

Slovenský jazyk a literatúra

Vzdelávacia oblasť **Jazyk a komunikácia**
Podoblasť vyučovania prvého jazyka

Metodická príručka pre
1. stupeň (1. a 2. cyklus)
a 2. stupeň (3. cyklus) ZŠ

NÁRODNÝ INŠTITÚT VZDELÁVANIA A MLÁDEŽE

Slovenský jazyk a literatúra

Metodická príručka pre 1. stupeň
(1. a 2. cyklus) a 2. stupeň (3. cyklus)

Mgr. Anna Passiová
prof. PaedDr. Ľudmila Liptáková, CSc.
doc. PaedDr. Mária Beláková, PhD.
doc. PaedDr. Martin Klimovič, PhD.
Mgr. Zuzana Kováčová Švecová, PhD.
Mgr. Eva Pršová, PhD.

Obsah

<u>Úvod</u>	3
<u>1 Ukážka metodického rozpracovania v každom predmetovom komponente</u>	6
<u>1.1 Komunikačná interakcia</u>	6
<u>1.2 Hovorená produkcia</u>	16
<u>1.3 Písaná produkcia</u>	29
<u>1.4 Recepčia vecných textov</u>	43
<u>1.5 Recepčia umeleckých textov</u>	55
<u>2 Metodické odporúčania</u>	67

Hlavným cieľom metodického príručky k vzdelávaciemu štandardu slovenského jazyka a literatúry ako súčasti Štátneho vzdelávacieho programu pre základné vzdelávanie z roku 2023 (ŠVP, 2023) je poskytnúť školám a učiteľom ukážky rozpracovania štandardu v školskom vzdelávacom programe a v edukačnej praxi. Metodická príručka obsahuje výberový prierez učivom vo všetkých predmetových komponentoch (komunikačná interakcia, hovorená produkcia, písaná produkcia, recepcia vecných textov, recepcia umeleckých textov) a vo všetkých troch cykloch základného vzdelávania.

Metodická príručka nadväzuje na publikáciu *Sprievodca zmenami vo vzdelávacích oblastiach*, v ktorej sú objasnené najdôležitejšie zmeny, ktoré nastali vo vzdelávacej oblasti Jazyk a komunikácia, v podoblasti vyučovania prvého jazyka a vo vzdelávacom štandarde slovenského jazyka a literatúry (Liptáková et al., 2024). Sprievodca poskytuje základnú orientáciu v novom vzdelávacom štandarde a pomáha pri pochopení vzťahov medzi vzdelávacími cieľmi, výkonovými štandardmi a obsahovými štandardmi. Obsahuje aj prehľadnú ilustráciu gradácie cieľov, výkonov a obsahu naprieč tromi vzdelávacími cyklami. Sprievodca ponúka návod, ako postupovať pri tvorbe učebných osnov, ktorý je konkretizovaný ukážkami. Súčasťou sprievodcu sú praktické ukážky dvoch vyučovacích jednotiek spracovaných podľa nového vzdelávacieho štandardu. Pozornosť sa venuje aj základným zmenám hodnotenia spôsobilostí žiaka v slovenskom jazyku a literatúre s dôrazom na formatívne hodnotenie a sebahodnotenie žiaka.

Stručne pripomenieme hlavné znaky vzdelávacieho štandardu slovenského jazyka a literatúry pre základné vzdelávanie a zásady, ako postupovať pri jeho implementácii.

Vyučovanie SJL spolu s vyučovaním všetkých jazykov patriacich do vzdelávacej oblasti Jazyk a komunikácia prispieva k rozvíjaniu jazykovej a komunikačnej gramotnosti žiaka. Táto doménová gramotnosť sa chápe ako spôsobilosť porozumieť, vyjadriť a interpretovať fakty, pojmy, emócie a názory hovoreným a písaným jazykom, využívajúc aj vizuálne, audiovizuálne a digitálne materiály v rôznych kontextoch, a spôsobilosť efektívne, rešpektujúco a situačne vhodne komunikovať s inými ľuďmi (EU, 2019).

Vzdelávací štandard SJL je v súlade so vzdelávacími štandardmi všetkých jazykov vyučovaných ako prvý jazyk (maďarský jazyk a literatúra, nemecký jazyk a literatúra, rómsky jazyk a literatúra, rusínsky jazyk a literatúra, ruský jazyk a literatúra a ukrajinský jazyk a literatúra). V podoblasti vyučovania prvého jazyka sú vymedzené spoločné vzdelávacie ciele, štandardy majú rovnakú štruktúru a podobné vymedzenie výkonového a obsahového štandardu.

Vzdelávací štandard SJL systematicky prepája všetky tri vzdelávacie cykly základného vzdelávania a zabezpečuje nadväznosť a gradáciu vzdelávacích cieľov, výkonového štandardu a obsahového štandardu od 1. po 9. ročník.

Nová štruktúra vyučovacieho predmetu – miesto troch zložiek (jazyk, sloh, literatúra) päť predmetových komponentov (komunikačná interakcia, hovorená produkcia, písaná produkcia, recepcia vecných textov, recepcia umeleckých textov) – znamená výraznejšie posilnenie komunikačného, činnostného a zážitkového charakteru vyučovacieho predmetu. Vo vzdelávacom štandarde SJL majú prioritu komunikačné činnosti interakcie,

---

---

porozumenia a tvorenia textu. Jazykové učivo sa chápe ako opora pri rozvíjaní komunikačných spôsobilostí žiaka. Dôraz sa kladie na osvojovanie a rozvíjanie čitateľskej a pisateľskej gramotnosti žiaka, čím vzdelávací štandard reaguje aj na dlhodobu neuspokojivé výsledky slovenských žiakov v medzinárodnom hodnotení čitateľskej gramotnosti (OECD, 2023).

Všetky predmetové komponenty majú okrem komunikačného a gramotnostného rozmeru aj kultúrny rozmer, pretože sú zamerané na formovanie žiaka ako kultivovaného používateľa jazyka a kultivovaného recipienta literárneho umenia. Vzdelávací štandard SJL zdôrazňuje aj postojovú a hodnotovú zložku vyučovacieho predmetu, čo znamená podporu žiaka pri utváraní jeho vzťahu k čítaniu a k písaniu textov, pri formovaní jeho osobnosti prostredníctvom estetického prežitia umeleckého textu alebo pri upevňovaní pozitívneho vzťahu k materinskému/prvému jazyku a zároveň k používateľom iných jazykov a príslušníkom iných kultúr.

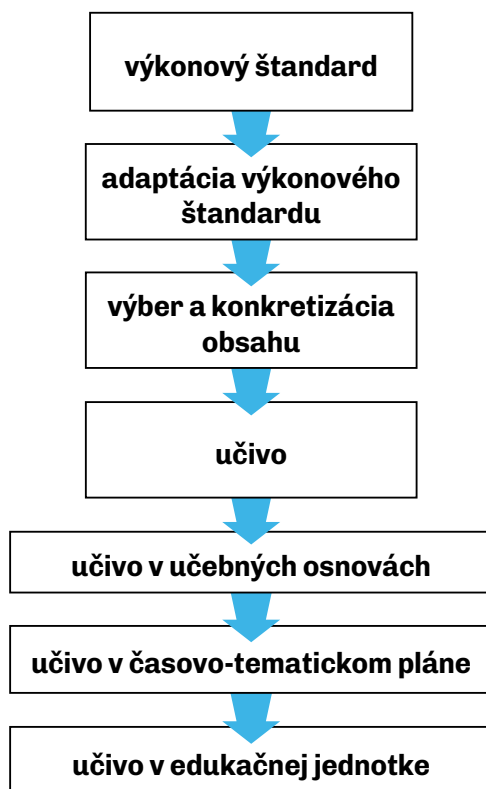
Prirodzené prelínanie komunikačných činností interakcie, porozumenia a tvorenia textu v reálnej komunikácii sa premieta do úzkeho prepojenia všetkých predmetových komponentov. Z tohto dôvodu dochádza k prelínaniu výkonových a obsahových štandardov naprieč komponentmi a aj v rámci jednotlivých komponentov. Uvedené prelínanie či opakovanosť sú však funkčné, pretože posilňujú osvojovanie si praktických komunikačných zručností a stratégií tvorenia a porozumenia textu a minimalizujú učenie sa izolovaných súborov poznatkov o jazyku, komunikácii a literatúre.

Aj s rešpektovaním vzájomného prelínania komunikačných činností sa odporúča vyučovacie jednotky SJL organizovať podľa komponentov (jeden dominantný komponent na jednej vyučovacej jednotke), aby nedošlo k opomenutiu niektorej dôležitej oblasti komunikácie. Týždenné rozloženie piatich komponentov by malo byť viac-menej rovnomé, ale závisí od faktorov, ako sú: týždenný počet hodín SJL v danom cykle/ročníku, vek žiakov, potrebný časový priestor na rozvíjanie čitateľskej a pisateľskej gramotnosti, využitie integrovaného vyučovania SJL s prelínaním viacerých komponentov, podmienky a potreby vzdelávania žiakov v konkrétnej škole a pod.

Pri implementácii vzdelávacieho štandardu SJL je rozhodujúcim vodidlom výkonový štandard, teda komunikačná spôsobilosť, ktorú má žiak nadobudnúť na konci vzdelávacieho cyklu. Výkonový štandard pre celý cyklus možno rozpracovať a konkretizovať v podobe adaptácií, ktoré sú nápomocné pri rozložení učiva do ročníkov. Na dosiahnutie komunikačnej spôsobilosti vyjadrenej adaptáciou slúži výber a konkretizácia potrebných častí obsahového štandardu, teda samotné učivo. Učivo rozpracované v učebných osnovách sa ďalej konkretizuje v časovo-tematickom pláne a v rámci konkrétnych edukačných jednotiek.

Postup pri implementácii možno znázorniť nasledujúcou schémou:

Metodická príručka prináša ukážku metodického rozpracovania vzdelávacieho štandardu SJL v každom predmetovom komponente a vo všetkých vzdelávacích cykloch podľa rovnakej štruktúry:

1. Zdôvodnenie výberu výkonových štandardov a ich adaptácií, na ktorých sa bude ilustrovať metodické rozpracovanie.
2. Rozpracovanie sekvencie učebných osnov a prierez gradáciou od 1. ročníka po 9. ročník.
3. Ukážka rozloženia učiva v časovo-tematickom pláne vybraného ročníka.
4. Ukážka konkrétnej edukačnej jednotky.
5. Ukážka spôsobov formatívneho hodnotenia.

Literatúra:

EU (2019). Key competences for lifelong learning. European Union.

Liptáková, L., Kováčová Švecová, Z., Klimovič, M., & Passiová, A. (2024). Sprievodca zmenami vo vzdelávacích oblastiach – Jazyk a komunikácia – slovenský jazyk a literatúra. NIVaM. Dostupné na:

<https://vzdelavanie21.sk/wp-content/uploads/2024/11/Jazyk-a-komunikacia.pdf>

OECD (2023). PISA 2022 Results (Volume I): The State of Learning and Equity in Education, PISA, OECD Publishing, Paris, Dostupné na: <https://doi.org/10.1787/53f23881-en>

ŠVP (2023). Národný inštitút vzdelávania a mládeže. Štátny vzdelávací program pre základné vzdelávanie. Dostupné na:

<https://www.minedu.sk/statny-vzdelavaci-program-pre-zakladne-vzdelavanie-2023/>

1

Ukážka metodického rozpracovania v každom predmetovom komponente

1.1 Komunikačná interakcia

Zdôvodnenie výberu výkonových štandardov a ich adaptácií, na ktorých sa bude ilustrovať metodické rozpracovanie

Výkonový štandard v jednotlivých cykloch

1. cyklus: Vyjadriť svoje potreby, pocity a názory jazykovo a sociálne primeraným spôsobom.
2. cyklus: Vyjadriť názor na bežné alebo aktuálne témy s použitím argumentov.
3. cyklus: Vyjadriť názor na spoločensky aktuálne témy s použitím rôznych druhov argumentov.

Zdôvodnenie výkonových štandardov

Výkonové štandardy zamerané na vyjadrovanie potrieb, pocitov a názorov sú kľúčovým prvkom rozvoja komunikačných spôsobilostí žiaka. Vytvárajú základ pre formovanie jazykovej, sociálnej aj emocionálnej gramotnosti. V edukácii napomáhajú formovať kultivovaný jazykový prejav, schopnosť jasne a primerane vyjadriť vlastné myšlienky, postoje a pocity, ako aj rešpektujúcu reakciu na názory druhých. Postupne rozvíjajú jazykové, sociálne a emocionálne zručnosti – od základného sebavyjadrenia v 1. cykle, cez formulovanie a zdôvodňovanie názorov v 2. cykle, až po argumentačne podložené, kritické a spoločensky uvedomé vyjadrovanie v 3. cykle. Ich implementácia v edukačnom procese podporuje rozvoj jazykovej kultúry, kritického myslenia, empatie, kultivovanej diskusie a občianskej zrelosti žiakov, čím prispieva k napĺňaniu cieľov výchovy a vzdelávania podľa Štátneho vzdelávacieho programu (2023).

Adaptácie výkonového štandardu a ich zdôvodnenie

1. cyklus

Vyjadriť svoje potreby, pocity a názory jazykovo a sociálne primeraným spôsobom.

- Jasne a zrozumiteľne sformulovať svoju myšlienku, potrebu a svoj pocit.
- Udržiavať pri vyjadrení svojej myšlienky, potreby a svojho pocitu s komunikačným partnerom očný kontakt.
- Jasne a zrozumiteľne sformulovať rozvité vyjadrenie svojej potreby a svojho názoru a pocitu.
- Použiť pri rozvitém vyjadrení svojho názoru a pocitu, svojej potreby vhodné slová a slovné spojenia.
- Použiť pri vyjadrení svojej potreby, svojho názoru a pocitu spisovnú výslovnosť, vhodnú melódiu, mimiku a vhodné gestá.
- Pozorne sledovať reakciu komunikačného partnera na vyjadrenie svojej potreby, svojho názoru a pocitu (očný kontakt, melódia, mimika, gestá).

Postupnosť adaptácií v 1. cykle vychádza z prirodzeného vývinu komunikačných schopností žiaka. Na tejto úrovni sa žiak učí pomenovať svoje základné pocity, potreby a názory jednoduchým, zrozumiteľným a sociálne primeraným spôsobom. Postupne túto schopnosť rozvíja s použitím primeraných jazykových aj pohybových prostriedkov. Získané zručnosti prispievajú k rozvíjaniu kultivovaného a empatickeho komunikačného prejavu. Žiak sa učí vnímať reakcie komunikačného partnera a prispôbovať im svoj prejav.

2. cyklus

Vyjadriť názor na bežné alebo aktuálne témy s použitím argumentov.

- Sformulovať názor na bežnú alebo aktuálnu tému jasne a zrozumiteľne.
- Reagovať na názory komunikačného partnera vecne a zdvorilo.
- Zdôvodniť svoj názor s použitím jednoduchých argumentov.
- Argumentovať prostredníctvom faktov, rozlíšiť fakty a domnienky.
- Pozmeniť názor na bežné alebo aktuálne témy na základe argumentov komunikačného partnera.

Výkonový štandard v 2. cykle nadväzuje na komunikačné spôsobilosti rozvíjané v 1. cykle, v ktorom sa žiaci učili primerane veku vyjadrovať svoje potreby, pocity a názory zrozumiteľným a sociálne prijateľným spôsobom. V 2. cykle sa komunikačné zručnosti rozširujú o schopnosť formulovať a zdôvodniť vlastný názor na bežné alebo aktuálne témy. Dochádza k postupnému posunu od spontánneho sebavyjadrenia k cielenej, argumentačne podloženej komunikácii. Žiaci sa učia vecne vyjadrovať svoje postoje, zdvorilo reagovať na názory komunikačných partnerov a overovať si pravdivosť informácií prostredníctvom rozlišovania faktov a domniek. Prechádzajú od individuálneho vyjadrovania názorov k interaktívnemu a kooperatívnemu spôsobu komunikácie, ktorý podporuje rozvoj kritického a logického myslenia.

3. cyklus

Vyjadriť názor na spoločensky aktuálne témy s použitím rôznych druhov argumentov.

- Jasne, zrozumiteľne a zdvorilo formulovať názory na spoločensky aktuálne témy.
- Zdôvodniť svoj názor pomocou jednoduchých argumentov založených na vlastnom pozorovaní alebo vlastnej skúsenosti.
- Reagovať na názory komunikačného partnera vecne, zdvorilo, kriticky a so snahou pochopiť jeho stanovisko.
- Rozlíšiť tvrdenia, argumenty, presvedčenia a emócie v diskusii na spoločensky aktuálnu tému.
- Podložiť svoj názor argumentmi vychádzajúcimi z overených informácií a zdrojov.
- Upraviť alebo pozmeniť názor na spoločensky aktuálne témy na základe argumentov komunikačného partnera.
- Aktívne sa zapájať do diskusií a debát na spoločensky aktuálne témy.
- Použiť rôzne druhy argumentov pri vyjadrovaní názoru na spoločensky aktuálne témy.

V 3. cykle sa dôraz kladie na rozvíjanie vyššej úrovne jazykovej, argumentačnej a kritickej spôsobilosti. Žiaci sa učia vyjadrovať názory k spoločensky aktuálnym témam kultivovaným, vecným a kritickým spôsobom. Svoje názory podkladajú rôznymi druhmi argumentov. Rozvíja sa schopnosť rozlišovať medzi tvrdeniami, argumentmi a presvedčeniami, čím sa posilňuje kritické a analytické myslenie. Gradácia v rámci cyklu sa prejavuje v prechode od individuálnej argumentácie k aktívnemu zapájaniu sa do diskusií a debát, v ktorých žiaci nielen obhajujú svoj názor, ale dokážu ho na základe presvedčivých argumentov aj modifikovať a zdôvodniť túto zmenu. Adaptácie tak smerujú k rozvoju komunikačne zrelej, reflektujúcej osobnosti, schopnej kultivovanej výmeny názorov a aktívnej účasti na spoločenskom dialógu.

Rozpracovanie sekvencie učebných osnov a prierez gradáciou od 1. ročníka po 9. ročník

V nasledujúcej časti navrhujeme rozvrhnutie adaptácií výkonového štandardu v učebných osnovách od 1. po 9. ročník základnej školy. Ku každej adaptácii uvádzame učivo, teda výber z obsahového štandardu, ktorý je potrebný na dosiahnutie danej spôsobilosti žiaka. Rozvrhnutie adaptácií a učiva podľa ročníka je len orientačné, každá škola by mala pri tom zohľadniť svoje špecifické podmienky. Rozvrhnutie adaptácií netreba chápať lineárne, teda že dosiahneme jednu spôsobilosť a už sa k nej nevraciamy alebo na ňu nenadväzujeme. Naopak, rozvrhnutie adaptácií treba chápať špirálovito, a to v rámci vzdelávacieho cyklu aj medzi cyklami navzájom. Znamená to, že každá v poradí nasledujúca adaptácia zahŕňa spôsobilosť, ktorú žiaci získali pred ňou, rozširuje a prehĺbuje ju. Prvá adaptácia v 2. aj v 3. cykle sumarizuje spôsobilosti, ktoré žiaci získali v predchádzajúcom cykle.

Ročník	Výkonový štandard	Adaptácia výkonového štandardu	Učivo
1. ročník	Vyjadriť svoje potreby, pocity a názory jazykovo sociálne primeraným spôsobom	Jasne a zrozumiteľne sformulovať svoju myšlienku, potrebu a svoj pocit.	formulovanie ústneho poďakovania a ospravedlnenia; formulovanie oznámenia, súhlasu, nesúhlasu; formulovanie vlastných potrieb a prežívaných pocitov; formulovanie oznamovacích, opytovacích, rozkazovacích, zvolacích a želacích viet
		Udržiavať pri vyjadrení svojej myšlienky, potreby a svojho pocitu s komunikačným partnerom očný kontakt.	pozorné počúvanie komunikačného partnera
2. ročník		Jasne a zrozumiteľne sformulovať rozvité vyjadrenie svojej potreby, svojho názoru a pocitu.	formulovanie oznámenia, prosby, priania, súhlasu, nesúhlasu a námietky, porovnávanie rôznych spôsobov ich vyjadrenia; formulovanie jednoduchého zdôvodnenia javu alebo vlastného konania; formulovanie vlastných potrieb a prežívaných pocitov primeraným spôsobom
		Použiť pri rozvítom vyjadrení svojho názoru, pocitu a svojej potreby vhodné slová a slovné spojenia.	rozširovanie slovnej zásoby prostredníctvom tém dialógu; formulovanie oznamovacích, opytovacích, rozkazovacích, zvolacích a želacích viet
3. ročník		Použiť pri vyjadrení svojej potreby, svojho pocitu a názoru spisovnú výslovnosť, vhodnú melódiu, mimiku a vhodné gestá.	formulovanie jednoduchého zdôvodnenia javu alebo vlastného konania; formulovanie vlastných potrieb a prežívaných pocitov primeraným spôsobom; rozširovanie slovnej zásoby prostredníctvom tém dialógu; formulovanie oznamovacích, opytovacích, rozkazovacích, zvolacích a želacích viet; uplatňovanie a rozlišovanie melódie viet podľa komunikačného zámeru; funkčné používanie pohybových prostriedkov počas dialógu: mimika, gestá, očný kontakt; uplatňovanie pravidiel spisovnej výslovnosti: kvantita, výslovnosť dvojhlasok, slovný prízvuk, spodobovanie a splývavá výslovnosť
		Pozorne sledovať reakciu komunikačného partnera na vyjadrenie svojej potreby, svojho názoru a pocitu (očný kontakt, melódia, mimika, gestá).	pozorné počúvanie komunikačného partnera

Ročník	Výkonový štandard	Adaptácia výkonového štandardu	Učivo
4. ročník		Sformulovať názor na bežnú alebo aktuálnu tému jasne a zrozumiteľne.	používanie vetných a súvetných celkov pri vyjadrovaní rôznych komunikačných zámerov
		Reagovať na názory komunikačného partnera vecne a zdvorilo.	aktívne počúvanie komunikačného partnera, vecné a jazykovo primerané reagovanie na jeho repliky
		Zdôvodniť svoj názor s použitím jednoduchých argumentov.	používanie jednoduchých argumentov na podporu názoru
5. ročník	Vyjadriť názor na bežné alebo aktuálne témy s použitím argumentov.	Sformulovať názor na bežnú alebo aktuálnu tému jasne a zrozumiteľne.	rozširovanie slovnej zásoby prostredníctvom tém dialógu; použitie vetných a súvetných celkov pri vyjadrovaní rôznych komunikačných zámerov; uplatňovanie pravidiel spisovnej výslovnosti v nadväznosti na 1. cyklus; uplatňovanie vetnej melódie, dôrazu, prízvuku, mimiky a gest pri vedení dialógu
		Argumentovať prostredníctvom faktov, rozlíšiť fakty a domnienky.	používanie jednoduchých argumentov na podporu názoru, rozlišovanie medzi faktami a domnienkami; rozpoznávanie jednoduchých stereotypov v komunikácii
		Pozmeniť názor na bežné alebo aktuálne témy na základe argumentov komunikačného partnera.	aktívne počúvanie komunikačného partnera, vecné a jazykovo primerané reagovanie na jeho repliky, uplatňovanie pravidiel zdvorilosti; rozlišovanie medzi faktami a domnienkami
6. ročník		Jasne, zrozumiteľne a zdvorilo formulovať názory na spoločensky aktuálne témy.	komunikovať primerané množstvo informácií, hovoriť pravdivo, k veci, jasne a zrozumiteľne; použitie tematickej a odbornej slovnej zásoby podľa obsahového zamerania interakčných aktivít; uplatňovanie pravidiel spisovnej výslovnosti v domácich a prevzatých slovách; situačne vhodné používanie zvukových prostriedkov: melódia, tempo, prestávka, sila hlasu, dôraz; situačne vhodné používanie pohybových prostriedkov: mimika, gestá, pohyb, postavenie tela; situačne vhodné používanie mimojazykových prostriedkov: situácia, farba, empatia
		Zdôvodniť svoj názor pomocou jednoduchých argumentov založených na vlastnom pozorovaní alebo vlastnej skúsenosti.	používanie rôznych druhov argumentácie a argumentačných techník; používanie argumentačnej funkcie komunikačných prostriedkov: príklady, dôraz, gestá
7. ročník	Vyjadriť názor na spoločensky aktuálne témy s použitím rôznych druhov argumentov.	Reagovať na názory komunikačného partnera vecne, zdvorilo, kriticky a so snahou pochopiť jeho stanovisko.	uplatňovanie zásad zdvorilosti: takt, veľkorysosť, uspokojenie, súhlas, skromnosť, sympatia; pravidlá asertívnej komunikácie, asertívne techniky; nácvik techník na zvládanie konfliktných situácií
		Rozlíšiť tvrdenia, argumenty, presvedčenia a emócie v diskusii na spoločensky aktuálnu tému.	rozlišovanie tvrdenia, argumentu a presvedčenia
8. ročník		Podložiť svoj názor argumentmi vychádzajúcimi z overených informácií a zdrojov	používanie rôznych druhov argumentov a argumentačných techník; rozlišovanie tvrdenia, argumentu a presvedčenia; využívanie argumentačnej funkcie komunikačných prostriedkov: príklady, citáty, frazémy, dôraz, gestá
		Upraviť alebo pozmeniť názor na spoločensky aktuálne témy na základe argumentov komunikačného partnera.	pravidlá asertívnej komunikácie, asertívne techniky a ich nácvik; používanie rôznych druhov argumentov a argumentačných techník; rozlišovanie tvrdenia, argumentu a presvedčenia; využívanie argumentačnej funkcie komunikačných prostriedkov: príklady, citáty, frazémy, dôraz, gestá
9. ročník		Aktívne sa zapájať do diskusií a debát na spoločensky aktuálne témy	skupinová diskusia na aktuálnu tému; zapojenie sa do diskusného fóra na internete
		Použiť rôzne druhy argumentov pri vyjadrovaní názoru na spoločensky aktuálne témy.	používanie rôznych druhov argumentov a argumentačných techník; rozlišovanie tvrdenia, argumentu a presvedčenia; využívanie argumentačnej funkcie komunikačných prostriedkov: príklady, citáty, frazémy, dôraz, gestá

Ukážka rozloženia učiva v časovo-tematickom pláne vybraného ročníka

Ukážka rozloženia učiva v časovo-tematickom pláne pre 5. ročník ilustruje výber, konkretizáciu a časovú dotáciu učiva, ktoré zodpovedá výkonovému štandardu 2. cyklu *Vyjadriť názor na bežné alebo aktuálne témy s použitím argumentov* a jeho adaptáciám. V časovo-tematickom pláne sú obsiahnuté všetky adaptácie 2. cyklu, čím chceme ukázať špirálovitú nadväznosť na spôsobilosti, ktoré žiaci získali vo štvrtom ročníku. Ako sme uviedli pri sekvencii učebných osnov, rozvrhnutie adaptácií a učiva podľa ročníkov, ako aj časová dotácia učiva sú len orientačné, každá škola sa pri tom rozhoduje autonómne. Pri plánovaní edukačnej jednotky je potrebné učivo čo najviac konkretizovať.

Ročník: 5.	Vzdelávacia oblasť: Jazyk a komunikácia
	Výkonový štandard: Vyjadriť názor na spoločensky aktuálne témy s použitím rôznych druhov argumentov.
Predmetový komponent: komunikačná interakcia	 Cca 15 hodín v školskom roku

Tematický celok (adaptácia výkonového štandardu)	Téma (výber a konkretizácia učiva)	Počet hodín
Sformulovať názor na bežnú alebo aktuálnu tému jasne a zrozumiteľne.	vyjadrovanie vlastného stanoviska k bežným témam: používanie vetných a súvetných celkov pri vyjadrovaní rôznych komunikačných zámerov (súhlas, nesúhlas, odporúčanie, návrh)	2
	štruktúrované vyjadrenie názoru pomocou krátkeho trojčlenného postupu (názor – dôvod – príklad)	2
Reagovať na názory komunikačného partnera vecne a zdvorilo. Zdôvodniť svoj názor s použitím jednoduchých argumentov.	aktívne počúvanie komunikačného partnera; pozorné vnímanie jeho vyjadrenia, striedanie komunikačných rolí (hovorím – počúvam – odpovedám)	1
	vecné a jazykovo primerané reagovanie na repliky partnera; uplatňovanie pravidiel zdvorilosti v dialógu	1
	formulovanie doplňujúcich otázok na porozumenie partnerovho názoru	1
Zdôvodniť svoj názor s použitím jednoduchých argumentov.	používanie jednoduchých argumentov na podporu názoru; uvádzanie dôvodov vychádzajúcich z vlastného pozorovania alebo skúsenosti	2
Argumentovať prostredníctvom faktov, rozlíšiť fakty a domnienky.	hľadanie faktických údajov v krátkych textoch, obrázkoch alebo grafoch a ich využitie v komunikácii	1
	používanie faktov ako argumentov pri vyjadrovaní názoru	1
	rozlišovanie faktov a domniek v rovesníckej diskusii	1
	rozpoznávanie jednoduchých stereotypov v komunikácii	1
Pozmeniť názor na bežné alebo aktuálne témy na základe argumentov komunikačného partnera	aktívne počúvanie argumentov partnera a premýšľanie o nich, porovnávanie dvoch stanovísk k tej istej téme	1
	vyjadrenie zmeny názoru alebo potvrdenie pôvodného názoru s uvedením dôvodu	1
Spolu hodín		15

Ukážka konkrétnej edukačnej jednotky

Na ilustráciu toho, ako možno v reálnom vyučovaní SJL postupne dosahovať nové výkonné štandardy, predkladáme praktické ukážky. Edukačná jednotka je zameraná na rozvíjanie schopnosti formulovať vlastné názory a podporovať ich rôznymi druhmi argumentov. Vychádza z výkonového štandardu *Vyjadriť názor na spoločensky aktuálne témy s použitím rôznych druhov argumentov*. V metodickom postupe uplatňujeme konštruktivistický rámec E – U – R (evokácia – uvedomovanie si významu – reflexia). Úlohou evokácie je aktivizovať predchádzajúce znalosti žiaka súvisiace s cieľom vyučovacej jednotky a motivovať ho na získavanie nových znalostí. Úlohou uvedomovania si významu je induktívnym spôsobom (od konkrétneho ku všeobecnému) viesť žiaka k aktívnemu poznávaniu nových javov, a to prostredníctvom myšlienkových a jazykových činností. Úlohou reflexie je deduktívnym spôsobom (od všeobecného ku konkrétnemu) aplikovať nové poznanie v komunikačných situáciách.

Vzdelávací cyklus	tretí
Ročník	6. ročník
Vzdelávacia oblasť	Jazyk a komunikácia
Vyučovací predmet	slovenský jazyk a literatúra
Predmetový komponent	komunikačná interakcia
Výkonový štandard	Vyjadriť názor na spoločensky aktuálne témy s použitím rôznych druhov argumentov.
Úroveň výkonového štandardu	Zdôvodniť svoj názor pomocou jednoduchých argumentov založených na vlastnom pozorovaní alebo vlastnej skúsenosti.
Cieľ vyučovacej jednotky	Jasne a zrozumiteľne formulovať vlastné názory. Rozlišovať medzi faktami a domnienkami. Podložiť vlastný názor argumentmi vychádzajúcimi z vlastnej skúsenosti.
Obsahový štandard	Dialogická komunikácia a kooperácia: používanie rôznych druhov argumentov a argumentačných techník, rozlišovanie medzi faktami a domnienkami. Komunikačné prostriedky a pravidlá: použitie tematickej a odbornej slovnej zásoby; využívanie argumentačnej funkcie komunikačných prostriedkov: príklady, citáty, frazémy, dôraz, gestá.
Komunikačná téma	Ako by mala vyzerať ideálna škola?
Učebné pomôcky a didaktická technika	4 veľké hárky papiera, kartičky fakt/domnienka, pracovný list
Časová dotácia	90 min

Evokácia	
Opis aktivít a ich zdôvodnenie	Použité metódy, zdôvodnenie výberu
<p>1. súhlasíš – nesúhlasíš</p> <p>Počúvajte výroky o škole a podľa svojho názoru sa presúvajte do priestoru <i>súhlasím/nesúhlasím/neviem</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prestávky by mali byť dlhšie. - Vyučovanie by sa malo začínať o deviatej. - V škole by sme mali nosiť uniformy. - Učenie vonku by malo prebiehať každý deň. <p>Skúste sa zamyslieť, prečo stojíte na danom mieste. Vysvetlite svoj názor jednou vetou z vlastnej skúsenosti (Mne sa stalo.../Zvyčajne...).</p>	<p>pohybová hlasovacia aktivita</p> <p>spontánne vyjadrovanie názoru s použitím jednoduchých argumentov založených na vlastnej skúsenosti</p>
<p>2. minirozhovor</p> <p>Čo sa vám vybaví, keď sa povie škola? <i>Prečo práve toto? Stalo sa vám niečo, čo vám to pripomína?</i></p> <p>Ktoré miesto v škole máte najradšej? <i>Prečo práve toto miesto? Kedy ste tam prežili niečo príjemné alebo užitočné?</i></p> <p>Aké pravidlo v škole považujete za dôležité? <i>Prečo si to myslíte? Zažili ste situáciu, keď toto pravidlo pomohlo alebo niečo vyriešilo?</i></p> <p>Čo všetko sa v škole deje okrem učenia? <i>Ktorá z týchto vecí je podľa vás najdôležitejšia? Prečo? Máte na to nejaký príklad zo svojej skúsenosti?</i></p> <p>Ako by podľa vás mala vyzeráť ideálna trieda? <i>Prečo práve takto? Kedy ste pocítili, že prostredie triedy vám pomohlo alebo sťažilo učenie?</i></p> <p>Ktoré veci by v škole mohli byť lepšie, aby sa vám ľahšie učilo? <i>Prečo si to myslíte? Zažili ste situáciu, keď vám niečo v škole pri učení pomohlo alebo naopak prekážalo?</i></p> <p>Myslíte si, že všetci žiaci by mali mať rovnaké pravidlá a podmienky? <i>Prečo áno alebo prečo nie? Máte príklad zo školy, ktorý vás k tomu názoru priviedol?</i></p>	<p>riadený motivačný rozhovor, evokácia predstáv, zdôvodňovanie názorov na základe vlastnej skúsenosti</p>
Uvedenie si významu	
<p>1. Názorové stanice</p> <p>Po rozdelení na 4 stanice (skupiny) pracujete v skupinách. Témy staníc:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prestávky a školský režim - Triedy a učebne - Pravidlá školy (napr. používanie mobilov, uniformy...) - Vyučovanie (napr. projekty, domáce úlohy, učenie sa vonku...) <p>K vašej téme sformulujete 1 názor, ktorý doplníte aspoň 3 argumentmi. Jeden argument bude vychádzať z vašej skúsenosti, ďalšie sa pokúsíte získať/vyhľadať z rozličných zdrojov. Označte, či je argument fakt alebo domnienka. Pripravte krátku prezentáciu pre spolužiakov.</p>	<p>learning stations, skupinová práca, kooperatívne učenie, tvorba argumentov</p>
<p>2. Predneste svoj výstup pred triedou.</p>	<p>ústna prezentácia pripraveného textu.</p>
<p>3. Reflexia po prezentácii</p> <p>Ktorý argument bol najpresvedčivejší/najmenej presvedčivý? Prečo?</p> <p>Ktorý názor bol fakt a ktorý domnienka?</p> <p>Ktorý argument bol založený na vlastnej skúsenosti?</p> <p>Zmenil sa váš názor po vypočutí prezentácií?</p> <p>Pokúste sa vysvetliť, aký je rozdiel medzi názorom a argumentom, domnienkou a faktom.</p>	<p>reflexia, proces porovnávania čo si myslím, prečo, je to fakt?, indukcia</p>
<p>4. Čo je domnienka a čo fakt?</p> <p>Počúvajte nasledujúce výroky a rozhodnite, či ide o fakt alebo domnienku. Použite pri tom F/D kartičky:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Každá trieda má svojho triedneho učiteľa. (F) - Žiaci v škole každý deň trávia približne päť až šesť hodín. (F) - Keby sa škola začínala až o deviatej, všetci by sa cítili lepšie. (D) - Každý žiak v škole musí dodržiavať školský poriadok. (F) - Najlepší predmet je telesná výchova. (D) - Žiaci sa učia rýchlejšie, keď majú farebné učebnice. (D) - Niektoré školy majú školské kluby alebo krúžky po vyučovaní. (F) - Ideálna škola má taký rozvrh, pri ktorom sa nikto necíti unavený. (D) - V niektorých školách žiaci používajú tablety a notebooky. (F) - Moderná škola by mala mať v každej triede interaktívnu tabuľu. (D) <p>Každé rozhodnutie zdôvodni.</p>	<p>analytická metóda, kritické myslenie (upevňovanie schopnosti rozlišovať fakty a domnienky)</p>

Reflexia	
Opis aktivít a ich zdôvodnenie	Použitie metódy, zdôvodnenie výberu
<p>1. Diskusia v dvojiciach – Presvedč ma</p> <p>Spolu so spolužiakom/spolužiačkou diskutujte o pridelenej téme. Postupujte podľa vzoru:</p> <p>A: Povedz názor na tému.</p> <p>B: Prečo si to myslíš?</p> <p>A: Podpor názor argumentom, v ktorom bude aspoň jeden fakt.</p> <p>B: Povedz svoj názor na rovnakú tému a doplň svoj argument.</p> <p>Spoločne: Porovnajete svoje názory a rozhodnite, či ste zmenili svoj názor. Prečo áno? Prečo nie?</p> <p>Pri formulovaní argumentu si môžeš pomôcť pomôckou z tabule (začiatky viet):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Mne sa osvedčilo...</i> - <i>Všimol som si, že...</i> - <i>Keď sme skúsili..., fungovalo to takto...</i> <p>Príklady tém:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mali by sme mať viac triednických hodín? - Mali by sme mať možnosť v škole počas prestávok športovať? - Je lepšie sedieť v lavici sám/sama, v dvojici alebo v skupinách? - Mali by sme mať možnosť opraviť si každú písomku? - Mali by sme mať v škole viac dobrovoľných úloh pre extra body? - Mali by sme mať povinné čítanie kníh podľa výberu učiteľa alebo by sme si knihy mali vyberať sami? 	<p>argumentačný dialóg, aktívne počúvanie, práca v dvojiciach</p>
<p>2. Vyplň pracovný list:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jeden fakt o škole. - Jednu domnienku o škole. - Čo je podľa mňa dobrý argument? - Jeden argument z mojej osobnej skúsenosti. - Jeden argument, ktorý ma dnes presvedčil. 	<p>individuálna reflexia, metakognícia</p>

Ukážka spôsobov formatívneho hodnotenia

Formatívne hodnotenie je priebežný proces získavania informácií o učení sa žiaka s cieľom podporiť jeho ďalší rozvoj. Učiteľ počas vyučovania systematicky sleduje žiakov výkon, porovnáva ho s cieľmi učenia, poskytuje zrozumiteľnú spätnú väzbu a upravuje priebeh vyučovania tak, aby každý žiak získal primeranú podporu. Formatívne hodnotenie zároveň posilňuje žiakov v sebareflexii, sebahodnotení a porozumení vlastnému učeniu, čím vytvára predpoklady pre ich samostatnejšie a zodpovednejšie učenie (Blacke & Wiliam, 1998). Na rozdiel od sumatívneho hodnotenia, ktorého cieľom je zhrnúť a ohodnotiť dosiahnuté výsledky po ukončení určitej etapy učenia, formatívne hodnotenie nehodnotí známku a neporovnáva žiakov medzi sebou. Namiesto toho poskytuje priebežné informácie o tom, čo už žiak ovláda, v čom robí pokroky a ktoré oblasti potrebuje ešte rozvíjať. Je úzko prepojené s plánovaním učebných aktivít a pomáha nastavovať ďalšie kroky učenia tak, aby boli efektívne, realistické a individualizované. Formuje teda nielen výsledky učenia, ale aj samotný proces.

Formatívne hodnotenie komunikačnej interakcie v základnej škole má svoje špecifiká, keďže nadväzuje na komunikačné zručnosti, ktoré si žiaci prinášajú z predškolského prostredia a systematicky sleduje ich rozvoj smerom k samostatnej, uvedomelej a kultivovanej komunikácii. Učiteľ sa preto nezameriava iba na správnosť jazykového prejavu, ale predovšetkým na to, ako žiak vstupuje do interakcie, ako reaguje na partnera, ako formuluje otázky a odpovede, ako vyjadruje svoje potreby, pocity či názory a ako využíva neverbálne prostriedky čo je v súlade so súčasným komunikačne orientovaným prístupom vo vyučovaní materinského jazyka (Štěpáník, 2020). Pri mladších žiakoch je dôležité sledovať, či dokážu nadviazať kontakt, udržať pozornosť a používať bežné zdvorilostné formuly, kým u starších žiakov sa pozornosť presúva na vecnosť argumentácie, rešpekt k odlišným názorom, schopnosť viesť dialóg primerane téme i prostrediu a taktiež na uvedomelú komunikáciu v online prostredí. Formatívne hodnotenie v tejto oblasti zachytáva postupné, často drobné,

---

no dôležité pokroky – napríklad schopnosť počúvať bez skákania do reči, schopnosť zrozumiteľne preformulovať nejasný výrok, reagovať primerane aj pri nesúhlase alebo schopnosť podložiť svoj názor jednoduchým argumentom. Takéto pozorovanie umožňuje učiteľovi plánovať ďalšie kroky tak, aby podporovali aktívne, rešpektujúce a zmysluplné komunikačné správanie všetkých žiakov.

Vybrané metódy formatívneho hodnotenia komunikačnej interakcie

STOP–REFLECT–RESTART

Táto reflexívna technika podporuje rozvoj sebaregulácie a metakognitívnych stratégií pri komunikácii, najmä v dialógoch, argumentačných úlohách a situačných rozhovoroch. Jej podstatou je krátke prerušenie prebiehajúceho dialógu, počas ktorého má žiak možnosť premyslieť si svoj pôvodný zámer a identifikovať nepresnosti či nejasnosti vo vlastnom prejave. Po tejto krátkej reflexii žiak svoju repliku zopakuje alebo upraví tak, aby presnejšie vyjadrovala to, čo chcel pôvodne povedať. Učiteľ sleduje, či žiak dokáže pomenovať svoj zámer, rozpoznať problémové miesto a zvoliť vhodnejšiu formuláciu.

Opisná (deskriptívna) spätná väzba

Spätná väzba v tomto prístupe vychádza z presného a vecného opisu priebehu žiakovej komunikácie, čo žiakovi umožňuje porozumieť tomu, ako jeho prejav pôsobil v interakcii. Zameriava sa na konkrétne pozorovateľné prvky komunikácie – nadviazanie kontaktu, formulovanie replík, reakcie na partnera či využívanie jazykových a poprijazykových prostriedkov. Takéto opisné zachytenie komunikácie umožňuje žiakovi identifikovať efektívne aj problematické miesta svojho prejavu a následne ich cielene upravovať.

Na tento postup nadväzuje **spolužiacka spätná väzba (peer feedback)**, ktorá rozširuje reflexívny rozmer učenia tým, že žiaci poskytujú konštruktívnu a rešpektujúcu spätnú väzbu jeden druhému. Po krátkej párovej alebo skupinovej aktivite dokážu pomenovať silné stránky partnerovho prejavu, upozorniť na to, čo sa podarilo, a ponúknuť jedno konkrétne odporúčanie na zlepšenie budúceho výkonu. Úlohou učiteľa je pritom usmerňovať žiakov tak, aby spätná väzba bola vecná, konkrétna a formulovaná bez osobnej kritiky a aby ju žiaci vedeli prijímať otvorene. Následné uplatnenie odporúčaní v novej komunikačnej situácii poskytuje prehľad o tom, do akej miery žiaci spätnej väzbe porozumeli a dokážu ju pretaviť do svojho správania. Prepojenie opisnej a spolužiackej spätnej väzby tak podporuje rozvoj komunikačných aj sociálnych zručností, posilňuje kultúru dialógu v triede a umožňuje žiakom vnímať hodnotenie ako prirodzenú súčasť postupného zlepšovania svojho komunikačného prejavu.

Hodnotiace kartičky

Hodnotiace kartičky alebo spätnoväzbové hárkky predstavujú štruktúrovaný nástroj spolužiackeho hodnotenia, ktorý žiakov vedie k poskytovaniu stručnej a vecnej spätnej väzby na komunikačný výkon spolužiaka. Vopred pripravené kritériá uľahčujú žiakom pomenovať, čo v komunikácii partnera fungovalo dobre a ktoré prvky možno v ďalšom rozhovore zlepšiť. Tým, že spätná väzba vychádza z pozorovaného komunikačného správania, a nie z hodnotenia osoby, žiaci sa učia hovoriť o komunikácii vecne, zrozumiteľne a s rešpektom. Učiteľ má pritom možnosť sledovať, či žiaci dokážu pomenovať silné stránky partnera, konkretizovať odporúčanie a formulovať ho spôsobom, ktorý je pre spolužiaka použiteľný. Súčasťou tejto metódy môže byť aj krátke sebahodnotenie, pri ktorom žiak porovná svoj výkon so stanovenými kritériami. Tým si postupne rozvíja schopnosť uvedomovať si vlastné komunikačné stratégie a pracovať so spätnou väzbou. Používanie hodnotiacich hárkov zároveň poskytuje žiakom oporu pri formulovaní spätnej väzby, čím podporuje vecnosť, stručnosť a zameranie na podstatné prvky dialógu.

Nasledujúca ukážka hodnotiaceho hárku ilustruje, ako možno tento postup uplatniť v praxi. Hárkok tematicky nadväzuje na aktivitu *Názorové stanice* opísanú v ukážke vyučovacej jednotky.

Meno hodnotiaceho: _____

Meno spolužiaka: _____

Ako to podľa mňa šlo?

Kritérium	Ešte to len skúšaš.	Ide ti to s pomocou.	Celkom ti to ide.	Máš to už veľmi dobre zvládnuť.
Jasne si povedal svoj názor.	☐	☐	☐	☐
Použil si dobré argumenty.	☐	☐	☐	☐
Označil si fakt/domnienku.	☐	☐	☐	☐
Hovoril si jasne a slušne.	☐	☐	☐	☐

Moja spätná väzba pre teba

Toto bolo super:

Toto ti môže nabudúce pomôcť:

Literatúra:

Black, P., & Wiliam, D. (1998). Inside the black box: Raising standards through classroom assessment. *Phi Delta Kappan*, 80(2), 139–148.

Štěpáník, S. a kol (2020). Školní výpravy do krajiny češtiny. *Didaktika českého jazyka pro základní školy*. Fraus.

1.2 Hovorená produkcia

Zdôvodnenie výberu výkonových štandardov a ich adaptácií, na ktorých sa bude ilustrovať metodické rozpracovanie

Výkonový štandard v jednotlivých cykloch

- 1. cyklus:** Predniesť jednoduchý príležitostný prejav.
- 2. cyklus:** Pripraviť a predniesť jednoduchý rečnícky prejav.
- 3. cyklus:** Pripraviť a predniesť presviedčací rečnícky prejav.

Zdôvodnenie výkonových štandardov

Vybrané výkonové štandardy konkretizujú ciele vzdelávania pre jednotlivé cykly, ktoré súvisia s prípravou súvislého hovoreného textu a s jeho prednesom. Výkonové štandardy sú zamerané na postupné rozvíjanie spôsobilosti žiaka predniesť hovorený prejav vo verejnej situácii pred kolektívnym adresátom. Zámerom je zároveň prispieť k formovaniu jazykového sebavedomia žiaka vo verejnom komunikačnom prostredí. Dôraz sa kladie na vhodné používanie jazykových a poprijazykových (zvukových a pohybových) prostriedkov, vrátane vyzdvihovania prestíže spisovnej výslovnosti vo verejnej komunikácii.

Spôsobilosť pripraviť a predniesť hovorený prejav sa formuje od 1. cyklu, keď žiak v uzavretejšom kolektíve triedy prednesie jednoduché príležitostné prejavy ako vinš, privítanie, rozlúčenie, pozvanie či blahoželanie. Uplatňuje sa pritom postupnosť adresovania prejavu od individuálneho adresáta ku kolektívnemu adresátovi. V 2. cykle sa spôsobilosť pripraviť a predniesť prejav rozširuje a prehĺbuje v tom zmysle, že prejav je určený výlučne kolektívnemu adresátovi, pričom sa simulujú rôzne verejné situácie v triede alebo sa využívajú autentické situácie v škole i mimo nej. Rozširuje sa aj pestrosť rečníckych žánrov, okrem príležitostných prejavov (oznam, správa, pozvanie) sa žiaci pripravujú na rečnícky prejav s odbornou-informačnou funkciou. V 3. cykle sa zvyšuje náročnosť prípravy aj prezentácie rečníckeho prejavu. Pri príležitostnom prejave, ako sú moderovanie podujatia alebo slávnostný príhovor, majú žiaci využívať sugestívnu funkciu komunikačných prostriedkov. V odbornom rečníckom prejave okrem spracovania odbornej témy prepájajú jazykovú a obrazovú zložku textu v podobe napr. powerpointovej prezentácie. V 3. cykle sa na rozdiel od nižších cyklov od žiaka očakáva aj príprava a prednes rečníckeho prejavu s presviedčacou (persuazívnou) funkciou, na ktorý sa zameriame pri rozpracovaní adaptácií výkonového štandardu a zodpovedajúceho učiva. V rámci rozvíjania tejto spôsobilosti sa žiaci učia verejne prezentovať vlastný názor na aktuálnu alebo odbornú tému s podporou argumentov a s využitím argumentačnej a sugestívnej funkcie komunikačných prostriedkov.

V nasledujúcej časti ponúkame možné rozpracovanie a konkretizáciu výkonového štandardu v každom vzdelávacom cykle v podobe adaptácií výkonového štandardu. Ak je to užitočné, uvádzame pri adaptáciách aj metodické poznámky (v zátvorke menším písmom).

Adaptácie výkonového štandardu a ich zdôvodnenie

1. cyklus

Predniesť jednoduchý príležitostný prejav.

- Predniesť tradičný vinš (spisovne aj v nárečí).
- Pripraviť si a v triede predniesť privítanie a rozlúčenie pre individuálneho adresáta.

- Pripraviť si a v triede predniesť pozvanie pre individuálneho adresáta.
- Pripraviť si a v triede predniesť privítanie a rozlúčenie pre kolektívneho adresáta.
- Pripraviť si a v triede predniesť pozvanie pre kolektívneho adresáta.
- Pripraviť si a v triede predniesť blahoželanie individuálnemu adresátovi.
- Pri prednese príležitostného prejavu uplatniť zreteľnú artikuláciu, spisovnú výslovnosť a vhodné tempo.
- Pri prednese príležitostného prejavu udržiavať očný kontakt s adresátom a používať vhodnú mimiku a vhodné gestá.

Výkonový štandard pre 1. cyklus je rozpracovaný a konkretizovaný v postupnosti tak, aby rešpektoval vekuprimeraný posun od jednoduchších žánrov k formulačne náročnejším príležitostným žánrom a od individuálneho ku kolektívnemu adresátovi príležitostného prejavu. Je potrebné zohľadniť aj jazykovú skúsenosť žiaka v rodine a blízkom okolí a umožniť mu predniesť ritualizovaný vinš aj v nárečí. Poznávanie nárečia môže byť obohacujúce aj pre žiakov, ktorí túto jazykovú skúsenosť nemajú. Zároveň je žiaduce viesť žiakov k odlišovaniu spisovnej a nárečovej výslovnosti podľa komunikačnej situácie. Pri rozvíjaní spôsobilosti žiaka predniesť príležitostný prejav zdôrazňujeme uplatňovanie zdvorilosti vo vzťahu k adresátovi, a to použitím vhodného oslovenia, rozlíšením tykania a vykania, udržiavaním očného kontaktu s adresátom a použitím vhodnej mimiky a gestikulácie. Rovnako žiakov usmerňujeme pri artikuláčnej zreteľnosti, spisovnej výslovnosti a pri používaní vhodného tempa prejavu.

2. cyklus

Pripraviť a predniesť jednoduchý rečnícky prejav.

- Pripraviť si a predniesť oznam pre kolektívneho adresáta vo verejnom prostredí.
- Pripraviť si a predniesť správu pre kolektívneho adresáta vo verejnom prostredí.
- Pripraviť si a predniesť pozvanie na školské/záujmové podujatie pre kolektívneho adresáta.
- Pripraviť si a predniesť jednoduchú odbornú informáciu pre kolektívneho adresáta.
- Pripraviť si a v reálnom prostredí predniesť sprevádzanie návštevy po triede, škole, obci.
- Vylepšiť hovorený prejav pomocou kontrolných otázok a jednoduchých grafických nástrojov.
- Hodnotiť jednoduchý rečnícky prejav spolužiaka na základe vopred stanovených kritérií.

Rozpracovanie a konkretizácia výkonového štandardu pre 2. cyklus odráža zvýšenú náročnosť situácie, pre ktorú žiaci prejav pripravujú, ako aj rozširovanie funkcií rečníckeho prejavu, keď k príležitostným žánrom pribúdajú žánre odborno-informačné. Na rozdiel od 1. cyklu prevažuje kolektívny adresát rečníckeho prejavu. Znáročňuje sa tiež spôsob prezentácie prejavu vo verejnom prostredí. Simulované alebo reálne vystupovanie na verejnosti odbúrava u žiaka stres a zvyšuje jeho jazykové sebavedomie a istotu. Pri všetkých žánroch dbáme na vhodný výber jazykových prostriedkov, zrozumiteľnú artikuláciu a funkčné používanie zvukových a pohybových prostriedkov. Pri príprave a prednese jednoduchej odbornej informácie prepájame hovorenú produkciu s recepciou textu a zároveň s obsahmi ďalších vzdelávacích oblastí, pretože tento žáner vyžaduje prácu s odbornými tlačenými alebo elektronickými zdrojmi. Žiak musí byť schopný porozumieť odbornému textu, vybrať podstatné informácie a zároveň ich spracovať vo vlastnom texte. Podobný postup je potrebný aj pri sprevádzaní návštevy v jemu známom prostredí. Pri formovaní tejto zručnosti sa žiak realizuje v teréne, preto je potrebné zosúladiť obsah prejavu s priestorom. Vyžaduje si to dôkladné osvojenie prezentovaných informácií a zároveň využívanie komunikačných prostriedkov zabezpečujúcich pútavosť prejavu. Žiaci 2. cyklu sa učia vylepšovať svoj hovorený prejav pomocou kontrolných otázok alebo jednoduchých grafických nástrojov. Získavajú skúsenosť aj s hodnotením prejavu podľa stanovených kritérií.

3. cyklus

Pripraviť a predniesť presvedčací rečnícky prejav.

- Ústne formulovať argumenty pri podporovaní vlastného názoru na aktuálnu tému.
- Využiť rôzne spôsoby zhromažďovania materiálu z dôveryhodných zdrojov na spracovanie témy rečníckeho prejavu.
- Písomne si pripraviť a ústne prezentovať argumenty na podporu vlastného názoru pri objasňovaní odbornej témy.
- Pripraviť si písomný podklad pre presvedčací rečnícky prejav: výber témy, zhromaždenie a triedenie informácií, formulovanie argumentov.
- Pripraviť si písomný podklad pre presvedčací rečnícky prejav: osnova, koncept, úprava textu.
- Využiť na argumentáciu obrazovú a grafickú zložku pri obrazovo-hovorenom rečníckom prejave.
- Pripraviť si prednesovú stránku presvedčacieho rečníckeho prejavu, využiť pritom sugestívnu funkciu popri jazykových prostriedkoch a prejav predniesť pred publikom.
- Uskutočniť sebareflexiu vlastného rečníckeho prejavu, zhodnotiť splnenie presvedčacieho zámeru a navrhnúť vylepšenia.
- Analyzovať a hodnotiť presvedčací rečnícky prejav iných podľa vopred stanovených kritérií.

V 3. vzdelávacom cykle majú žiaci nadobudnúť sebaistotu pri hovorenom alebo obrazovo-hovorenom prejave vo verejnom prostredí a schopnosť vyjadriť vecne a presvedčivo vlastný názor. Pri persuzívnom žánri rečníckeho prejavu je nevyhnutná práca s technikami argumentácie a presvedčania. Nadväzuje sa pritom na zručnosti argumentácie, ktoré žiaci získali už v 2. cykle, najmä v komponentoch komunikačná interakcia a recepcia vecných textov. Aj v 3. cykle sa spôsobilosť používania rôznych druhov argumentov rozvíja naprieč všetkými predmetovými komponentmi, čo vytvára priestor na ich integrované vyučovanie. Pri príprave presvedčacieho rečníckeho prejavu sa žiaci učia vypracovať písomný podklad, a to postupne podľa fáz textotvorného procesu: od výberu témy, zhromažďovania materiálu a jeho triedenia, formulovania argumentov až po štylizáciu a úpravu súvislého textu s uplatnením argumentačnej a sugestívnej funkcie komunikačných prostriedkov. Odborná téma rečníckeho prejavu vyžaduje orientáciu v odbornej literatúre, porozumenie odborného textu, osobitne odborných termínov, a prácu s tematickými a jazykovými slovníkmi. Získané informácie žiak uvádza v súlade s etickými pravidlami a kriticky pristupuje k obsahu nástrojov AI. Dôležitá je aj príprava prednesovej stránky rečníckeho prejavu, aby sa žiak učil využívať na plnenie presvedčacieho zámeru aj sugestívnu funkciu zvukových a pohybových prostriedkov. Pri príprave a prezentácii obrazovo-hovoreného prejavu sa žiaci zdokonaľujú vo využívaní digitálnych nástrojov a foriem. Osvojenie si stratégie dôkladnej prípravy všetkých zložiek rečníckeho prejavu môže byť pre žiakov nápomocné pri vyrovnávaní sa s trémou vystupovania pred publikom.

Rozpracovanie sekvencie učebných osnov a prierez gradáciou od 1. ročníka po 9. ročník

V nasledujúcej časti navrhujeme rozvrhnutie adaptácií výkonového štandardu v učebných osnovách od 1. po 9. ročník základnej školy. Ku každej adaptácii uvádzame učivo (výber a konkretizáciu obsahového štandardu), ktoré je potrebné na dosiahnutie konkrétnej spôsobilosti žiaka. Rozvrhnutie je orientačné, má charakter odporúčania a škola si ho môže prispôbiť. Navrhnuté adaptácie netreba chápať lineárne, ale v súlade so špirálovitým osnovaním – k dosiahnutej spôsobilosti sa systematicky vraciame a upevňujeme ju. Každá nasledujúca adaptácia zahŕňa zároveň predchádzajúcu, rozširuje a prehľbuje ju. Prvá adaptácia v 2. a 3. cykle sumarizuje spôsobilosti, ktoré žiaci získali v predchádzajúcom cykle.

Ročník	Výkonový štandard	Adaptácia výkonového štandardu	Učivo
1. ročník	Predniesť jednoduchý príležitostný prejav.	Predniesť tradičný vinš (spisovne aj v nárečí).	príprava a prednes tradičného vinša; porovnanie spisovnej a nárečovej podoby vinša, porovnanie spisovnej a nárečovej výslovnosti (v súlade s mikroregiónom žiaka); uvedomovanie si rytmiky textu a udržiavania očného kontaktu s poslucháčmi; pozorné počúvanie spolužiakov
		Pripraviť si a v triede predniesť privítanie a rozlúčenie pre individuálneho adresáta.	ústne sformulovanie privítania a rozlúčenia v simulovanej alebo reálnej situácii; rozlíšenie tykania a vykania podľa adresáta, použitie vhodného oslovenia (aj citovo zafarbeného slova); prednes v triede: uplatnenie zreteľnej artikulácie, spisovnej výslovnosti, očného kontaktu a primeraného tempa; pozorné počúvanie spolužiakov
		Pripraviť si a v triede predniesť pozvanie pre individuálneho adresáta.	ústne sformulovanie pozvania v simulovanej alebo reálnej situácii; uvedenie presných údajov (kto, čo, kde, kedy); rozlíšenie tykania a vykania podľa adresáta, použitie vhodného oslovenia (aj citovo zafarbeného slova); prednes v triede: uplatnenie zreteľnej artikulácie, spisovnej výslovnosti, očného kontaktu a primeraného tempa; pozorné počúvanie spolužiakov, kladenie otázok k obsahu pozvania
2. ročník		Pripraviť si a v triede predniesť privítanie a rozlúčenie pre kolektívneho adresáta.	ústne sformulovanie privítania a rozlúčenia v simulovanej alebo reálnej situácii; uplatnenie zdvorilosti: použitie vhodného oslovenia, zdvorilých viet a slovných spojení; prednes v triede: uplatnenie zreteľnej artikulácie, spisovnej výslovnosti, očného kontaktu a primeraného tempa; pozorné počúvanie spolužiakov, kladenie otázok k obsahu privítania a rozlúčenia
		Pripraviť si a v triede predniesť pozvanie pre kolektívneho adresáta.	písomná príprava pozvania na reálnu alebo simulovanú udalosť: uvedenie presných údajov (kto, čo, kde, kedy), výber vhodného oslovenia a zdvorilých formulácií; prednes v triede: uplatnenie zreteľnej artikulácie, spisovnej výslovnosti, očného kontaktu, primeraného tempa a melódie; pozorné počúvanie spolužiakov, kladenie otázok k obsahu a prednesu pozvania
		Pripraviť si a v triede predniesť blahoželanie individuálnemu adresátovi.	písomná príprava blahoželania v reálnej alebo simulovanej situácii: vhodné oslovenie, použitie tykania/vykania podľa adresáta, využitie rôznych spôsobov vyjadrenia komunikačného zámeru priania, použitie citovo zafarbených slov, slov s podobným významom, prirovní; prednes v triede: uplatnenie zreteľnej artikulácie, spisovnej výslovnosti, očného kontaktu, primeraného tempa a melódie; pozorné počúvanie spolužiakov, kladenie otázok k obsahu a prednesu blahoželania
3. ročník	Pri prednese príležitostného prejavu uplatniť zreteľnú artikuláciu, spisovnú výslovnosť a vhodné tempo.	písomná príprava a ústny prednes rôznych príležitostných žánrov (podľa obsahového štandardu); uvedomovanie si dôležitosti zreteľnej artikulácie, spisovnej výslovnosti a vhodného používania zvukových poprijazykových prostriedkov (kvantita, výslovnosť dvojhlasok, splývavá výslovnosť, slovný prízvuk, melódia, tempo, sila hlasu, pauza); artikulačné a výslovnostné cvičenia, cvičenia na moduláciu hlasu; pozorovanie rozdielov medzi spisovnou výslovnosťou a bežnou výslovnosťou v danom regióne alebo v miestnom nárečí; pozorné počúvanie spolužiakov, kladenie otázok k obsahu a prednesu prejavu, formulovanie odpovedí na položené otázky	
	Pri prednese príležitostného prejavu udržiavať očný kontakt s adresátom a používať vhodnú mimiku a vhodné gestá.	písomná príprava a ústny prednes rôznych príležitostných žánrov (podľa obsahového štandardu); uvedomovanie si dôležitosti vhodného používania pohybových poprijazykových prostriedkov (očný kontakt, mimika, gestá); pozorné počúvanie a sledovanie spolužiakov, kladenie otázok k obsahu prejavu a k používaniu pohybových prostriedkov, formulovanie odpovedí na položené otázky	

Ročník	Výkonový štandard	Adaptácia výkonového štandardu	Učivo
4. ročník	Pripraviť a predniesť jednoduchý rečnícky prejav.	Pripraviť si a predniesť oznam pre kolektívneho adresáta vo verejnom prostredí.	písomná príprava oznamu o reálnej udalosti: uvedenie presných údajov (čo, kde, kedy, ako), výber vhodného oslovenia, odlišenie oznamu a správy; prednes v školskom rozhlase alebo v simulovanej verejnej situácii: uplatnenie zreteľnej artikulácie, spisovnej výslovnosti, vhodného tempa, dôrazu, pri fyzicky prítomnom adresátovi uplatnenie vhodnej mimiky a gestikulácie; aktívne počúvanie oznamu, kladenie otázok k jeho obsahu a jazyku, formulovanie a zdôvodnenie odpovedí na položené otázky
		Pripraviť si a predniesť správu pre kolektívneho adresáta vo verejnom prostredí.	písomná príprava správy o reálnej udalosti: uvedenie presných údajov (čo, kde, kedy, ako), výber vhodného oslovenia, odlišenie správy a oznamu; prednes v školskom rozhlase alebo v simulovanej verejnej situácii: uplatnenie zreteľnej artikulácie, spisovnej výslovnosti, vhodného tempa, dôrazu, pri fyzicky prítomnom adresátovi uplatnenie vhodnej mimiky a gestikulácie; aktívne počúvanie správy, kladenie otázok k jej obsahu a jazyku, formulovanie a zdôvodnenie odpovedí na položené otázky
		Pripraviť si a predniesť pozvanie na školské/zaujímavé podujatie pre kolektívneho adresáta.	písomná príprava pozvania na reálnu udalosť: uvedenie presných údajov (kto, čo, kde, kedy, ako), výber vhodného oslovenia, zdvorilých formulácií a prostriedkov sugestivnosti; prednes v školskom rozhlase alebo v simulovanej verejnej situácii: uplatnenie zreteľnej artikulácie, spisovnej výslovnosti, vhodného tempa, dôrazu, pri fyzicky prítomnom adresátovi uplatnenie vhodnej mimiky a gestikulácie; aktívne počúvanie pozvania, kladenie otázok k jeho obsahu a jazyku, formulovanie a zdôvodnenie odpovedí na položené otázky
5. ročník		Pripraviť si a predniesť jednoduchú odbornú informáciu pre kolektívneho adresáta.	zhromaždenie informácií k odbornej téme z tlačenej alebo elektronickej zdrojov; porozumenie odborného textu a výber podstatných informácií; písomná príprava odbornej informácie podľa osnovy, využitie odborných slov s oporou o jazykové slovníky; pri prednese v triede vhodné využitie zvukových a pohybových prostriedkov; aktívne počúvanie odbornej informácie, kladenie otázok k jej obsahu a jazyku, formulovanie a zdôvodnenie odpovedí na položené otázky
Pripraviť si a v reálnom prostredí predniesť sprevádzanie návštevy po triede, škole, obci.		zhromaždenie informácií potrebných na rozvíjanie témy z tlačenej a elektronickej zdrojov; výber podstatných a zaujímavých informácií, spracovanie osnovy textu; písomná príprava informačného rečníckeho prejavu: použitie vhodného oslovenia, presných údajov, odborných slov, emocionálnych slov, frazém, porovnanie spisovných a nespisovných tvarov napr. pri miestnych názvoch; príprava prednesu prejavu: dôraz na zvukovú pútavosť prejavu, spisovnú výslovnosť a na situačne vhodné použitie pohybových prostriedkov; prednes v reálnej alebo simulovanej situácii; aktívne počúvanie prejavu, kladenie otázok k obsahu a jazyku, formulovanie a zdôvodnenie odpovedí na položené otázky	
Vylepšiť hovorený prejav pomocou kontrolných otázok a jednoduchých grafických nástrojov.		pri rôznych žánroch rečníckeho prejavu (podľa obsahového štandardu) využitie kontrolných otázok alebo grafických schém k písomnému podkladu a k prednesu vlastného textu: otázky k obsahu a členeniu textu, k použitým komunikačným prostriedkom (jazykovým, zvukovým, pohybovým); spätná väzba prostredníctvom zvukovej alebo obrazovej nahrávky prejavu žiaka; úprava textu podľa výsledkov sebahodnotenia a podľa odporúčaní učiteľa/spoluziakov	
Hodnotiť jednoduchý rečnícky prejav spolužiaka na základe vopred stanovených kritérií.		aktívne počúvanie rečníckeho prejavu spolužiaka (rôzne žánre podľa obsahového štandardu); hodnotenie prejavu spolužiaka podľa kritérií: splnenie komunikačného zámeru, vhodnosť obsahu a členenia textu, primeranosť komunikačných prostriedkov (jazykových, zvukových, pohybových); poskytnutie spätnej väzby spolužiakovi, formulovanie otázok a odporúčaní	

Ročník	Výkonový štandard	Adaptácia výkonového štandardu	Učivo
6. ročník	Pripraviť a predniesť presvedčací rečnícky prejav.	Ústne formulovať argumenty pri podporovaní vlastného názoru na aktuálnu tému.	ústne formulovanie argumentov ako príprava na tvorbu presvedčacieho rečníckeho prejavu; využitie skupinovej diskusie; rozlíšenie tvrdenia, argumentu a presvedčenia; používanie rôznych druhov argumentov: príklady, fakty, citáty, svedectvá; kritické a rešpektujúce počúvanie názorov iných
		Využiť rôzne spôsoby zhromažďovania materiálu z dôveryhodných zdrojov na spracovanie témy rečníckeho prejavu.	vyhľadanie informácií o téme v dôveryhodných tlačенých a elektronických zdrojoch; overenie informácií vo viacerých zdrojoch; využitie rôznych spôsobov spracovania a triedenia informácií: pojmové mapovanie, konsept, sumarizácia, anotácia, grafické nástroje; kritické využitie obsahu nástrojov AI
Písomne si pripraviť a ústne prezentovať argumenty na podporu vlastného názoru pri objasňovaní odbornej témy.		vyhľadanie informácií o odbornej téme v dôveryhodných tlačенých a elektronických zdrojoch; overenie informácií vo viacerých zdrojoch; kritické využitie obsahu nástrojov AI; písomná príprava rôznych druhov argumentov: fakty, overené poznatky, citáty, parafrázy; využitie odborných termínov; ústna prezentácia argumentov podporujúcich názor v skupinovej diskusii; kritické a rešpektujúce počúvanie názorov iných	
Pripraviť si písomný podklad pre presvedčací rečnícky prejav: výber témy, zhromaždenie a triedenie informácií, formulovanie argumentov.		písomná príprava rečníckeho prejavu: výber témy, zhromaždenie informácií z dôveryhodných tlačенých a elektronických zdrojov, kritické využitie obsahu nástrojov AI; využitie rôznych spôsobov spracovania a triedenia informácií (pojmové mapovanie, konsept, sumarizácia, anotácia, grafické nástroje); formulovanie rôznych druhov argumentov (príklady, fakty, svedectvá, overené poznatky, citáty, parafrázy)	
Pripraviť si písomný podklad pre presvedčací rečnícky prejav: osnova, konsept, úprava textu.		písomná príprava rečníckeho prejavu: vytvorenie osnovy, spracovanie konceptu: uplatnenie argumentačnej funkcie komunikačných prostriedkov (príklady, fakty, svedectvá, overené poznatky, citáty, parafrázy), uplatnenie sugestívnej funkcie komunikačných prostriedkov (zámerné opakovanie, enumerácie, rečnícke otázky, apely, frazémy a expresívne výrazy); využitie knižných a elektronických jazykových slovníkov; úprava konceptu: využitie vhodných stratégií pri úprave obsahovej, kompozičnej a jazykovej stránky textu	
8. ročník		Využiť na argumentáciu obrazovú a grafickú zložku pri obrazovo-hovorenom rečníckom prejave.	príprava obrazovo-hovoreného textu: využitie powerpointovej prezentácie alebo posteru pri odbornej téme rečníckeho prejavu; funkčné prepojenie vizuálnej, obsahovej a jazykovej zložky textu
		Pripraviť si prednesovú stránku presvedčacieho rečníckeho prejavu, využiť pritom sugestívnu funkciu poprijazykových prostriedkov a prejav predniesť pred publikom.	pri prednese prejavu pred publikom uplatniť pravidlá spisovnej výslovnosti; vhodným použitím zvukových prostriedkov (melódia, tempo, pauza, sila hlasu, dôraz) zapôsobiť na adresáta; vhodným použitím pohybových prostriedkov (očný kontakt, mimika, gestá, pohyb tela, postavenie tela) zapôsobiť na adresáta; aktívne a kritické počúvanie rečníckeho prejavu iných
9. ročník		Uskutočniť sebareflexiu vlastného rečníckeho prejavu, zhodnotiť splnenie presvedčacieho zámeru a navrhnuť vylepšenia.	sebareflexia splnenia komunikačného zámeru hovoreného a obrazovo-hovoreného rečníckeho prejavu; spätná väzba prostredníctvom obrazovej nahrávky prejavu žiaka; využitie kontrolných otázok k obsahovej, argumentačnej, kompozičnej, jazykovej, prednesovej a vizuálnej stránke prejavu; návrhy na vylepšenie rečníckeho prejavu
		Analyzovať a hodnotiť presvedčací rečnícky prejav iných podľa vopred stanovených kritérií.	aktívne, kritické a rešpektujúce počúvanie rečníckeho prejavu iných; hodnotenie prejavu podľa kritérií: splnenie presvedčacieho zámeru, vhodný obsah a primerané členenie textu, funkčné využitie prostriedkov argumentácie a sugestívnosti, presvedčivosť prednesu a spracovania vizuálnej stránky; vyzdvihnutie silných stránok prejavu, formulovanie odporúčaní na zlepšenie prejavu

Ukážka rozloženia učiva v časovo-tematickom pláne vybraného ročníka

Ukážka rozloženia učiva v časovo-tematickom pláne pre 4. ročník ilustruje výber, konkretizáciu a časovú dotáciu učiva, ktoré zodpovedá výkonovému štandardu 2. cyklu *Pripraviť a predniesť jednoduchý rečnícky prejav* a jeho adaptáciám. V časovo-tematickom pláne sú obsiahnuté tri adaptácie daného výkonového štandardu. Zároveň však pripomíname, že rozloženie adaptácií do ročníkov je flexibilné podľa špecifických podmienok konkrétnej školy. Pri všetkých troch adaptáciách je potrebné učivo prepájať s podobným obsahom v komponente recepcia vecných textov, kde sa žiaci v 2. cykle učia rozoznávať znaky informačných žánrov, a s podobným obsahom v komponente písaná produkcia, kde sa oznam, správu a pozvánku určené pre verejné prostredie učia písať. Pri plánovaní edukačnej jednotky treba učivo čo najviac konkretizovať.

Ročník: 4.	Vzdelávacia oblasť: Jazyk a komunikácia		Cca 18 hodín v školskom roku
	Výkonový štandard: Pripraviť a predniesť jednoduchý rečnícky prejav.		
Predmetový komponent: hovorená produkcia			

Tematický celok (adaptácia výkonového štandardu)	Téma (výber a konkretizácia učiva)	Počet hodín
Pripraviť a predniesť oznam pre kolektívneho adresáta vo verejnom prostredí.	zopakovanie znakov oznamu, odlišenie od správy; písomná príprava oznamu o reálnej udalosti: uvedenie presných údajov (čo, kde, kedy, ako), výber vhodného oslovenia	2
	nácvik prednesu oznamu: uplatnenie zreteľnej artikulácie, spisovnej výslovnosti, vhodného tempa, dôrazu, vhodnej mimiky a gestikulácie	1
	prednes oznamu v triede: aktívne počúvanie spolužiakov, kladenie otázok k obsahu a jazyku oznamu, formulovanie a zdôvodnenie odpovedí na položené otázky; úprava oznamu podľa výsledkov sebahodnotenia a podľa odporúčaní učiteľa/spolužiakov	2
	prednes oznamu v školskom rozhlase alebo v simulovanej verejnej situácii	1
Pripraviť a predniesť správu pre kolektívneho adresáta vo verejnom prostredí.	zopakovanie znakov správy, odlišenie od oznamu; písomná príprava správy o reálnej udalosti: uvedenie presných údajov (čo, kde, kedy, ako), výber vhodného oslovenia	2
	nácvik prednesu správy: uplatnenie zreteľnej artikulácie, spisovnej výslovnosti, vhodného tempa, dôrazu, vhodnej mimiky a gestikulácie	1
	prednes správy v triede: aktívne počúvanie spolužiakov, kladenie otázok k obsahu a jazyku správy, formulovanie a zdôvodnenie odpovedí na položené otázky; úprava správy podľa výsledkov sebahodnotenia a podľa odporúčaní učiteľa/spolužiakov	2
	prednes správy v školskom rozhlase alebo v simulovanej verejnej situácii	1
Pripraviť a predniesť pozvanie na školské/záujmové podujatie pre kolektívneho adresáta.	zopakovanie znakov pozvania v prepojení s písomnou pozvánkou; písomná príprava pozvania na reálnu udalosť: uvedenie presných údajov (kto, čo, kde, kedy, ako), výber vhodného oslovenia, zdvorilých formulácií a prostriedkov sugestívnosti	2
	nácvik prednesu pozvania: uplatnenie zreteľnej artikulácie, spisovnej výslovnosti, vhodného tempa, dôrazu, vhodnej mimiky a gestikulácie	1
	prednes pozvania v triede: aktívne počúvanie spolužiakov, kladenie otázok k obsahu a jazyku pozvania, formulovanie a zdôvodnenie odpovedí na položené otázky; úprava pozvania podľa výsledkov sebahodnotenia a podľa odporúčaní učiteľa/spolužiakov	2
	prednes pozvania v školskom rozhlase alebo v simulovanej verejnej situácii	1
Spolu hodín		18

Ukážka konkrétnej edukačnej jednotky

Edukačná jednotka je zameraná na prípravu a prednes informačného rečníckeho prejavu – *sprevádzanie návštevy po triede, škole, obci*. Je určená pre 2. cyklus a vychádza z vyššie rozpracovaného výkonového štandardu *Prípraviť a predniesť jednoduchý rečnícky prejav*. Učivo konkretizujúce adaptáciu výkonového štandardu pripravuje žiakov na vystupovanie vo verejnom prostredí, a to primeraným žánrom informačného rečníckeho prejavu. Príprava prejavu vyžaduje prácu s tlačnými a elektronickými informačnými zdrojmi a porozumenie textu, čím prepájame hovorenú produkciu s recepciou vecných textov a zároveň s digitálnou gramotnosťou. Téma prejavu umožňuje prepojenie aj so vzdelávacou oblasťou Človek a spoločnosť. Splnenie stanovených cieľov edukačnej jednotky vyžaduje dostatok času, preto odporúčame jednotku realizovať na troch vyučovacích hodinách.

Vzdelávací cyklus	druhý
Ročník	5. ročník
Vzdelávacia oblasť	Jazyk a komunikácia
Vyučovací predmet	slovenský jazyk a literatúra
Predmetový komponent	hovorená produkcia
Výkonový štandard	Prípraviť a predniesť jednoduchý rečnícky prejav.
Adaptácia výkonového štandardu	Prípraviť si a v reálnom prostredí predniesť sprevádzanie návštevy po triede, škole, obci.
Cieľ vyučovacej jednotky	Písomne pripraviť informačný rečnícky prejav – sprevádzanie návštevy po obci. V texte použiť presné a zaujímavé informácie, vrátane regionálne viazaných vlastných mien. Nacvičiť si pútavý prednes rečníckeho prejavu. Prejav prezentovať v triede a v reálnom prostredí.
Učivo	<i>Príprava hovoreného textu:</i> zhromaždenie informácií na rozvíjanie témy z tlačných a elektronických zdrojov, výber podstatných a zaujímavých informácií, triedenie informácií, spracovanie osnovy textu, písomná príprava prejavu. <i>Komunikačné prostriedky a pravidlá:</i> použitie presných údajov, odborných slov, regionálne viazaných vlastných mien (porovnanie spisovných a nespisovných tvarov pri miestnych názvoch), použitie emocionálnych slov, frazém, vhodného oslovenia. <i>Prednes hovoreného textu:</i> príprava prednesu, dôraz na zvukovú pútavosť prejavu, spisovnú výslovnosť a na situačne vhodné použitie pohybových prostriedkov; prednes v reálnej alebo simulovanej situácii. <i>Reflexia hovoreného/počúvaného textu:</i> aktívne počúvanie prejavu, kladenie otázok k obsahu, jazyku a prednesu, formulovanie a zdôvodnenie odpovedí na položené otázky.
Komunikačná téma	Zaujímavosti v mojej obci
Východiskový text /komunikačná situácia	detská virtuálna prehliadka mesta Bratislava: https://www.lili-improvizuje.sk/detsky-sprievodca-bratislava/ Odporúčame aj prehliadku bez komentára: https://bratislava-city.pano3d.eu/ alebo publikáciu https://www.lili-improvizuje.sk/produkt/kniha-bratislava-detsky-sprievodca/ .
Časová dotácia	135 minút

Evokácia	
1.	
opis činnosti	Porozprávajte sa v dvojici o tom, či ste boli niekedy na prehliadke mesta, obce alebo pamiatky. Ako prehliadka vyzerala? Postrehy napíšte na jednu stranu tabule.
metódy	práca v dvojici, rozhovor, frontálna práca, písomný záznam
zdôvodnenie činnosti	identifikovanie komunikačnej situácie a znakov žánra, aktivovanie predchádzajúcich znalostí a skúseností, motivovanie žiaka na tému edukačnej jednotky

2.	
opis činnosti	Pozrite si virtuálnu detskú prehliadku Bratislavy (link vyššie). Po zhliadnutí videa povedzte, či sa prehliadka niečím odlišovala od tej, ktorú ste absolvovali vy. Vyjadrite svoj názor a zdôvodnite ho. Postrehy píšete na druhú stranu tabule. <i>Na čo slúži sprevádzanie po meste?</i>
metódy	receptia obrazovo-zvukového komunikátu, frontálny rozhovor
zdôvodnenie činnosti	porozumenie multimodálneho komunikátu, komparácia, vyvodzovanie záverov, vyjadrenie názoru, jednoduchá argumentácia, orientácia v novom učive

3.	
opis činnosti	Písomne sformulujte zásady, ktoré by mal dodržiavať dobrý sprievodca. Na dnešnej hodine sa pokúsime pripraviť sa na úlohu dobrého sprievodcu našou obcou.
metódy	práca v dvojici, tvorba nelineárneho textu
zdôvodnenie činnosti	vytvorenie predstavy o rečníckej role sprievodcu, oboznámenie s cieľom edukačnej jednotky

Uvedomovanie si významu

1.	
opis činnosti	V menších skupinách odpovedzte na otázku: <i>Ktoré miesta by ste zaradili na prehliadku vo vlastnej obci, meste, keby ste boli sprievodcami?</i> Využite brainstorming.
metódy	skupinový brainstorming (alter ego), kooperácia
zdôvodnenie činnosti	identifikácia dôležitých miest v obci, aktivizácia slovných zásob (všeobecné podstatné mená, regionálne viazané vlastné mená)

2.	
opis činnosti	Návrhy vytriedte, odstráňte opakujúce sa. Návrhy prezentujte inej skupine. Spolu utvorte jeden návrh, spracujte ho formou asociačnej mapy. Mapu prezentujte pred triedou.
metódy	asociačné metódy (LASO a i.), metóda snehovej gule, skupinová práca, prezentácia mapy, tvorba nelineárneho textu
zdôvodnenie činnosti	triedenie informácií a ich zoskupovanie, tvorba nelineárneho textu, prezentácia, vyjadrenie názoru, jeho zdôvodnenie a prijatie názoru iného, utváranie kompromisu, zhromaždenie slovných zásob

3.	
opis činnosti	Jednotlivé mapy zverejnite na viditeľnom mieste. Porozprávajte sa o vhodnosti vybraných miest. Vyberte si miesta, ktoré by ste chceli ako sprievodca navštíviť. Pracujte v dvojiciach alebo individuálne. Dbajte na presnosť údajov a na pravopis vlastných mien (použite pritom pravopisný slovník alebo Slovníkový portál Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV).
metódy	práca v dvojiciach, individuálna práca, rozhovor
zdôvodnenie činnosti	vyjadrenie vlastného názoru a jeho zdôvodnenie, prijatie názoru iného, triedenie informácií, presnosť údajov a pravopis názvov

4.	
opis činnosti	K vybraným miestam vyhľadajte potrebné informácie. Informácie roztriedte pomocou osnovy. Vytvorte písomný súhrn informácií formou súvislého alebo nesúvislého textu. Zhromaždite obrazový materiál, ktorý použijete pri nácviku prejavu.
metódy	práca v skupine (odporúčame metódu korene a kmene), individuálna práca, práca s tlačенými a elektronickými zdrojmi, tvorba osnovy, písomný súhrn
zdôvodnenie činnosti	zhromaždenie informácií, jazykového a obrazového materiálu k zadanej téme, čítanie s porozumením, selekcia informácií, dôraz na presnosť údajov
5.	
opis činnosti	V dvojici si prečítajte pripravené súhrny informácií. Počúvajte pozorne a sledujte, či rozumiete všetkému, čo spolužiak hovorí. Ak máte otázky alebo pripomienky, zaznačte si ich. Spolužiaka v reči neprerušujte. Úlohy si vymeňte.
metódy	práca v dvojici, ústne prezentovanie textu, aktívne počúvanie, písomný záznam
zdôvodnenie činnosti	hlasné čítanie, aktívne počúvanie, formulovanie otázok k obsahu textu
6.	
opis činnosti	Po prečítaní textu sa so spolužiakom porozprávajte o svojich zisteniach. Položte si navzájom otázky a odpovedzte na ne: <i>Obsahuje text presné informácie?</i> <i>Je pre poslucháča zaujímavý?</i> <i>Používam pestrú slovnú zásobu?</i> <i>Ako oslovím poslucháča?</i> Vzájomne si svoje prejavy vylepšite. Ak potrebujete, požiadajte o pomoc učiteľa. Nacvičte si prednes upraveného textu. Usilujte sa hovoriť zreteľne, dostatočne hlasno a pútavo pracovať s hlasom.
metódy	rozhovor, kontrolné otázky, úprava textu, prednes
zdôvodnenie činnosti	hodnotenie a sebahodnotenie, kladenie otázok k obsahu a jazyku prejavu, formulovanie a zdôvodnenie odpovedí na položené otázky
7.	
opis činnosti	Utvorte menšie skupiny a odprezentujte prejav ako sprievodca. Použite pritom fotografie alebo obrázky. Spolužiaci sledujú: a) čo sprievodca hovorí: či je obsah prejavu zrozumiteľný, presný a zaujímavý; b) ako to hovorí: či sprievodca nehovorí príliš rýchlo alebo pomaly, či hovorí dostatočne zreteľne, udržuje očný kontakt, vhodne gestikuluje, či je prejav dostatočne hlasný a pútavý. Môžete si pomôcť hodnotiacou tabuľkou (v prílohe).
metódy	práca v skupine, prezentácia prejavu, rolová hra, aktívne počúvanie, hodnotiaci tabuľka
zdôvodnenie činnosti	hodnotenie prejavu podľa vopred stanovených kritérií, poskytnutie spätnej väzby spolužiakovi, formulovanie otázok a odporúčaní

8.	
opis činnosti	Sprevádzanie predvedte pred celou triedou. Vypočujte si hodnotenie ostatných spolužiakov a pani učiteľky. Pri hodnotení postupujeme podľa bodov v 7. aktivite.
metódy	prezentácia prejavu, rolová hra, aktívne počúvanie, hodnotiaci tabuľka
zdôvodnenie činnosti	hodnotenie prejavu podľa vopred stanovených kritérií, poskytnutie spätnej väzby, formulovanie otázok a odporúčaní

Reflexia	
1.	
opis činnosti	V skupine sa porozprávajte o svojich prejavoch a o ich hodnoteniach. Povedzte, v čom by ste chceli prejav ešte zlepšiť a v čom sa cítite už dobrí.
metódy	rozhovor, skupinová práca
zdôvodnenie činnosti	sebareflexia

2.	
opis činnosti	Čo ste sa naučili o informačnom prejave sprievodcu? Vráťte sa k zásadám dobrého sprievodcu, ktoré ste si napísali na začiatku hodiny, a doplňte ich o to, čo ste si uvedomili počas prípravy a prezentácie svojho prejavu.
metódy	individuálna práca, tvorba nelineárneho textu
zdôvodnenie činnosti	zhrnutie znakov informačného rečníckeho prejavu

3.	
opis činnosti	Naplánujte si reálne sprevádzanie kamaráta, príbuzného alebo spolužiaka z nižšieho ročníka po svojej obci. Na vylepšenie svojho prejavu využite odporúčania, ktoré ste dostali na vyučovacej hodine. Napíšte správu o tom, ako sa vám rola skutočného sprievodcu podarila. Správu prezentujte v triede.
metódy	prezentácia prejavu v reálnom prostredí
zdôvodnenie činnosti	spojenie školy a života, využitie nadobudnutej spôsobilosti v reálnej komunikácii

Prílohy (ukážky použitých edukačných materiálov a pomôcok):

Tabuľka 1 Kritériá hodnotenia informačného rečníckeho prejavu

Zaujalo ma.	Nezaujalo ma.	Chcel som sa viac dozvedieť o.	Informácia je zbytočná (nevhodná). Vynechal by som ju.	Nerozumel som.	Prejav bol pútavý, lebo.	Prejav nebol pútavý, lebo.

Ukážka spôsobov formatívneho hodnotenia

Okrem spôsobov hodnotenia a sebahodnotenia, ktoré sme načrtli priamo v príprave, odporúčame napríklad:

1. sebahodnotenie využívaním piktogramov (emoji) v sebahodnotiacom hárku doplnené zdôvodnením žiaka:

								vlastný emoji
Pri práci som sa cítil								
Udržiavanie očného kontaktu bolo pre mňa								
Keď som používal gestá, bolo to								
Moja mimika pri prejave bola								
Rýchlosť, akou som hovoril, bola								
Pri vyslovovaní slov som sa cítil								
Spolužiaci pri mojom prejave vyzerali								
Po hodnotení p. učiteľkou sa cítim								

2. hodnotenie učiteľom, príp. inou sprevádzanou osobou alebo spolužiakom:

meno a priezvisko:			
Hodnotenie prejavu (sprevádzanie po obci)			
	✓	✗	Pozn.
Správne si pochopil, ako má vyzeráť sprevádzanie po obci.			
Údaje, ktoré si v prejave použil, boli správne.			
Zameral si sa na zaujímavé miesta.			
Vyjadroval si sa presne, zrozumiteľne, logicky.			
Využil si pestrú slovnú zásobu.			
Tvoj prejav bol originálny.			
Rozprával si dostatočne pútavo.			
Artikuloval si zreteľne.			
Tempo, ktorým si rečnil, bolo primerané.			
Reč tela a tváre bola v poriadku.			
Udržiaval si dostatočný očný kontakt.			
Využíval si vhodné gestá a v dostatočnej miere.			
Dobre si reagoval na otázky, ktoré ti kládli poslucháči.			

Pozn.: V tabuľkách využívame z priestorových dôvodov prototypový mužský rod, učiteľ si ho môže podľa potreby upraviť.

Vhodnou metódou formatívneho hodnotenia hovoreného prejavu je aj využívanie zvukových alebo zvukovo-obrazových nahrávok prejavu žiaka ako tzv. akustického alebo opticko-akustického zrkadla (porov. Betáková & Tarcalová, 1984: 97). Prostredníctvom nahrávok má žiak možnosť sám monitorovať a hodnotiť obsahovú a jazykovú stránku svojho prejavu, ako aj vhodnosť využitia zvukových a pohybových poprijazykových prostriedkov. Formatívny účinok tejto metódy sa dosiahne vtedy, ak sebahodnotenie žiak využije pri návrhu krokov na zlepšenie svojho hovoreného prejavu.

Pre formatívne hodnotenie hovoreného prejavu žiaka je inšpiratívny šesťbodový systém spätnej väzby, ktorú môže učiteľ žiakovi poskytnúť (vychádzame z výskumu Lystera a Ran-

---

---

tovej, 2007; podľa Anngunsari & Mahmudah, 2023). Systém spätnej väzby pozostáva z týchto krokov: 1. explicitný vstup (priama oprava); 2. preformulovanie (nesprávnych javov do správnej podoby – napr. nie ledva, ale [ľedva]); 3. metajazykový náznak (napr. komentárom typu: Povedal si v / potoku. Určite si chcel dať za predložku pauzu?); 4. žiadosť o objasnenie (Prepáč, môžeš to zopakovať?); 5. vyvolanie odpovede žiaka, a to: dokončením výpovede (Je to...), použitím otázky (Ako by si to nazval?) alebo žiadosťou o preformulovanie výpovede; 6. paralingválny signál (mimikou alebo gestom). Učiteľ má na základe preferencií a aktuálnej situácie vyhodnotiť, ktorý spôsob spätnej väzby žiakovi vyhovuje.

Formatívne hodnotenie hovoreného prejavu žiaka má mať dva základné znaky – komplexnosť a motivačnosť. Komplexnosť znamená, že nehodnotíme iba jednu stránku prejavu, napr. dodržiavanie kvantity či splývavej výslovnosti, ale hodnotíme podľa viacerých kritérií, ako je situačná primeranosť prejavu, dosiahnutie komunikačného zámeru, obsahová nasýtenosť, plynulosť, pestrosť a pôsobivosť prejavu, súhra jazykových a poprijazykových prostriedkov a pod. Motivačnosť znamená, že cieľom formatívneho hodnotenia hovoreného prejavu žiaka je jeho povzbudenie a zvýšenie komunikačného sebavedomia, nie to, aby bol kritikou zbavovaný komunikačnej istoty, aby zistil, že vlastne nevie „poriadne“ hovoriť (porov. Prouzová, 2010: 52). Hodnotenie musí byť citlivé, žiaka počas prejavu neprerušujeme. Do hodnotenia treba zapájať aj žiakov, ale podľa presne dohodnutých kritérií. Dôležité je aj rešpektovanie regionálneho aspektu pri hodnotení hovoreného prejavu žiaka. Pri výskyte nárečových interferencií jazykových alebo zvukových prostriedkov nespochybňujeme jazykové sebavedomie žiaka, ale situáciu využijeme na porovnávanie situačne vhodného využitia nárečia a spisovného jazyka. To isté sa týka aj porovnávaní bežnej (štandardnej) a spisovnej výslovnosti v danom makroregióne.

Literatúra:

Anngunasari, P., & Mahmudah, S. (2023). Oral corrective feedback as a formative assessment in teaching speaking skill. *J-REaLL*, 4(1), s. 18 – 25.

Betáková, V., & Tarcalová, Ž. (1984). *Didaktika materinského jazyka*. 2. vyd. Slovenské pedagogické nakladateľstvo.

Prouzová, R. (2010). Funkce přirozeného jazyka v procesu vzdělávání. *VIA LUCIS*.

1.3 Písaná produkcia

Zdôvodnenie výberu výkonových štandardov a ich adaptácií, na ktorých sa bude ilustrovať metodické rozpracovanie

Výkonový štandard v jednotlivých cykloch

- 1. cyklus:** Zhromaždiť jazykový materiál k téme písaného textu.
- 2. cyklus:** Zhromaždiť jazykový materiál na tvorenie písaného textu.
- 3. cyklus:** Zhromaždiť informácie k písanému a obrazovo-písanému textu z dôveryhodných zdrojov.

Zdôvodnenie výkonových štandardov

Vybrané výkonové štandardy konkretizujú ciele vzdelávania pre jednotlivé cykly, ktoré súvisia s tvorením písaných textov. Výkonové štandardy zamerané na zhromažďovanie jazykového materiálu potrebného pri budúcom tvorení textu predstavujú časť tých činností, ktoré autor textu realizuje pred samotným písaním. Ide o súčasť procesov plánovania, teda činností, ktoré znamenajú pre autora odrazový mostík k uvedomenému tvoreniu vlastného textu. Bez dostatočnej prípravy na tému, ktorú treba v texte rozvinúť, skôr či neskôr pisateľ narazí na prekážky, ktoré v procese tvorenia spomalia alebo celkovo zastavia jeho plynulé písanie. Autor akéhokoľvek textu by si mal v prípravnej fáze pred samotným tvorením textu odpovedať na niekoľko otázok: Mám predstavu o téme? Viem, o čom budem písať? Čo a koľko toho o téme viem, že môžem o nej písať? Komu budem text adresovať? Čo môže môjho adresáta zaujímať z toho, čo o téme viem ja? Viem, prečo idem písať text práve na túto tému? Čo písaním na túto tému sledujem? Čo môžem dosiahnuť? Ako budem postupovať? Čo treba urobiť najprv? Čo urobím, ak mi dôjdu nápady? Aký druh textu by bol na vyjadrenie môjho postoja k téme najlepší? Ktoré slová a slovné spojenia by najlepšie vystihli môj postoj k téme, ovplyvnili adresáta? Tieto a ďalšie podobné otázky sú konkretizovaním súboru faktorov zakaždým zvažovaných pred tvorením textu: téma, adresát, cieľ, účel a zámer, postup a stratégia (pozri Dolník & Bajzíkova, 1998; Slančová a kol., 2022). Aby bol absolvent základného vzdelávania schopný systematicky sa na tvorbu textu pripravovať, začať treba už v 1. cykle. Najprv je potrebné viesť žiakov k uvedomeniu si tematických súvislostí, k zapojeniu doterajších skúseností s témou a vybavovaniu si vhodných slov a slovných spojení na perspektívne využitie a viesť ich k priebežnému písomnému zaznamenávaniu svojich nápadov a námetov. V 2. cykle sa už ráta s premyslenejším viaczdrojovým zapojením potenciálnych informačných kanálov (moja pamäť a skúsenosti, spolužiaci, ostatní ľudia v mojom okolí, informačné zdroje) a následným usporiadaním zozbieraného materiálu. V 3. cykle narastá význam samostatnej práce s dôveryhodnými informačnými zdrojmi, o ktorých vhodnosti a pravdivosti núkajúcich sa informácií by už mal rozhodovať sám žiak. S narastajúcim vekom a nadobúdanou skúsenosťou s prípravou pred tvorením textu by mal žiak lepšie rozumieť aj tomu, na aký druh informácií sa treba zamerať podľa budúceho tvoreného žánru. Výsledkom dobrej prípravy žiaka na tvorenie textu bude vyššia kvalita písaného textu v porovnaní s takým textom, na ktorý by sa žiak nepripravil dostatočne a začal s písaním spontánne, bezprostredne po oboznámení sa so zadaním a jeho témou.

V nasledujúcej časti ponúkame možné rozpracovanie a konkretizáciu výkonového štandardu v každom vzdelávacom cykle v podobe adaptácií výkonového štandardu. Ak je to užitočné, uvádzame pri adaptáciách aj metodické poznámky.

Adaptácie výkonového štandardu a ich zdôvodnenie

1. cyklus

Zhromaždiť jazykový materiál k téme písaného textu.

- Vybaviť si z pamäti voľné asociácie k téme tvoreného textu.
- Písomne zaznamenať voľné asociácie k téme tvoreného textu (formy písomného záznamu: zápisky, zoznam, voľné písanie na tému, zhlukovanie, pojmové mapovanie, iné).
- Pri zbieraní nápadov a námetov využiť okrem vlastných asociácií z pamäti aj skúsenosť a poznanie iných osôb (prostredníctvom rozhovoru o téme so spolužiakom, s učiteľom, s členom rodiny a pod.).
- Písomne zaznamenať nápady a námety k téme tvoreného textu podľa požiadaviek žánru tvoreného textu (opis: znaky objektu a činnosti; tvorba informačného textu: odpovede na otázky kto, čo, kde, kedy, ako; tvorba rozprávania: dej, postavy, prostredie).
- Pri zbieraní myšlienok k téme využiť knižné a časopisecké zdroje a webové stránky (s pomocou a s usmernením učiteľa).

Výkonový štandard pre 1. cyklus je rozpracovaný a konkretizovaný v postupnosti tak, aby zohľadňoval narastajúcu úroveň danej spôsobilosti žiaka. Žiak by mal pri svojej príprave na tvorbu textu s akoukoľvek témou začať vždy u seba, s vybavovaním si pamäťových stôp a uvádzaním svojich asociácií k téme. Hoci je to v postupnosti adaptácií uvedené ako prvý bod a na to sa viažu vyššie adaptácie, v konkrétnych vyučovacích jednotkách sa odporúča zakaždým začať s činnosťami vyžadujúcimi zapojenie pamäti a asociačného myslenia žiaka. Adaptácie teda chápeme špirálovito; nadobudnutá spôsobilosť je súčasťou nadväzujúcej, komplexnejšej spôsobilosti žiaka v rámci adaptácií. Dôležitou výzvou v 1. cykle je tiež viesť žiaka k priebežnému písomnému zaznamenávaniu toho, na čo si pri téme spomenie, čo si z pamäti vybaví. Príslušná adaptácia ponúka konkretizáciu možností (zápisky, zoznam, pojmové mapovanie). Ak bude prípravná fáza na tvorenie textu prebiehať bez priebežného zapisovania, slová a nápady sa rozplynú v éteri a žiak nebude mať rukolapný záchytný bod pri tvorení textu, keď sa dostane do situácie, že nevie, ako pri písaní pokračovať. Návrat k svojim zápiskom, k spísanému jazykovému materiálu môže byť dobrou vzpruhou nielen na začiatku procesu tvorenia textu, ale aj v jeho priebehu. Už v 1. cykle je potrebné žiakov viesť k tomu, že nielen my sami sme nositeľmi rôznych skúseností, znalostí, postojov k rôznym témam, ale že sú okolo nás ľudia, ktorí môžu o danej téme vedieť dokonca viac ako my. Preto je potrebné viesť žiakov k zbieraniu informácií aj vo svojom okolí a rozpoznávať situácie, kedy je vhodné a osožné osloviť osoby v okolí s požiadavkou na objasnenie niektorých tematických súvislostí. Úlohou učiteľa je pomôcť žiakom v 1. cykle nasmerovať svoju pozornosť na informácie osožné pre jednotlivé žánre budúceho tvoreného textu: ak sa žiak pripravuje na tvorbu príbehu, pripravuje si jazykový materiál inej povahy, ako keď sa pripravuje na tvorbu informačného textu. Príslušná adaptácia naznačuje možnosti práce učiteľa. V tomto cykle je vhodné začať už aj so získavaním informácií z literatúry, vrátane (učiteľom vopred overených) internetových zdrojov.

2. cyklus

Zhromaždiť jazykový materiál na tvorenie písaného textu.

- Vybaviť si z pamäti a písomne zaznamenať informácie a poznatky o téme.
- Zhromaždiť a písomne zaznamenať informácie z rozhovorov so spolužiakmi a/alebo inými osobami.
- Zhromaždiť a písomne zaznamenať informácie a poznatky k téme z knižných a časopiseckých zdrojov.

- Zhromaždiť a písomne zaznamenať informácie a poznatky k téme z elektronických zdrojov (pod dohľadom učiteľa).
- Overiť pravdivosť získaných informácií a ďalej pracovať s overenými informáciami (s pomocou učiteľa).
- Roztriediť, vybrať a pomocou osnovy usporiadať získané informácie.

V 2. cykle sa od žiaka vyžaduje nadstavba v podobe systematického zbierania informácií a poznatkov k téme z viacerých zdrojov, aj paralelne. Na rozhodnutie o spôsobe zberu podnetov však má zásadný vplyv to, aké informácie a poznatky o téme si vie žiak vybaviť z pamäti a vytvoriť z nich základ pre svoje pátranie (1. adaptácia). Rozdiel oproti 1. cyklu je aj v tom, že tu si žiak pripravuje poznatky vo vzťahu k procesu tvorenia textu a má nadobudnúť také stratégie, ktoré mu v budúcnosti zabezpečia plynulé mapovanie zo zdrojov a následnú organizáciu získaných dát (6. adaptácia). Pribúda tiež metakognitívny aspekt procesu tvorby textu, autor sa učí riadiť a monitorovať proces tvorenia. Podmienkou využívania informácií vo vlastnom texte tu má byť aj ich pravdivosť; znamená to vedieť rozlišovať hodnovernosť, dôveryhodnosť zdroja, napríklad podľa odbornosti, autority a renomé autora (napr. porovnanie vyjadrení profesionála a laika v danej oblasti), v prípade literárnych zdrojov podľa vydavateľa, podľa rozpoznania účelu a fungovania určitého elektronického zdroja (napr. dôveryhodnosť sociálnych sietí, ktoré sú určené primárne na iné účely ako zdieľanie overených údajov) či podľa súladu získaných informácií z viacerých zdrojov a pod. Žiak tu má tiež nadobudnúť schopnosť rozhodovať sa pre zdroje viazané na príslušnú oblasť (napr. rybársky časopis bude vhodnejší zdroj k téme rybárčenie ako lifestyleový časopis). Úloha učiteľa je naďalej nezastupiteľná pri práci s elektronickými zdrojmi (majú byť vopred učiteľom overené, prípadne práca s nimi učiteľom priebežne korigovaná) a pri overovaní pravdivosti získavaných informácií nasmerovaním žiaka na vyššie naznačené signály väčšej dôveryhodnosti.

3. cyklus

Zhromaždiť informácie k písanému a obrazovo-písanému textu z dôveryhodných zdrojov.

- Vyhľadať k téme tvoreného textu dôveryhodné zdroje a zdôvodniť ich výber.
- Identifikovať nedôveryhodné zdroje k téme a objasniť dôvody spochybnenia dôveryhodnosti zdrojov.
- Zhrnúť informácie k téme z viacerých dôveryhodných zdrojov a porovnať zhody a rozdiely v poskytovaných informáciách.
- Zhodnotiť vhodnosť zvolených zdrojov podľa žánru a komunikačného zámeru tvoreného textu.
- Plánovať a monitorovať priebeh zhromažďovania informácií a v prípade nedostatočnej informačnej prípravy urobiť nápravu.

V 3. cykle sa kladú na žiaka pri zhromažďovaní informácií k tvorenému textu vyššie nároky. Je to spôsobené jednak rozsahom a charakterom zdrojov, s ktorými už žiaci majú alebo nadobúdajú skúsenosti prostredníctvom recepcie, jednak tým, že aj v ich vlastnej produkcii sa už očakáva mnohoraké využívanie písania (ako prostriedok sebavyjadrenia, učebná stratégia, vyjadrovanie názorov). Pri väčšine tvorených žánrov je už nevyhnutná zodpovednosť pri využívaní tých zdrojov, ktoré sú relevantné a odborne fundované. Znalosti žiakov z ostatných vzdelávacích oblastí dávajú základ pre zodpovedné rozhodovanie sa pre zdroje, z ktorých následne budú vychádzať pri tvorbe textov. Pribúda už aj zhodnotenie priebehu zhromažďovania informácií k téme a pri zistení nepresných, nevhodných alebo nedostatočných informácií sa vyžaduje spôsobilosť opakovaného zberu informácií s voľbou vhodnejších zdrojov alebo ich hlbšieho štúdia.

Rozpracovanie sekvencie učebných osnov a prierez gradáciou od 1. ročníka po 9. ročník

V nasledujúcej časti navrhujeme rozvrhnutie adaptácií zvoleného výkonového štandardu v učebných osnovách od 1. po 9. ročník základnej školy. Ku každej adaptácii vyberáme z obsahového štandardu učivo potrebné na dosiahnutie danej spôsobilosti žiaka. Ukážku rozvrhnutia adaptácií a učiva podľa ročníkov treba vnímať orientačne. V konkrétnej školskej triede môžu edukačné podmienky vyžadovať iné rozvrhnutie. Znova pripomíname špirálovitosť adaptácií; každá v poradí nasledujúca adaptácia zahŕňa spôsobilosť, ktorú žiaci získali pred ňou, rozširuje a prehľbuje ju.

Ročník	Výkonový štandard	Adaptácia výkonového štandardu	Učivo
1. ročník	Zhromaždiť jazykový materiál k téme písaného textu.	Vybaví si z pamäti voľné asociácie k téme tvoreného textu.	výber témy písaného textu pomocou učiteľa alebo samostatne; použitie vhodnej slovnej zásoby v písanom texte: významové okruhy slov; vyjadrenie vzťahu k pomenúvaným javom citovo zafarbenými slovami, prirôvnaniami, jednoduchými frazémami a ďalšími obraznými pomenovaniami
		Písomne zaznamenať voľné asociácie k téme tvoreného textu (formy písomného záznamu: zápisky, zoznam, voľné písanie na tému, zhlukovanie, pojmové mapovanie, iné).	výber témy písaného textu pomocou učiteľa alebo samostatne; písomné vyjadrovanie vlastných myšlienok; zhromaždenie slovnej zásoby k téme; použitie vhodnej slovnej zásoby v písanom texte: významové okruhy slov; vytvorenie jednoduchého nesúvislého textu zoznamu; jednoduché techniky tvorivého písania; vyjadrenie vzťahu k pomenúvaným javom citovo zafarbenými slovami, prirôvnaniami, jednoduchými frazémami a ďalšími obraznými pomenovaniami
Pri zbieraní nápadov a námetov využiť okrem vlastných asociácií z pamäti aj skúsenosť a poznanie iných osôb (prostredníctvom rozhovoru o téme so spolužiakom, s učiteľom, s členom rodiny a pod.).		výber témy písaného textu pomocou učiteľa alebo samostatne; zhromaždenie slovnej zásoby k téme; zhromaždenie základných informácií k téme; vyjadrenie myšlienok vo vetách a v jednoduchých súvetiach; vyjadrenie vzťahu k pomenúvaným javom citovo zafarbenými slovami, prirôvnaniami, jednoduchými frazémami a ďalšími obraznými pomenovaniami; osvojovanie a uplatňovanie pravopisu podľa výskytu pravopisných javov v tematických slovách	
Písomne zaznamenať nápady a námety k téme tvoreného textu podľa požiadaviek žánru tvoreného textu (opis: znaky objektu a činnosti; tvorba informačného textu: odpovede na otázky kto, čo, kde, kedy, ako; tvorba rozprávania: dej, postavy, prostredie).		výber témy písaného textu pomocou učiteľa alebo samostatne; písomné vyjadrovanie vlastných myšlienok; zhromaždenie slovnej zásoby k téme; vyjadrenie myšlienok vo vetách a v jednoduchých súvetiach; písomné zaznamenávanie nápadov a námetov podľa požiadaviek žánru (výber z obsahových štandardov); vyjadrenie vzťahu k pomenúvaným javom citovo zafarbenými slovami, prirôvnaniami, jednoduchými frazémami a ďalšími obraznými pomenovaniami; osvojovanie a uplatňovanie pravopisu podľa výskytu pravopisných javov v tematických slovách	
3. ročník		Pri zbieraní myšlienok k téme využijú knižné a časopisecké zdroje a webové stránky (s pomocou a s usmernením učiteľa).	zhromaždenie slovnej zásoby k téme; použitie vhodnej slovnej zásoby v písanom texte: významové okruhy slov, slovotvorne príbuzné slová; osvojovanie a uplatňovanie pravopisu podľa výskytu pravopisných javov v tematických slovách

Ročník	Výkonový štandard	Adaptácia výkonového štandardu	Učivo
4. ročník	Zhromaždiť jazykový materiál na tvorenie písaného textu.	Vybaviť si z pamäti a písomne zaznamenať informácie a poznatky o téme.	výber témy písaného textu podľa komunikačného zámeru a adresáta; zhromaždenie informácií k zvolenej téme z viacerých zdrojov; plánovanie vhodného postupu pri tvorení textu; použitie vhodnej slovnej zásoby podľa požiadaviek žánru a uplatnenie lexikálnych vzťahov podľa témy a komunikačného zámeru písaného textu s oporou o jazykové slovníky
		Zhromaždiť a písomne zaznamenať informácie z rozhovorov so spolužiakmi a/alebo inými osobami.	výber témy písaného textu podľa komunikačného zámeru a adresáta; zhromaždenie informácií k zvolenej téme z viacerých zdrojov; použitie vhodnej slovnej zásoby podľa požiadaviek žánru a uplatnenie lexikálnych vzťahov podľa témy a komunikačného zámeru písaného textu s oporou o jazykové slovníky; plánovanie vhodného postupu pri tvorení textu; osvojovanie a uplatňovanie pravopisu podľa výskytu pravopisných javov viazaných na pripravované informácie a poznatky
		Zhromaždiť a písomne zaznamenať informácie a poznatky k téme z knižných a časopiseckých zdrojov.	výber témy písaného textu podľa komunikačného zámeru a adresáta; zhromaždenie informácií k zvolenej téme z viacerých zdrojov; použitie vhodnej slovnej zásoby podľa požiadaviek žánru a uplatnenie lexikálnych vzťahov podľa témy a komunikačného zámeru písaného textu s oporou o jazykové slovníky; plánovanie vhodného postupu pri tvorení textu; osvojovanie a uplatňovanie pravopisu podľa výskytu pravopisných javov viazaných na pripravované informácie a poznatky
		Zhromaždiť a písomne zaznamenať informácie a poznatky k téme z elektronických zdrojov (pod dohľadom učiteľa).	výber témy písaného textu podľa komunikačného zámeru a adresáta; zhromaždenie informácií k zvolenej téme z viacerých zdrojov; použitie vhodnej slovnej zásoby podľa požiadaviek žánru a uplatnenie lexikálnych vzťahov podľa témy a komunikačného zámeru písaného textu s oporou o jazykové slovníky; plánovanie vhodného postupu pri tvorení textu; osvojovanie a uplatňovanie pravopisu podľa výskytu pravopisných javov viazaných na pripravované informácie a poznatky
5. ročník		Overiť pravdivosť získaných informácií a ďalej pracovať s overenými informáciami (s pomocou učiteľa).	(učivo z obsahového štandardu recepcia vecných textov) porozumenie explicitným informáciám v texte: vymenovanie faktov, identifikovanie kľúčových slov a informácií; zhrnutie kľúčových slov a informácií z textu a ich písomné zaznamenanie; vyvodenie prehľbujúcich implicitných informácií z textu: vysvetľovanie informácií, formulovanie predpokladov a ich overovanie
		Roztriediť, vybrať a pomocou osnovy usporiadať získané informácie.	usporiadanie informácií a samostatné vytvorenie osnovy textu; plánovanie vhodného postupu pri tvorení textu; osvojovanie a uplatňovanie pravopisu podľa výskytu pravopisných javov viazaných na pripravované informácie a poznatky
6. ročník	Zhromaždiť informácie k písanému a obrazovo-písanému textu z dôveryhodných zdrojov.	Vyhľadať k téme tvoreného textu dôveryhodné zdroje a zdôvodniť ich výber.	voľba témy podľa komunikačného zámeru, podľa adresáta a osobného záujmu; využitie viacerých spôsobov zhromaždenia jazykového materiálu k zvolenej téme v interakcii s inými osobami a s využitím printových a digitálnych zdrojov; vlastný výber textov na čítanie a počúvanie v závislosti od cieľov a záujmov čitateľa/poslucháča

Ročník	Výkonový štandard	Adaptácia výkonového štandardu	Učivo
7. ročník	Zhromaždiť informácie k písanému a obrazovo-písanému textu z dôveryhodných zdrojov.	Identifikovať nedôveryhodné zdroje k téme a objasniť dôvody spochybnenia dôveryhodnosti zdrojov.	využitie viacerých spôsobov zhromaždenia jazykového materiálu k zvolenej téme v interakcii s inými osobami a s využitím printových a digitálnych zdrojov; formovanie základných spôsobilostí informačnej gramotnosti – stratégií zvládania kvantity a rozlišovania kvality dostupných informácií
8. ročník		Zhodnotiť vhodnosť zvolených zdrojov podľa žánru a komunikačného zámeru tvoreného textu.	posúdenie pravdivosti a spoľahlivosti informácií na základe ich overenie a porovnania vo viacerých zdrojoch; etické narábanie s AI a digitálnymi nástrojmi, vrátane rešpektovania definovaných obmedzení; používanie tematickej a odbornej slovnice podľa obsahového zamerania textu; aktívne a samostatné využívanie fyzických a elektronických knižníc, orientácia v knižných katalógoch; osvojovanie a uplatňovanie pravopisu podľa výskytu pravopisných javov v pripravovanej slovnice
9. ročník		Plánovať a monitorovať priebeh zhromažďovania informácií a v prípade nedostatočnej informačnej prípravy urobiť nápravu.	porozumenie produkčnej úlohy a stanovenie cieľa písania; voľba témy podľa komunikačného zámeru, podľa adresáta a osobného záujmu; plánovanie efektívnych stratégií pri tvorení textu, v prípade neefektívnej stratégie úprava zaužívaného postupu pri tvorení; zámerne sledovanie prípravy jazykového materiálu, jeho triedenia, členenia textu a tvorenia konceptu; aktívne a samostatné využívanie fyzických a elektronických knižníc, orientácia v knižných katalógoch

Ukážka rozloženia učiva v časovo-tematickom pláne vybraného ročníka

Výkonový štandard 1. cyklu *Zhromaždiť jazykový materiál k téme písaného textu* a jeho adaptácie konkretizujeme ukážkou rozloženia učiva pre 3. ročník aj s návrhom časovej dotácie. V priebehu ročníka je potrebné aktualizovať všetky nadobudnuté spôsobilosti žiaka viazané na tento výkonový štandard, aby sa utvrdil v činnostiach a rozvinul si stratégie potrebné na úspešné tvorenie textu. Najväčší priestor je ale venovaný predpokladanej potrebe žiakov daného ročníka sústrediť svoju prácu na rozvinutie spôsobilostí komplexnejšej povahy (vyššie adaptácie). Vzhľadom na charakter výkonového štandardu a na jeho pozíciu v sekvencii spôsobilostí potrebných v procese tvorenia textu pripomínáme nutnosť nadväzovať na uvedené učivo tvorením konceptu na danú tému, teda vlastnou štylizáčnou prácou žiaka, a ďalšou prácou s vlastným písaným textom. Práca žiaka sa nemôže ukončiť zozbieraním informácií k téme, ich následné nevyužitie vo vlastnom texte by znižovalo žiakovu motiváciu hľadať vhodný jazykový materiál v budúcom podobne zameranom vyučovaní. Preto pri učive naznačujeme aj obsah signalizujúci prepojenie na ďalšie výkonové štandardy v komponente písaná produkcia (jednak v zmysle procesov plánovania, tvorenia a úpravy vlastného textu, jednak v zmysle špecifik jednotlivých žánrov).

Ročník: 3.

Vzdelávacia oblasť: Jazyk a komunikácia

Výkonový štandard: Zhromaždiť jazykový materiál k téme písaného textu.

Predmetový komponent: písaná produkcia1 hodina týždenne;
cca 40 hodín v šk. roku

Tematický celok (adaptácia výkonového štandardu)	Téma (výber a konkretizácia učiva)	Počet hodín
Vybaviť si z pamäti voľné asociácie k téme tvoreného textu.	pamäťové vybavenie si vhodnej slovnej zásoby: významové okruhy slov k téme; písomné vyjadrovanie vlastných myšlienok	1
	vyjadrenie vzťahu k pomenúvaným javom citovo zafarbenými slovami, prirovnaniami, jednoduchými frazémami a ďalšími obraznými pomenovaniami pri emocionálne ladenej téme; písomné vyjadrovanie vlastných myšlienok	1
Písomne zaznamenať voľné asociácie k téme tvoreného textu (formy písomného záznamu: zápisky, zoznam, voľné písanie na tému, zhľukovanie, pojmové mapovanie, iné).	zhromaždenie slovnej zásoby k téme formou voľných zápiskov	2
	písomné vyjadrovanie vlastných myšlienok prostredníctvom voľného písania na tému	2
	vytvorenie jednoduchého nesúvislého textu zoznamu ako prostriedku na zhromaždenie slovnej zásoby k téme	2
	zhromaždenie slovnej zásoby k téme prostredníctvom zhľukovania a pojmového mapovania, významové okruhy slov, nadradené a podradené slová	2
	zhromaždenie slovnej zásoby k téme prostredníctvom ďalších techník zbierania nápadov (techniky asociačného a štruktúrovaného písania, ako napr. päťveršík, akrostich, abecedár, automatické písanie a iné); vyjadrenie vzťahu k pomenúvaným javom citovo zafarbenými slovami, prirovnaniami, jednoduchými frazémami a ďalšími obraznými pomenovaniami	2
Pri zbieraní nápadov a námetov využiť okrem vlastných asociácií z pamäti aj skúsenosť a poznanie iných osôb (prostredníctvom rozhovoru o téme so spolužiakom, s učiteľom, s členom rodiny a pod.).	zhromaždenie slovnej zásoby a základných informácií k téme prostredníctvom rozhovoru so spolužiakom; vyjadrenie myšlienok vo vetách a v jednoduchých súvetiach	2
	zhromaždenie slovnej zásoby a základných informácií k téme prostredníctvom rozhovoru s učiteľom; vyjadrenie myšlienok vo vetách a v jednoduchých súvetiach	1
	zhromaždenie slovnej zásoby a základných informácií k téme prostredníctvom rozhovoru s členom rodiny; vyjadrenie myšlienok vo vetách a v jednoduchých súvetiach	2
	zhromaždenie slovnej zásoby a základných informácií k téme prostredníctvom rozhovoru s odborníkom na tému; vyjadrenie myšlienok vo vetách a v jednoduchých súvetiach	2
Písomne zaznamenať nápady a námety k téme tvoreného textu podľa požiadaviek žánru tvoreného textu (opis: znaky objektu a činnosti; tvorba informačného textu: odpovede na otázky kto, čo, kde, kedy, ako; tvorba rozprávania: dej, postavy, prostredie).	zhromaždenie slovnej zásoby a základných informácií k dynamickému opisu (receptu, opisu pracovného postupu): výrazy pomenújúce potrebné predmety (podstatné mená, prídavné mená) a činnosti (slovesá), výrazy vystihujúce kvalitu vykonávaných činností (príslovky), ďalšie potrebné výrazy (napr. číslovky)	3
	zhromaždenie slovnej zásoby a základných informácií k písomnému rozprávaniu o prežitej udalosti: účastníci udalosti, zaznamenanie spomienok na deje a okolnosti dejov, zoradenie udalostí	3
	zhromaždenie slovnej zásoby a základných informácií k vymyslenému príbehu: nápady na postavy príbehu, určenie hlavnej postavy, určenie vlastností postáv, námety na udalosti príbehu, motivácia postavy konať v príbehu, stanovenie problému/prekážky, ktorú musí postava v príbehu prekonať, vymedzenie prostredia príbehu	3
	zhromaždenie slovnej zásoby a základných informácií k informačnému textu (oznam, správa, pozvánka): zber a príprava informácií ako odpovedí na otázky kto, čo, kde, kedy, ako	3
	zhromaždenie slovnej zásoby a základných informácií k statickému opisu, pomenovanie znakov a vlastností pozorovaného objektu výstižnými výrazmi	3
Pri zbieraní myšlienok k téme využiť knižné a časopisecké zdroje a webové stránky (s pomocou a s usmernením učiteľa).	zhromaždenie slovnej zásoby a základných informácií k téme prostredníctvom knižných a časopiseckých zdrojov, voľba relevantných zdrojov z ponuky od učiteľa	3
	zhromaždenie slovnej zásoby a základných informácií k téme prostredníctvom vhodných webových stránok, voľba relevantných zdrojov z ponuky od učiteľa	3
Spolu hodín		40

Ukážka konkrétnej edukačnej jednotky

Edukačná jednotka je zameraná na písanú produkciu v 1. vzdelávacom cykle. Vychádza z vyššie rozpracovaného výkonového štandardu *Zhromaždiť jazykový materiál k téme písaného textu*. Didaktické východisko je v dôslednom uplatňovaní tzv. fáz textotvorného procesu (Liptáková a kol., 2015), vzhľadom na výkonový štandard s výrazným zameraním na etapu pred tvorbou prvého konceptu (fáza motivácie, výberu témy, invencie, selekcie a kompozície). Učivo o tvorbe pozvánky je vymedzené žánrom. Tému, teda konkrétne podujatie, na ktoré budú žiaci pozývať, si určí každý autor sám počas vyučovania. V tom možno vidieť návod na to, ako aj vo frontálne ladenom vyučovaní môže mať žiak možnosť výberu. Pri tvorbe textu je pre učiteľa dôležité uvedomenie, že žiak môže tvoriť text len na takú tému, ktorú sám žiak dobre pozná, má s ňou skúsenosť. Takisto dávame do pozornosti fakt, že tvorba textu je selektívna aktivita človeka, vždy si pri tvorbe vyberáme, čo vyjadríme a ako to vyjadríme. V tejto vyučovacej hodine je ukážka toho, že sa ľahko tvorí vtedy, keď má autor viacero možností na výber. Zvolené učivo a spôsob jeho metodického rozpracovania je tiež ukážkou funkčného prepojenia školy s bežným životom. Na vyučovaciu hodinu má nadväzovať ďalšia, v ktorej žiaci využijú zozbierané nápady a vytvoria vlastnú pozvánku (fáza štylizácie, úpravy textu, korektúry a publikácie). V ukážke vyučovacej hodiny je pri učive o pozvánke prepojenie s pravopisom vlastných mien; žiaci aplikujú poznatky o písaní mien osôb, názvov inštitúcií a ostatných geografických názvov (mestá, ulice), ako aj o písaní časových údajov. Aktivity sú organizované podľa edukačného rámca evokácia – uvedomenie si významu – reflexia. Odporúčaný čas trvania edukačnej jednotky je 90 minút.

Vzdelávací cyklus	1. cyklus (3. ročník)
Komunikačná téma	Pozývam na narodeninovú oslavu
Výkonový štandard	Zhromaždiť jazykový materiál k téme písaného textu.
Adaptácia výkonového štandardu	Písomne zaznamenať nápady a námety k téme tvoreného textu podľa požiadaviek žánru tvoreného textu (tvorba informačného textu: odpovede na otázky kto, čo, kde, kedy, ako).
Cieľ edukačnej jednotky	Zhromaždiť jazykový materiál k tvorbe pozvánky na narodeninovú oslavu. Využiť pri zbieraní nápadov a námětov vlastnú skúsenosť a pamäť a nápady spolužiakov. Ozrejmiť dôležitosť písomného zaznamenávania nápadov pri príprave na tvorbu textu. Potrebné údaje o možnostiach konania oslavy overovať v relevantných zdrojoch. Objasniť funkciu a štruktúru pozvánky.
Učivo	<i>Proces tvorenia textu:</i> výber témy písaného textu pomocou učiteľa alebo samostatne; zhromaždenie slovnej zásoby k téme; zhromaždenie základných informácií k téme; tvorenie konceptu textu. <i>Žánre písaného textu:</i> vytvorenie obrazovo-písaného textu pozvánky. <i>Komunikačné prostriedky a pravidlá:</i> vyjadrenie myšlienok vo vetách a jednoduchých súvetiach; použitie viet s rôznymi komunikačnými zámermi; použitie vhodnej slovnej zásoby v písanom texte: významové okruhy slov, slovotvorne príbuzné slová; vyjadrenie vzťahu k pomenúvaným javom citovo zafarbenými slovami, prirovnaniami, jednoduchými frazémami a ďalšími obraznými pomenovaniami; osvojovanie a uplatňovanie pravopisu podľa výskytu pravopisných javov v tematických slovách. <i>Osvojovanie a uplatňovanie pravopisu:</i> pravopis podľa významu: rozlišovanie pravopisu všeobecných a vlastných podstatných mien.

Evokácia	
Doslovné znenie výzvovo-otázkových podnetov	Použité metódy a zdôvodnenie činností
<ol style="list-style-type: none"> 1. V pripravenej tabuľke uveďte zoznam činností, ktoré radi robíte sami a ktoré s kamarátmi. Hore si napíšete svoje meno alebo prezývku. 2. Porovnajte si navzájom v dvojici uvedené činnosti. V ktorých máte zhodu? V čom sa odlišujete? 3. Prezentujte v triede výsledok vášho porovnania. 	tvorba zoznamu, rozhovor, ústna prezentácia (motivačná fáza textotvorného procesu, aktivizácia obľúbených činností; zhromaždenie slovnej zásoby k téme; v tomto kroku sa pracuje len s prvými dvoma stĺpcami tabuľky, ďalšie dva sú zahnuté a žiak ich nevidí)

<p>4. Spravte anketu medzi spolužiakmi. Opýtajte sa aspoň piatich svojich spolužiakov, ktoré činnosti by ich zaujali spomedzi tých, ktoré máte uvedené vo svojej tabuľke. Otvorte zahnutú časť tabuľky. Napíšte si mená spolužiakov do tretieho stĺpca do príslušného riadka k činnosti podľa toho, čo si vyberú. Môžu uviesť aj viac činností.</p> <p>5. Ktoré činnosti by chceli s vami robiť vaši spolužiaci? Prečo? K akým činnostiam ste sa spolužiakom nahlásili vy?</p> <p>6. Koľko nových informácií ste zistili? Prečo je dobré spísať si tieto informácie?</p>	<p>anketa, rozhovor, ústna prezentácia</p> <p>(motivačná fáza textotvorného procesu, zhromaždenie informácií k téme prostredníctvom rozhovoru so spolužiakmi, predbežná voľba adresátov budúceho textu pozvánky, posilnenie zmyslu písomného zaznamenávania; v tomto kroku sa pracuje s tretím stĺpcom celej odkrytej tabuľky)</p>
<p>7. Každý z vás bude skôr či neskôr oslavovať svoje narodeniny. Ako ich zvyknete oslavovať v rodine? Ako ich oslavujete s kamarátmi?</p> <p>8. Akými spôsobmi môžete oznámiť svojim kamarátom, že chystáte narodeninovú oslavu? Je ich určite viac. Ktorý zo spôsobov je podľa vás najlepší a prečo?</p> <p>9. Ktoré informácie potrebujete odovzdať pozvaným hosťom o svojej oslave?</p> <p>10. Ktorý spôsob uľahčuje pozvanému kamarátovi zapamätanie všetkých dôležitých informácií o oslave? Čím mu to uľahčuje?</p>	<p>rozhovor</p> <p>(naznačenie rámcovej témy tvoreného textu, aktivizácia skúseností, aktivizácia poznatkov o konvenciách pri pozývaní, aktivizácia poznatkov o štruktúre pozvánky, uvedomenie si významu písomného pozvania na udalosť)</p>
<p>11. Myslíte si, že by sme vedeli vyrobiť pozvánku na narodeninovú oslavu pre svojich kamarátov? Ako by sme mali postupovať? Na čo by sme nemali zabudnúť?</p> <p>12. Na tabuľu si spoločne urobíme pojmovú mapu, v ktorej si budeme vyznačovať všetko podstatné pre tvorbu pozvánky pomocou otázok. Na aké otázky si ako autori pozvánok musíme postupne odpovedať?</p>	<p>rozhovor, pojmová mapa</p> <p>(oznámenie cieľa vyučovania, aktivizácia poznatkov o štruktúre pozvánky a o procese jej tvorby, odpovede žiakov sú navigované tak, aby dospeli k otázkam kto, čo, kde, kedy a ako)</p>

Uvedomovanie si významu	
Doslovné znenie výzvovo-otázkových podnetov	Použité metódy a zdôvodnenie činností
<p>1. Aby sme mohli vytvoriť vhodnú pozvánku na oslavu, mali by sme si najprv dobre premyslieť viacero vecí. Hárok papiera s pojmovou mapou (v prílohe) bude pre vás miestom, kam si budete zaznamenávať svoje nápady pri tvorbe vlastnej pozvánky.</p> <p>2. Pozrime sa najprv na otázku <i>kto</i>. Čo môže byť odpoveďou na túto otázku? Koho môžeme pod otázku <i>kto</i> zahrnúť? Inými slovami, kto každý sa na oslave zúčastní? Ako by sme nazvali osobu, ktorá oslavuje narodeniny a zároveň organizuje svoju oslavu?</p> <p>3. Vyberte si vhodné slovo na označenie samého/samej seba (oslávenc, organizátor, ja, moje meno/prezývka) a vpište ho do pojmovej mapy k otázke <i>kto</i>.</p> <p>4. Prečo je potrebné uvedomiť si samého/samej seba pri tvorbe pozvánky? Ako to môže súvisieť s ostatnými otázkami v pojmovej mape?</p> <p>5. Kto ďalší má byť priradený k otázke <i>kto</i>? Vpište zvolené slovo (hostia, pozvaní, kamaráti) k otázke <i>kto</i>. Zamyslite sa a napíšte mená svojich kamarátov, ktorých by ste chceli mať na oslave. Ako píšeme vlastné mená osôb?</p> <p>6. Prečo je potrebné uvedomiť si, koho chceme pozvať na oslavu? S ktorými otázkami v pojmovej mape to môže súvisieť? Prečo? Môže niektorá z otázok v pojmovej mape vysvetliť, ak by niekto z pozvaných neprijal naše pozvanie?</p> <p>7. Pozvánku môžeme písať rovnakú pre všetkých alebo každému osobitne adresovať. Aké výhody a limity prinášajú jedna či druhá možnosť? Pre ktorý spôsob sa rozhodneš ty?</p>	<p>rozhovor, lexikálne cvičenie, invenčné cvičenia (kto), pojmová mapa, selekčné cvičenie</p> <p>(invenčná fáza textotvorného procesu, zhromaždenie vhodnej slovnej zásoby a informácií k téme, zvažovanie formátu pozvánky podľa adresáta: individuálna/kolektívna, výber potenciálnych adresátov, uvedomovanie si štruktúry pozvánky)</p>
<p>8. Už máme prvú predstavu, kto by bol na našu oslavu pozvaný. Čo budeme na oslave robiť? Aké možnosti pri narodeninových oslavách máme? Poradte sa v dvojiciach a vpište do pojmovej mapy k otázke <i>čo</i>, aké nápady na spôsob oslavy máte. Ktorá skôr použitá pomôcka by vám mohla pomôcť? Ako by ste mohli využiť tabuľku s obľúbenými činnosťami?</p> <p>9. Nápadov na rôzne oslavy máte dosť. Komu viac prispôbíte svoju oslavu? Svojím obľúbeným činnostiam alebo tomu, čo obľubujú vaši hostia? Ako túto dilemu vyriešiť?</p> <p>10. Zamyslite sa a povedzte, čo by sme ešte mali vziať do úvahy pri hľadaní najvhodnejšej oslavy narodenín. Je potrebné sa o tom poradiť s rodičmi? Prečo? Je potrebné vziať do úvahy počasie, ročné obdobie? Prečo? Čo ešte treba vziať do úvahy?</p> <p>11. Označte si farbičkou aspoň 2 svoje preferované spôsoby oslavy. Doma sa poradíte s rodičmi, ktorá z týchto možností by z ich pohľadu prichádzala do úvahy.</p> <p>12. Ktorú otázku z pojmovej mapy by sme mali pri príprave na tvorbu pozvánky riešiť teraz? Ktorá najviac súvisí s otázkou <i>čo</i>?</p>	<p>rozhovor, práca v dvojiciach, invenčné cvičenia (čo), pojmová mapa, selekčné cvičenie</p> <p>(invenčná fáza textotvorného procesu, zhromaždenie vhodnej slovnej zásoby a informácií k téme aj prostredníctvom rozhovoru so spolužiakom a rodičom, zvažovanie typu a priebehu oslavy,</p> <p>výber a spresnenie témy pozvánky, uvedomovanie si štruktúry pozvánky)</p>

<p>13. Už vieme, čo by sme radi na oslave usporiadali. Teraz sa potrebujeme zamyslieť, kde by to bolo vhodné a možné. Vezmite si tabuľky a do štvrtého stĺpca vpište svoje nápady k vybranej činnosti na oslave. Pri jednej činnosti môže byť uvedených aj viac vhodných miest.</p> <p>14. Budeme sa postupne deliť do skupín podľa toho, čo ste si zatiaľ vybrali. Počúvajte moju otázku a povedzte, na aké dve skupiny sa môžete rozdeliť? Aké sú výhody a nevýhody organizovania oslavy vnútri? Aké vonku? V skupinách si spíšte výhody a nevýhody osláv vonku a vnútri. Premýšľajte každý nad svojou možnou oslavou a skúste uviesť čo najviac postrehov. Spoločne si ich povieme.</p> <p>15. Pokračujeme v ďalšom delení. Počúvajte otázky.</p> <p>Aké sú výhody a nevýhody organizovania oslavy doma? Aké mimo domu? V skupinách si o nich povedzte a následne si ich povieme spoločne.</p> <p>16. Zvážte podľa výhod a nevýhod vhodné miesto. Vpište ho do pojmovej mapy. Aké údaje o mieste potrebujeme napísať na pozvánku? Čo urobíme, ak si nie sme istí adresou zvoleného miesta? Ako môžeme informáciu overiť?</p> <p>17. Prečo musí byť na pozvánke uvedené presné miesto konania oslavy? Kto každý a v akom prípade ho potrebuje vedieť?</p> <p>18. Pripomeňme si, čo o písaní adresy už vieme. Zapište do pojmovej mapy presnú adresu miesta konania oslavy. Skontrolujte si správnosť svojho zápisu.</p>	<p>rozhovor, práca v skupinách, invenčné cvičenia (kde), pojmová mapa, selekčné cvičenie, ústna prezentácia, pravopisné cvičenie</p> <p>(invenčná fáza textotvorného procesu, zhromaždenie vhodnej slovnej zásoby a informácií k téme, zvažovanie výhod a nevýhod miesta oslavy, výber a spresnenie témy pozvánky, uvedomovanie si štruktúry pozvánky, aplikovanie pravopisu pri písaní mien ulíc, miest a názvov inštitúcií)</p>
<p>19. Vpište do pojmovej mapy dátum svojich narodenín. Ku ktorej otázke dátum vpišete? Vezmite si kalendár (v telefóne, v počítači, stolový) a porozmýšľajte, aj s ohľadom na typ oslavy a miesto podujatia, ktorý deň prichádza oslava do úvahy? Komu by to mohlo vyjsť rovno na deň narodenín? Komu nie, ktorý deň si vyberie a prečo?</p> <p>Do pojmovej mapy vpište konkrétny dátum oslavy. O presnom dátume oslavy sa doma poradte s rodičmi.</p> <p>20. Ktoré údaje pri otázke <i>kedy</i> ešte potrebujeme v pozvánke uviesť? Podľa toho, čo budete na oslave robiť a kde sa bude konať, navrhňte vhodný čas začiatku oslavy. Vpište ho do pojmovej mapy na správne miesto.</p> <p>21. Ktorý údaj o čase ešte potrebujú vedieť rodičia vašich pozvaných kamarátov? Prečo? Aký dlhý čas by ste chceli mať svoju oslavu? Vpište svoj návrh do pojmovej mapy.</p> <p>22. V prípade, že bude vaša oslava niekde, kde majú aj svoje otváracie hodiny a ich služby nie sú k dispozícii kedykoľvek, ako môžeme zistiť, či by sme vtedy mohli oslavu uskutočniť? Koľko spôsobov overenia otváracích hodín máte k dispozícii? Ktorý zo spôsobov je pre vás najvhodnejší a prečo?</p> <p>23. Ako píšeme údaj o dátume a údaj o čase podujatia? Skontrolujte si správnosť svojich zápisov.</p>	<p>rozhovor, invenčné cvičenia (kedy), pojmová mapa, selekčné cvičenie, ústna prezentácia, pravopisné cvičenie</p> <p>(invenčná fáza textotvorného procesu, zhromaždenie vhodnej slovnej zásoby a informácií k téme, zvažovanie vhodného dátumu a času konania oslavy, výber a spresnenie témy pozvánky, uvedomovanie si štruktúry pozvánky, aplikovanie pravopisu pri písaní číselných údajov)</p>
<p>24. V pojmovej mape nám ostala ešte jedna otázka nezodpovedaná. Na čo sa môže otázka <i>ako</i> viazať? Čoho sa pri oslave môže týkať otázka <i>ako</i>? Skúste na to prísť v dvojiciach.</p> <p>25. Do pojmovej mapy si vpište spresnenia otázky <i>ako</i>: Ako má prísť hosť oblečený a obutý? Ako bude oslava prebiehať? V dvojiciach sa poradte, čo je vhodné pri vašej oslave podľa toho, čo sa bude konať a kde. Svoje nápady na odev a priebeh vpište do pojmovej mapy k otázkam.</p>	<p>rozhovor, práca v dvojiciach, invenčné cvičenia (ako), pojmová mapa, selekčné cvičenie, ústna prezentácia</p> <p>(invenčná fáza textotvorného procesu, zhromaždenie vhodnej slovnej zásoby a informácií k téme, zvažovanie ďalších podmienok oslavy, výber a spresnenie témy pozvánky, uvedomovanie si štruktúry pozvánky)</p>
<p>26. Čo sme sa o pozvánke dnes naučili? Čo musí obsahovať? Aké údaje? Prečo? Ktorými otázkami si môžeme vždy pomôcť pri príprave pozvánky?</p>	<p>rozhovor</p> <p>(myšlienkové zhrnutie nového učiva, uvedomovanie si štruktúry pozvánky)</p>

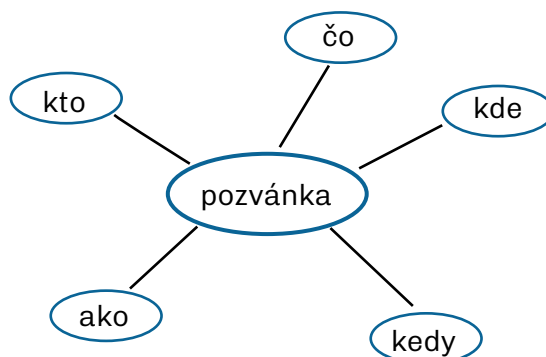
Reflexia	
Doslovné znenie výzvovo-otázkových podnetov	Použité metódy a zdôvodnenie činností
1. Dnes sme si pripravili mnoho možností, ktoré nabudúce využijeme pri písaní pozvánky. Teraz budeme pracovať s farebnými páskami papiera (v prílohe). Ktoré údaje tam budete vpisovať? Odkiaľ tie údaje budete mať? Ku každej otázke (kto, čo, kde, kedy, ako) zvolte zo svojej pojmovej mapy jeden potrebný údaj a vpište ho na príslušný pásek papiera.	selekčné cvičenie (fáza selekcie pri tvorbe textu, definitívna voľba informácií potrebných na pozvánku, písomné zaznamenávanie údajov o podujatí)
2. Položte si farebné pásky pred seba. Poukladajte ich, ako by ste mohli informácie v pozvánke zoradiť. Pozrite sa, ako jednotlivé farby poukladal váš sused v lavici. Potom sa pozrite na spolužiakov sediacich pred vami a za vami. Čo ste zistili? Máte všetci rovnako uložené farby? Ako je to možné, že nie?	kompozičné cvičenie, problémová úloha, rozhovor (usporiadanie údajov v pozvánke, uvedomenie si zameniteľnosti údajov ako kompozičnej vlastnosti informačných textov)
3. Akými rôznymi spôsobmi sme dnes zbierali vhodné nápady na pozvánku? Ktoré nápady ste mali z vlastnej hlavy? Ktoré nápady ti vnukli spolužiaci? Prečo je potrebné nápady zapisovať? Ktoré pomôcky sme dnes na zapisovanie použili? S ktorou sa vám pracovalo najlepšie? Prečo?	rozhovor (reflexia činností, zhrnutie učiva, posilnenie významu zapisovania nápadov v prípravnej fáze, sebareflexia žiakov, oznámenie cieľa budúcej vyučovacej hodiny)
4. Na nasledujúcej vyučovacej hodine budeme pokračovať tvorbou pozvánky na narodeninovú oslavu. Dovtedy si overte u rodičov všetko potrebné o pripravovanej oslave (potenciálne miesto, vhodnosť, možný termín).	

Prílohy (ukážky použitých edukačných materiálov a pomôcok):

Tabuľka činností

Ja, ..., robím rád/rada			
sám/sama	s kamarátmi/kamarátkami		

Pojmová mapa pre každého žiaka určená na invenčné cvičenia

Farebné pásiky papiera určené na selekčné cvičenie a na kompozíciu

kto	
čo	
kde	
kedy	
ako	

Ukážka spôsobov formatívneho hodnotenia

Formatívne hodnotenie v oblasti písanej produkcie treba chápať ako pomoc pisateľovi a jeho sprevádzanie pri nadobúdaní rozličných spôsobilostí spojených s tvorením textu vymedzených výkonovými štandardmi v jednotlivých vzdelávacích cykloch. Základný posun v oblasti hodnotenia písanej produkcie v škole má byť smerom od doposiaľ prevažujúceho hodnotenia produktu (finálneho textu) k hodnoteniu procesu jeho tvorby. V oboch hodnotených oblastiach (proces, produkt) možno formatívne hodnotenie funkčne uplatniť.

1. Pri hodnotení procesu tvorby textu sú učiteľovi oporou jednak príslušné výkonové štandardy a ich adaptácie, ktorými sa vymedzuje stupeň zvládania danej spôsobilosti, jednak príslušné obsahové štandardy, najmä štandardy viazané na proces tvorenia textu a metakognitívne procesy, ktorými sa vymedzuje, aký obsah by mal žiak vo vyučovaní absorbovať. Metodickou oporou pri nastavovaní kritérií a spôsobov formatívneho hodnotenia môžu byť tzv. fázy textotvorného procesu (motivácia, výber témy, invencia, selekcia, kompozícia, štylizácia, úprava textu, korektúra, publikovanie). Kvalita činností žiaka v ktorejkoľvek fáze sa odrazí na jeho ďalšom postupe v procese tvorby textu; napr. čím slabšie si žiak pripraví vhodný jazykový materiál vo fáze invencie, tým ťažšie sa mu budú realizovať nasledujúce fázy. Toto poznanie môže učiteľ v konkrétnej edukačnej jednotke podporiť sériou otázok zameraných na autorovo uvedomenie si činností potrebných na systematické vyhľadávanie informácií k téme tvoreného textu (pozri napr. ukážku edukačnej jednotky vyššie). Takto zamerané formatívne hodnotenie môže potom významne pomôcť žiakovi k vytvoreniu účinných stratégií pri tvorení textu alebo k ich posilneniu. Zdatný pisateľ sa pohybuje po fázach tvorenia textu uvedomene a v oboch smeroch, pretože je schopný vrátiť sa k predošlému kroku, ak vyhodnotí, že niektorá činnosť nepriniesla želaný efekt. Ďalšou ukážkou formatívneho hodnotenia môže byť kontrolný zoznam (tzv. *checklist*), v ktorom sa rekapituluje vykonanie krokov pri tvorení textu. Ukážku nájdete čitateľ v pracovných listoch vytvorených na komunikáciu písaním (viac tu: https://indi.unipo.sk/?page_id=32; v rovnomenne nazvanej príručke sú aj metodické námety na prácu s pracovnými listami, v linku sú k dispozícii aj iné nástroje spätnej väzby k procesu tvorby textu). V procese tvorby textu je možné vytvárať príležitosť na hodnotenie napríklad pomocou rôznych otázok a podnetov (motivácia – *Čo spôsobuje, že máš chuť napísať práve o tom?*, výber témy – *Prečo je vhodné upraviť si tému svojho písania?*, invencia – *Ktorý spôsob zbierania nápadov ti najviac vyhovuje a prečo?*, selekcia – *Ako nám pri tvorení textu pomáha vyznačovať si spomedzi svojich nápadov tie najlepšie?*, kompozícia – *Čo je najťažšie pri tvorbe osnovy?*, štylizácia – *Koľko času ti podľa tvojich odhadov zaberie napísať tento koncept?*, úprava textu – *S ktorou vetou vo svojom texte nie si spokojný a čo s tým urobíš?*, korektúra – *Pri ktorom slove si nie si istý/á pravopisom?*, publikácia – *Aký spôsob prezentovania textu ti vyhovuje najviac?*).

2. Pri hodnotení výsledného textu má učiteľ spolu so žiakmi vychádzať najmä z miery naplnenia funkcie tvoreného žánru a dosiahnutia vlastného komunikačného zámeru. Známkou kvality opisného textu je výstižné vymenovanie vlastností objektu alebo deja, pri rozprávaní je to hod-

---

notenie, či sa žiakovi podarilo predstaveným príbehom (podľa svojho zámeru) pobaviť či poučiť adresáta. Vhodnú spätnú väzbu k výslednému textu dá žiakovi najmä adresát vytvoreného textu. Spôsoby publikovania (zverejnenia) textu je preto potrebné čo najviac prepájať s reálnym životom. Napríklad pohľadnicu je vhodné zaslať adresátovi a podľa jeho reakcie zhodnotiť, či vytvorený text splnil svoju funkciu. Zasadením písanej produkcie do reálneho sveta získa tvorenie textu realizované v škole nový motivačný rozmer (pozri aj Klimovič a kol., 2023).

Dôležitým kritériom hodnotenia výsledného textu je jeho čitateľnosť ako základná podmienka komunikácie písaním – text, ktorý adresát nevie z rôznych dôvodov prečítať, nemôže splniť svoju funkciu. Všeobecne možno hovoriť o dvoch dôvodoch nečitateľnosti: v prípade rukou písaných textov to môže byť ich formálna stránka, čiže celková úprava textu napomáhajúca ľahké dekódovanie na strane adresáta: čitateľnosť písmen, úhľadnosť textu, druhým dôvodom nečitateľnosti textu môže byť jeho nezrozumiteľnosť, nejasnosť vyjadrovania žiaka. Obe uvedené oblasti ponúkajú priestor na uplatnenie formatívneho hodnotenia. Pri hodnotení úpravy textu nie je potrebné príliš zdôrazňovať charakteristiky písma, ako sklon či rovnaká veľkosť písaných písmen, ak je text čitateľný, ľahko dekódovateľný adresátom. Prílišný tlak na formálnu stránku textu môže pôsobiť najmä na začínajúceho pisateľa demotivačne. Do úvahy treba vziať aj to, koľko času mal autor na napísanie textu, či ide o koncept (a teda o spontánne písanie žiaka) alebo čistopis a tiež, aké sú jeho motorické predpoklady na písanie. Napokon, vo vyšších ročníkoch základného vzdelávania sa okrem písania rukou bežne už v školách využívajú digitálne technológie, preto bazírovať na formálnej dokonalosti písma písaného rukou v dnešnej dobe už nie je kľúčovou úlohou školy. Hlavným kritériom má byť čitateľnosť rukopisu. Druhá naznačená oblasť nečitateľnosti textu – nezrozumiteľnosť, nejasnosť vyjadrovania – smeruje hodnotiacu činnosť učiteľa a žiakov k precizovaniu obsahu textu. Nedostatkot doterajšieho ponímania písania v škole je pozorovateľný výstup zo vzdelávania, keď žiaci na vyšších stupňoch vzdelávania neľahko pripúšťajú skutočnosť, že v ich prvotextoch nie je ešte všetko na takej úrovni, ako by to podľa ich možností mohlo byť. Neradi pracujú s konceptom, pretože ich k tomu škola vedie sporadicky. Pripomienku k nejakej zložke vlastného textu potom chápu ako útok na svoju identitu, namiesto toho, aby sa naučili vnímať spätnú väzbu ako účinný nástroj vylepšovania vlastného písomného vyjadrovania. Jednou z ľahko realizovateľných možností spätnej väzby je požiadanie spolužiaka o informáciu, či píše zrozumiteľne (*Keď si prečítaš prvú vetu, čo sa v nej snažím povedať? Čomu v nej nerozumieš?*). Rovesnícka spätná väzba je metodicky ústrojná jednak preto, že pri frontálne realizovanom vyučovaní nemá učiteľ kapacitu riešiť nejasnosti na mikroúrovni textov žiakov, jednak preto, že z pohľadu žiakov ide o sociálne silný nástroj participácie v komunite.

Vzhľadom na štruktúrovanosť jednotlivých žánrov a podľa znalostí žiakov je potrebné už od 1. cyklu venovať pozornosť pri hodnotení aj kompozícii výsledného textu. Ide o uvedenie si zložiek textu, ich optimálneho usporiadania vzhľadom na vlastný komunikačný žáner a očakávania adresáta od daného žánru. Ukážku formatívneho hodnotenia pri práci s kompozíciou pozvánky nájde čitateľ vyššie pri ukážke edukačnej jednotky (v časti reflexia).

Priestorom na nadobúdanie a aj aplikovanie jazykových znalostí je práca s jazykom vlastného tvoreného textu. Podľa využitých komunikačných prostriedkov môže učiteľ vzhľadom na ciele vyučovania nasmerovať pozornosť žiakov na rôzne jazykové roviny, to všetko však v súlade s primárnym komunikačným zámerom autora textu a jeho výrazovými dispozíciami. Venovať sa treba štylistickej a lexikálnej stránke vlastného textu (*Ktoré slovo sa v tvojom texte príliš často opakuje? Čo by sa s tým dalo urobiť? Akým slovom ho vieš nahradiť?*), syntaktickej stránke (*V tejto vete je to napísané príliš komplikovane, kostrbato. Ako by sme to vedeli vyjadriť jednoduchšie?*), morfologickej stránke (*V jednom slove si použil/a nesprávnu gramatickú príponu. Nájdeš ho?*). Ako posledná oblasť hodnotenia vlastného textu je pravopisná stránka, aj to len v prípade, ak bude text publikovaný písomne (zjednodušene, keď ho budú čítať cudzie oči). Pri (seba)hodnotení pravopisu vychádzame z aktuálnych pravopisných znalostí

žiakov. Zmyslom hodnotenia pravopisu je poukázanie na význam ľahkého dekódovania u čitateľa: text, ktorý nie je v súlade s pravopisnou konvenciou, znáročňuje čítanie zvyšovaním kognitívnej námahy čitateľa a predlžovaním času čítania textu. V konečnom dôsledku to môže spôsobiť nechúť text dočítať.

Priestorom na rôzne spôsoby formatívneho hodnotenia môže byť okrem vyššie naznačeného aj usporadúvanie pisateľských dielní, autorská stolička, tvorba autorských kníh s následnou diskusiou medzi tvorcami a čitateľmi, tvorba a hodnotenie portfólií textov vytvorených v škole, malé diskusné skupiny a pod.

Literatúra:

Dolník, J., & Bajžíková, E. (1998). Textová lingvistika. Stimul.

Klimovič, M. a kol. (2023). Komunikujeme písaním. Metodická príručka pre učiteľov primárneho vzdelávania. Prešovská univerzita v Prešove, Pedagogická fakulta.

Liptáková, L. a kol. (2015). Integrovaná didaktika slovenského jazyka a literatúry pre primárne vzdelávanie. Prešovská univerzita v Prešove, Pedagogická fakulta.

Slančová, D. a kol. (2022). Úvod do štúdia interaktívnej štylistiky (I. a II.). Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove.

1.4 Recepcia vecných textov

Zdôvodnenie výberu výkonových štandardov a ich adaptácií, na ktorých sa bude ilustrovať metodické rozpracovanie

Výkonový štandard v jednotlivých cykloch

- 1. cyklus:** Vyvodiť základné implicitné informácie z počúvaného a z čítaného vecného textu.
- 2. cyklus:** Vyvodiť základné a prehlbujúce implicitné informácie z počúvaného a z čítaného vecného textu.
- 3. cyklus:** Objasniť informácie a vyvodené súvislosti z textu a konfrontovať ich s vlastnými znalosťami a skúsenosťami.

Zdôvodnenie výkonových štandardov

Vybrané výkonové štandardy konkretizujú ciele vzdelávania pre jednotlivé cykly, ktoré súvisia s počúvaním a s čítaním vecných textov. Výkonové štandardy zamerané na vyvodenie implicitných informácií z počúvaného a z čítaného vecného textu majú kľúčovú úlohu pri rozvíjaní porozumenia vecného textu. Už od 1. cyklu je potrebné okrem doslovného porozumenia textu, teda identifikovania explicitných informácií, rozvíjať vyššie úrovne porozumenia. Procesy, prostredníctvom ktorých z textu vyvodzujeme implicitné informácie a významy, sa odborné nazývajú inferencie. Ide o dopĺňanie toho, čo v texte nie je vyjadrené explicitne, ale vieme a môžeme to vyvodiť. Existuje viac typov inferencií, ktoré súvisia s vyššími úrovňami porozumenia textu. Delíme ich do dvoch základných skupín: v prvej skupine sú inferencie, ktoré zabezpečujú základné porozumenie textu, a v druhej skupine sú inferencie, ktoré porozumenie textu prehlbujú a obohacujú. Toto delenie sa uplatňuje aj v gradácii výkonových štandardov: v 1. cykle majú žiaci dosiahnuť predovšetkým základné porozumenie textu; v 2. cykle majú získať spôsobilosť vyvodiť nielen základné, ale aj prehlbujúce implicitné informácie z textu; v 3. cykle majú získať spôsobilosť vyvodené implicitné informácie objasniť, zdôvodniť a konfrontovať ich so svojimi predchádzajúcimi znalosťami a skúsenosťami. Vo všetkých cykloch je potrebné realizovať vyvodzovanie implicitných informácií tak z čítaného, ako aj z počúvaného vecného textu. Vyberáme texty rôznych žánrov podľa obsahového štandardu. Dosiahnutie uvedených spôsobilostí porozumenia počúvaného a čítaného vecného textu môže výrazne napomôcť zlepšeniu úrovne gramotnosti slovenských žiakov, ktorá je v medzinárodnom porovnaní na priemernej alebo podpriemernej úrovni (porov. štúdie PIRLS a PISA).

V nasledujúcej časti ponúkame možné rozpracovanie a konkretizáciu výkonového štandardu v každom vzdelávacom cykle v podobe adaptácií výkonového štandardu. Ak je to užitočné, uvádzame pri adaptáciách aj metodické poznámky (v zátvorke menším písmom).

Adaptácie výkonového štandardu a ich zdôvodnenie

1. cyklus

Vyvodiť základné implicitné informácie z počúvaného a z čítaného vecného textu.

- Vyvodiť významy neznámych slov z počúvaného vecného textu.
- Vyvodiť súvislosti medzi informáciami v počúvanom vecnom texte.
- Predpovedať obsah textu pomocou obrazového materiálu.
- Vyvodiť významy neznámych slov z čítaného vecného textu.

- Predpovedať obsah textu podľa nadpisu.
- Vyvodíť súvislosti medzi informáciami v čítanom vecnom texte.
- Klásť otázky k informáciám vyvedeným z počúvaného a z čítaného vecného textu.
- Orientovať sa v členení textu na úvod, jadro, záver a na odseky.

Výkonový štandard pre 1. cyklus je rozpracovaný a konkretizovaný v postupnosti tak, aby zohľadňoval narastajúcu úroveň danej spôsobilosti žiaka. Je vhodné začať vyvodzovaním základných implicitných informácií z počúvaného textu, kým žiaci získajú zručnosti v elementárnom čítaní. Aj potom sa však okrem čítania treba venovať aj počúvaniu textov. Vyvodzovanie implicitných informácií realizujeme so zvyšujúcou sa náročnosťou: od vyvedenia významu slov a slovných spojení cez vyvedenie súvislostí medzi slovami a vetami v texte až po vyvedenie súvislostí medzi informáciami z textu a doterajšími znalosťami a skúsenosťami žiaka. Vyššiu náročnosť predstavuje aj tvorenie otázok k informáciám vyvedeným z textu a porozumenie členenia textu na úvod, jadro, záver a na odseky.

2. cyklus

Vyvodíť základné a prehlbujúce implicitné informácie z počúvaného a z čítaného vecného textu.

- Vyvodíť významy neznámych slov z vypočutého a z prečítaného vecného textu.
- Vyvodíť súvislosti medzi informáciami vo vypočutom a v prečítanom vecnom texte.
- Vyvodíť významy nových pojmov a odborných slov z primeraného odborného textu (v prepojení s obsahmi vzdelávacích oblastí).
- Vyvodíť súvislosti medzi informáciami v primeranom odbornom texte (v prepojení s obsahmi vzdelávacích oblastí).
- Prepojiť informácie z textu s doterajšími znalosťami a skúsenosťami (v rôznych žánroch vecného textu, vrátane primeraných odborných textov).
- Tvoriť otázky k implicitným informáciám vyvedeným z textu.
- Objasniť vyvedené informácie, formulovať predpoklady a overovať ich.
- Rozpoznať členenie textu, nadväznosť odsekov a viet.

Rozpracovanie výkonového štandardu pre 2. cyklus odráža vyššiu úroveň spôsobilosti porozumieť implicitným informáciám oproti 1. cyklu. Rozdiel je jednak v tom, že sa zameriavame na vyvodzovanie implicitných informácií, ktoré slúžia nielen základnému, ale aj prehĺbenému porozumeniu textu, a jednak v tom, že sa vo väčšej miere venujeme porozumeniu odborného textu. Porozumenie odborného textu vyžaduje vyvedenie významov odborných termínov, pri ktorom si žiaci môžu často pomôcť slovo tvornou nápovedou (napr. *Prečo sa drevospracujúci priemysel nazýva práve tak?*). Prehĺbené a obohatené porozumenie textu žiaci dosahujú tým, že vyvedené implicitné informácie objasňujú, formulujú svoje predpoklady o významoch textu a overujú ich. Obohatené porozumenie sa dosahuje aj tým, že žiaci hlbšie prenikajú do členenia textu a skúmajú prostriedky nadväzovania viet a odsekov. Aj v 2. cykle je potrebné venovať sa vyváženému počúvaniu a čítaniu textov rôznych žánrov (podľa obsahového štandardu), pričom pri výbere textov uplatňujeme prepojenia s ďalšími vzdelávacími oblasťami.

3. cyklus

Objasniť informácie a vyvedené súvislosti z textu a konfrontovať ich s vlastnými znalosťami a skúsenosťami.

- Vyvodíť implicitné informácie z rôznych žánrov súvislého, nesúvislého a multimodálneho textu (v prepojení s obsahmi vzdelávacích oblastí).

-
- Vyvodit' a objasniť významy nových pojmov z textov odbornej, administratívnej a mediálnej komunikačnej sféry.
  - Objasniť súvislosti medzi informáciami vyvodenými z rôznych žánrov vecného textu.
  - Vyjadriť názor na vyvodené informácie a podporiť ho argumentmi.
  - Využiť predchádzajúce znalosti a skúsenosti na vyvodenie logicky prijateľných záverov z textu.
  - Sformulovať logické úsudky z informácií a dôkazov dostupných v texte.
  - Porozumieť obsahovej súdržnosti textu podľa komunikačného zámeru a podľa použitého slohového postupu.
  - Porozumieť súvislosti obsahovej a formálnej súdržnosti textu podľa komunikačného zámeru a podľa žánru.

Rozpracovanie výkonového štandardu pre 3. cyklus vychádza z toho, že v poslednom cykle základného vzdelávania majú žiaci nadobudnúť spôsobilosť vyvodzovať základné a prehlbujúce implicitné informácie z rôznych žánrov počúvaného a čítaného vecného textu, a to printového a digitálneho, lineárneho, nelineárneho a multimodálneho, vo viacerých komunikačných sférach. Žánrovú rôznorodosť vecných textov uplatňujeme už od 1. cyklu, v 3. cykle je však najväčšia. Zároveň, podobne ako v 2. cykle, vyberáme vecné texty v prepojení s obsahmi vzdelávacích oblastí. Okrem vyvodenia implicitných informácií sa v 3. cykle orientujeme na ich objasňovanie, na zdôvodňovanie súvislostí, na vyjadrenie názoru a jeho podporu argumentmi. Pri dosahovaní hlbšieho porozumenia textu žiaci uplatňujú procesy induktívneho a deduktívneho usudzovania aj s využitím svojich predchádzajúcich znalostí a skúseností. Vyššiu úroveň spôsobilosti majú žiaci dosiahnuť aj pri porozumení výstavby a členenia textu.

Rozpracovanie sekvencie učebných osnov a prierez gradáciou od 1. ročníka po 9. ročník

V nasledujúcej časti navrhujeme rozvrhnutie adaptácií výkonového štandardu v učebných osnovách od 1. po 9. ročník základnej školy. Ku každej adaptácii uvádzame učivo (výber a konkretizáciu obsahového štandardu), ktoré je potrebné na dosiahnutie danej spôsobilosti žiaka. Rozvrhnutie adaptácií a učiva podľa ročníka je len orientačné, každá škola by mala pri tom zohľadniť svoje špecifické podmienky. Rozvrhnutie adaptácií netreba chápať lineárne, teda že dosiahneme jednu spôsobilosť a už sa k nej nevraciamy alebo na ňu nenadväzujeme. Naopak, rozvrhnutie adaptácií treba chápať špirálovito, a to v rámci vzdelávacieho cyklu aj medzi cyklami navzájom. Znamená to, že každá v poradí nasledujúca adaptácia zahŕňa spôsobilosť, ktorú žiaci získali pred ňou, rozširuje a prehľbuje ju. Prvá adaptácia v 2. aj v 3. cykle sumarizuje spôsobilosti, ktoré žiaci získali v predchádzajúcom cykle.

Ročník	Výkonový štandard	Adaptácia výkonového štandardu	Učivo
1. ročník	Vyvodíť základné implicitné informácie z počúvaného a z čítaného vecného textu.	Vyvodíť významy neznámych slov z počúvaného vecného textu.	pozorné počúvanie textu; vyvodenie významu slov a slovných spojení (neznáme slová, viacvýznamové slová, prirovnania, citovo zafarbené slová a pod.); premýšľanie o tom, ako slová v texte súvisia (slová s podobným a opačným významom, nadradené a podradené slová, slovotvorne príbuzné slová); výber zo žánrov podľa obsahového štandardu
		Vyvodíť súvislosti medzi informáciami v počúvanom vecnom texte.	pozorné počúvanie textu; vyvodenie súvislostí medzi vetami v texte; pozorovanie jazykového vyjadrenia komunikačného zámeru vety; premostenie medzi informáciami z textu a doterajšími znalosťami a skúsenosťami žiaka; výber zo žánrov podľa obsahového štandardu
		Predpovedať obsah textu pomocou obrazového materiálu.	vytváranie predstáv o obsahu textu na základe obrazového materiálu; výber zo žánrov podľa obsahového štandardu
2. ročník		Vyvodíť významy neznámych slov z čítaného vecného textu.	čítanie krátkych textov; vyvodenie významu slov a slovných spojení (neznáme slová, viacvýznamové slová, prirovnania, citovo zafarbené slová a pod.); premýšľanie o tom, ako slová v texte súvisia (slová s podobným a opačným významom, nadradené a podradené slová, slovotvorne príbuzné slová); výber zo žánrov podľa obsahového štandardu
		Predpovedať obsah textu podľa nadpisu.	vytváranie predstáv o obsahu textu na základe nadpisu; výber zo žánrov podľa obsahového štandardu
		Vyvodíť súvislosti medzi informáciami v čítanom vecnom texte.	čítanie krátkych textov; vyvodenie súvislostí medzi vetami v texte; pozorovanie základných prostriedkov nadväzovania viet v texte; premostenie medzi informáciami z textu a doterajšími znalosťami a skúsenosťami žiaka; výber zo žánrov podľa obsahového štandardu
3. ročník	Klást' otázky k informáciám vyvodeným z počúvaného a z čítaného vecného textu.	tvorenie otázok k vyvodeným významom a informáciám; pozorovanie učiteľovho premýšľania pri čítaní; formulovanie otázok k vlastnému porozumeniu textu	
	Orientovať sa v členení textu na úvod, jadro, záver a na odseky.	porozumenie základného členenia textu (úvod, jadro, záver, odseky); ústne reprodukovanie obsahu textu pomocou obrázkovej alebo slovnej osnovy	

Ročník	Výkonový štandard	Adaptácia výkonového štandardu	Učivo
4. ročník	Vyvodíť základné a prehlbujúce implicitné informácie z počúvaného a z čítaného vecného textu.	Vyvodíť významy neznámych slov z vypočutého a z prečítaného vecného textu.	objasnenie neznámych slov (viacvýznamové slová, ustálené slovné spojenia s priamym alebo obrazným významom, vlastné mená a pod.); základné poznávanie významu a funkcie slovných druhov v texte; výber žánrov podľa obsahového štandardu
		Vyvodíť súvislosti medzi informáciami vo vypočutom a v prečítanom vecnom texte.	vyvodenie súvislostí medzi informáciami v texte; rozoznávanie prostriedkov nadväzovania viet v texte; úloha vetnej a súvetnej stavby pri porozumení textu; výber žánrov podľa obsahového štandardu
		Vyvodíť významy nových pojmov a odborných slov z primeraného odborného textu.	objasnenie nových pojmov a odborných slov (abstraktné názvy vlastností a názvy dejov); význam vlastných mien z rôznych významových skupín; identifikovanie slov z rovnakého slovotvorného hniezda v texte a skúmanie motivačného vzťahu; žánre odborného textu podľa obsahového štandardu
		Vyvodíť súvislosti medzi informáciami v primeranom odbornom texte.	vyvodenie súvislostí medzi informáciami v texte; rozoznávanie prostriedkov nadväzovania viet v texte; sledovanie vlastného porozumenia textu pomocou kontrolných otázok; používanie jednoduchých stratégií na zlepšenie porozumenia a na učenie sa z textu; žánre odborného textu podľa obsahového štandardu
5. ročník	Vyvodíť základné a prehlbujúce implicitné informácie z počúvaného a z čítaného vecného textu.	Prepojíť informácie z textu s doterajšími znalosťami a skúsenosťami.	prepájanie informácií z textu s doterajšími znalosťami a skúsenosťami žiaka; hodnotenie vlastného porozumenia textu pomocou systematickej spätnej väzby učiteľa; používanie jednoduchých stratégií na zlepšenie porozumenia
		Tvoríť otázky k implicitným informáciám vyvedeným z textu.	tvorenie otázok k implicitným informáciám vyvedeným z textu; kladenie otázok k vlastnému porozumeniu, hľadanie odpovedí, identifikovanie príčin neporozumenia
		Objasniť vyvedené informácie, formulovať predpoklady a overovať ich.	vysvetľovanie vyvedených informácií, formulovanie predpokladov a ich overovanie, vyjadrenie názoru a jeho zdôvodnenie; vytvorenie písomného súhrnu informácií získaných z textu, využitie informácií vo vlastnom texte
		Rozpoznať členenie textu, nadväznosť odsekov a viet.	porozumenie členenia textu, nadväznosti viet a odsekov v texte; rozoznávanie základných nadväzovacích prostriedkov (opakovanie slova, nahradenie slova zámenom, opakovanie rovnakého tvaru slovesa, slová z rovnakého slovotvorného hniezda, pripájacie častice); porozumenie vzťahu jazykovej a obrazovej zložky podľa komunikačného zámeru textu; reprodukovanie obsahu textu pomocou vytvorenej písomnej osnovy alebo grafickej schémy; výber žánrov podľa obsahového štandardu
6. ročník	Objasniť informácie a vyvedené súvislosti z textu a konfrontovať ich s vlastnými znalosťami a skúsenosťami.	Vyvodíť implicitné informácie z rôznych žánrov súvislého, nesúvislého a multimodálneho textu.	orientovanie sa v dostupných informačných zdrojoch s dôrazom na využívanie autorských textov, knižných, časopiseckých a encyklopedických publikácií; porozumenie súvislým, nesúvislým a multimodálnym textom na úrovni explicitných a implicitných významov; výber žánrov podľa obsahového štandardu z rôznych komunikačných sfér
		Vyvodíť a objasniť významy nových pojmov z textov odbornej, administratívnej a mediálnej komunikačnej sféry.	porozumenie a odlišenie využívania jazyka v odborných, administratívnych a mediálnych textoch; vyvodenie a objasnenie významu odborných termínov, knižných slov, ustálených slovných spojení, skratiek, frazém, expresívnych slov; objasnenie významu vlastných mien z rôznych významových skupín; úloha slovotvorného vzťahu a slovotvornej stavby slova pri porozumení odborných termínov; žánre odborného, administratívneho a mediálneho textu podľa obsahového štandardu

7. ročník	Objasniť informácie a vyvodené súvislosti z textu a konfrontovať ich s vlastnými znalosťami a skúsenosťami.	Objasniť súvislosti medzi informáciami vyvodenými z rôznych žánrov vecného textu.	objasnenie súvislostí medzi informáciami vyvodenými z textu, textové prepojenia založené na dôkazoch; zdôvodnenie využitia jazykových prostriedkov a nadväzovacích prostriedkov v texte; využitie osvojených stratégií porozumenia textu; výber žánrov podľa obsahového štandardu z rôznych komunikačných sfér
		Vyjadriť názor na vyvodené informácie a podporiť ho argumentmi.	vyjadrovanie názoru na informácie vyvodené z textu, uvádzanie podporných argumentov (fakty, príklady, citáty, doterajšie znalosti a skúsenosti); zdieľanie, prezentovanie a zdôvodňovanie názoru v skupinovej diskusii; výber žánrov podľa obsahového štandardu z rôznych komunikačných sfér
Využiť predchádzajúce znalosti a skúsenosti na vyvodenie logicky prijateľných záverov z textu.		využitie predchádzajúcich znalostí a skúseností na dosiahnutie logicky prijateľných záverov z textu, prepojenia nad rámec textu, prepojenia s inými textami (induktívne uvažovanie); využitie osvojených stratégií porozumenia textu; výber žánrov podľa obsahového štandardu z rôznych komunikačných sfér	
Sformulovať logické úsudky z informácií a dôkazov dostupných v texte.		logické usudzovanie na základe informácií a dôkazov dostupných v texte (deduktívne uvažovanie); využite stratégií na spracovanie obsahu textu ako konspekt, sumarizácia, anotácia, grafické nástroje; výber žánrov podľa obsahového štandardu z rôznych komunikačných sfér	
9. ročník		Porozumieť obsahovej súdržnosti textu podľa komunikačného zámeru a podľa použitého slohového postupu.	porozumenie a odlišenie obsahu a štruktúry textu podľa komunikačného zámeru (informovať, objasniť, argumentovať, presvedčiť, zaujať, emocionálne pôsobiť) a podľa použitého slohového postupu (informačný, opisný, rozprávací, výkladový/úvahový); výber žánrov podľa obsahového štandardu z rôznych komunikačných sfér
		Porozumieť súvislosti obsahovej a formálnej súdržnosti textu podľa komunikačného zámeru a podľa žánra.	analyzovanie rámcových častí a odsekového členenia textu, vzťahu jazykovej a obrazovej/zvukovej zložky textu; analyzovanie rôznych druhov nadväzovacích prostriedkov v texte; analyzovanie jazykových a grafických prostriedkov textu; výber žánrov podľa obsahového štandardu z rôznych komunikačných sfér

Ukážka rozloženia učiva v časovo-tematickom pláne vybraného ročníka

Ukážka rozloženia učiva v časovo-tematickom pláne pre 2. ročník ilustruje výber, konkretizáciu a časovú dotáciu učiva, ktoré zodpovedá výkonovému štandardu 1. cyklu *Vyvodit' základné implicitné informácie z počúvaného a z čítaného vecného textu* a jeho adaptáciám. V časovo-tematickom pláne sú obsiahnuté všetky adaptácie 1. cyklu, čím chceme ukázať špirálovitú nadväznosť na spôsobilosti, ktoré žiaci získali v 1. ročníku, ako aj osvojenie si základnej úrovne spôsobilostí, ktoré si budú prehľbovať a rozširovať v 3. ročníku. Ako sme uviedli pri sekvencii učebných osnov, rozvrhnutie adaptácií a učiva podľa ročníkov, ako aj časová dotácia učiva sú len orientačné, každá škola sa pri tom rozhoduje autonómne. Pre procesy porozumenia textu je prirodzené vzájomné prelínanie učiva, napr. vyvodzovaniu významu slov sa treba venovať pri počúvaní a čítaní akéhokoľvek textu; podobne, meta-kognitívna činnosť vlastného sledovania porozumenia a kladenia otázok k porozumeniu je súčasťou každého počúvania, čítania alebo prezerania textu. Pri plánovaní edukačnej jednotky treba učivo čo najviac konkretizovať.

Ročník: 2.

Vzdelávacia oblasť: Jazyk a komunikácia

Výkonový štandard: Vyvodit' základné implicitné informácie z počúvaného a z čítaného vecného textu.

Predmetový komponent: recepcia vecných textov

2 – 3 hodiny týždenne;
cca 98 hodín v šk. roku

Tematický celok (adaptácia výkonového štandardu)	Téma (výber a konkretizácia učiva)	Počet hodín
Vyvodí významy neznámych slov z počúvaného vecného textu.	pozorné počúvanie textu: vyvodenie významu slov a slovných spojení (neznáme slová, viacvýznamové slová, prirovnania, citovo zafarbené slová a pod.)	3
	pozorné počúvanie textu: premýšľanie o tom, ako slová v texte súvisia – slová s podobným a opačným významom	3
	pozorné počúvanie textu: premýšľanie o tom, ako slová v texte súvisia – nadradené a podradené slová, slovotvorne príbuzné slová	3
Predpovedať obsah textu pomocou obrazového materiálu.	vytváranie predstáv o obsahu textu na základe série obrázkov	2
	vytváranie predstáv o obsahu textu na základe obrázka alebo videoukážky	2
Vyvodí súvislosti medzi informáciami v počúvanom vecnom texte.	pozorné počúvanie rozprávacieho textu: vyvodenie súvislostí medzi vetami v texte	4
	pozorné počúvanie rozprávacieho textu: pozorovanie jazykového vyjadrenia komunikačného zámeru vety	2
	pozorné počúvanie informačného textu: vyvodenie súvislostí medzi vetami v texte	4
	pozorné počúvanie opisného textu: vyvodenie súvislostí medzi vetami v texte	2
	pozorné počúvanie rôznych žánrov: prepojenie informácií z textu s predchádzajúcimi znalosťami a skúsenosťami žiaka	3
	vlastné sledovanie vyvodzovania súvislostí a formulovanie otázok k porozumeniu textu	3
Vyvodí významy neznámych slov z čítaného vecného textu.	čítanie krátkych textov: vyvodenie významu slov a slovných spojení (neznáme slová, viacvýznamové slová, prirovnania, citovo zafarbené slová a pod.)	4
	čítanie krátkych textov: premýšľanie o tom, ako slová v texte súvisia – slová s podobným a opačným významom	4
	čítanie krátkych textov: premýšľanie o tom, ako slová v texte súvisia – nadradené a podradené slová, slovotvorne príbuzné slová	4
Predpovedať obsah textu podľa nadpisu.	vytváranie predstáv o obsahu textu na základe nadpisu	2
	odhadovanie žánru podľa vytvorenej predstavy o obsahu textu	2
Vyvodí súvislosti medzi informáciami v čítanom vecnom texte.	čítanie a porozumenie rozprávacieho textu: vyvodenie súvislostí medzi vetami v texte	5
	čítanie a porozumenie rozprávacieho textu: pozorovanie jazykového vyjadrenia komunikačného zámeru vety	2
	čítanie a porozumenie rozprávacieho textu: pozorovanie základných prostriedkov nadväzovania viet v texte	3
	čítanie a porozumenie informačného textu: vyvodenie súvislostí medzi vetami v texte	5
	čítanie a porozumenie informačného textu: pozorovanie základných prostriedkov nadväzovania viet v texte	2
	čítanie/prezeranie/počúvanie obrazovo-písaného a obrazovo-hovoreného opisu pracovného postupu: vyvodenie súvislostí medzi informáciami	3
	čítanie a prezeranie jednoduchých nesúvislých a obrazovo-písaných textov: vyvodenie súvislostí medzi informáciami	4
	čítanie/prezeranie/počúvanie primeraných reklamných textov: vyvodenie súvislostí medzi informáciami	2
	čítanie a porozumenie rôznych žánrov textu: prepojenie informácií z textu s predchádzajúcimi znalosťami a skúsenosťami žiaka	4
	vlastné sledovanie vyvodzovania súvislostí a formulovanie otázok k porozumeniu textu	3
Kláď otázok k informáciám vyvodeným z počúvaného a z čítaného vecného textu.	tvorenie otázok k vyvodeným významom a informáciám	4
	pozorovanie učiteľovho premýšľania pri čítaní	2
	formulovanie otázok k vlastnému porozumeniu textu	3
Orientovať sa v členení textu na úvod, jadro, záver a odseky.	porozumenie základného členenia textu na úvod, jadro, záver a odseky	3
	ústne reprodukovanie obsahu textu s pomocou obrázkovej osnovy	3
	ústne reprodukovanie obsahu textu s pomocou slovnej osnovy	3
Spolu hodín		98

Ukážka konkrétnej edukačnej jednotky

Edukačná jednotka je zameraná na rozvíjanie porozumenia vecného textu v 2. vzdelávacom cykle. Vychádza z vyššie rozpracovaného výkonového štandardu *Vyvodíť základné a prehlbujúce implicitné informácie z počúvaného a z čítaného vecného textu*. Pripomíname, že vyvodzovaniu implicitných informácií z textu, teda vytváraniu inferencií, musí predchádzať overenie, či žiaci porozumeli doslovnému významu textu, teda explicitne uvedeným informáciám. Na tejto edukačnej jednotke ilustrujeme aj funkčno-komunikačné vyučovanie jazyka, keď s porozumením textu prepájame učivo o vlastných menách. Na túto edukačnú jednotku odporúčame 90-minútovú časovú dotáciu.

Vzdelávací cyklus	2. cyklus (4. alebo 5. ročník)
Komunikačná téma	Poznávame mestá Slovenska
Výkonový štandard	Vyvodíť základné a prehlbujúce implicitné informácie z počúvaného a z čítaného vecného textu.
Adaptácia výkonového štandardu	Vyvodíť významy nových pojmov a odborných slov z primeraného odborného textu. Vyvodíť súvislosti medzi informáciami v primeranom odbornom texte.
Cieľ edukačnej jednotky	Porozumieť doslovnému významu textu a vyvodíť súvislosti medzi faktami a informáciami v texte. Pozorovať a objasniť funkciu regionálne viazaných vlastných mien pri porozumení textu.
Učivo	<i>Porozumenie textu:</i> počúvanie a čítanie textu, identifikovanie explicitných informácií v texte, vyvodenie a objasnenie súvislostí medzi informáciami, kladenie otázok k vyvodeným informáciám, zhrnutie informácií z textu a ich písomné zaznamenanie. <i>Metakognitívne procesy:</i> sledovanie vlastného porozumenia textu. <i>Žánre vecného textu:</i> populárno-náučný text z digitálneho zdroja. <i>Komunikačné prostriedky a pravidlá:</i> vlastné mená z viacerých významových skupín a ich pravopis (mená osôb a mýtických bytostí, názvy štátov, obcí, vrchov, vodných tokov, chotárov, mestských častí a ľudských výtvorov – názvy stavieb a inštitúcií).
Text	digitálny populárno-náučný text z webovej stránky Turistického informačného centra Nitra, dostupný na https://www.nitra.eu/8538/o-nitre

O Nitre

Nitra patrí k najstarším mestám na Slovensku. V súčasnosti je piatym najväčším mestom, má viac ako 75 000 obyvateľov. Primátorom je Marek Hattas. Nitra vznikla na siedmich pahorkoch. Obklopuje ju Zobor a vrchy Kalvária a Šibeničný vrch. Tie patria do Tribečského pohoria. Oddeluje ich rieka Nitra. V minulosti sídlil v Nitre knieža Pribina, ktorý dal v meste postaviť a vysvätiť prvý kresťanský kostol na Slovensku. Kráľ Rastislav na toto územie pozval bratov Konštantína a Metoda. Najznámejšou pamiatkou mesta je Nitriansky hrad. Do hradu sa vchádza z Horného mesta. V Hornom meste je množstvo pamiatok. Nájdeme tu aj Klučov palác, ktorého roh podopiera kamenný obor Atlanta. Nitrania nazývajú tohto obra Corgoň. V Dolnom meste sa nachádza napríklad Divadlo Andreja Bagara. Ostatné mestské časti sú známe najmä svojimi kostolmi, napríklad Dražovce. V časti Chrenová sa však nachádza aj vršok so zaujímavým názvom – Mačací zámok. Je pri Dežiho lúčke. Na Zobore stojí veľkolepý kláštor a jaskyňa, v ktorej býval mních Svorad. Volá sa Svoradova jaskyňa. Na Čermáni bola kedysi strážna veža, z ktorej obyvatelia sledovali, či sa nepribližujú k mestu Turci.

(text je upravený na edukačný účel)

Činnosti pred čítaním textu	
Doslovné znenie výzvovo-otázkových podnetov	Použité metódy a zdôvodnenie činností
1. Prezrite si text (v prílohe) a povedzte, či je pre vás zrozumiteľný. Zdôvodnite.	dopĺňacie textové cvičenie
2. Na voľné riadky doplňte chýbajúce slová podľa vlastného uváženia.	(predvídanie slov vzhľadom na obsah textu, aktivizácia slovnej zásoby)
3. Doplňte slová si vo dvojici prečítajte. Zhodnoňte, príp. upravte podľa návrhu suseda.	mysli–vyber–povedz (komparácia a selekcia vhodných slov, zdôvodnenie, prijatie názoru spolužiaka)
4. Do myšlienkovkej mapy na tabuli napíšte, aké slová ste doplnili do textu.	myšlienková mapa, rozhovor
5. Na tabuli sa nachádzajú ľubovoľné vlastné mená i všeobecné podstatné mená, ktoré žiaci doplnili podľa vlastného uváženia. Ktoré zo slov sa vám zdajú vhodnejšie? Zdôvodnite.	(prezentácia návrhov, zdôvodnenie; evokovanie učiva – porozumenie textu a úloha vlastných mien)
6. Pozorne počúvajte nasledujúci text (číta učiteľ). Všímajte si, či sa v ňom nachádzajú vlastné mená.	

Činnosti počas čítania textu	
Doslovné znenie výzvovo-otázkových podnetov	Použité metódy a zdôvodnenie činností
1. Nachádzali sa v texte vlastné mená?	počúvanie s porozumením, rozhovor, písomný záznam
2. Ktoré vlastné mená ste si všimli? Napíšte ich na tabuľu.	
3. Ktorý z textov bol presnejší? S vynechanými slovami alebo úplný text? Ktorému textu ste viac rozumeli?	(identifikovanie explicitných informácií vo vypočítaní textu, premýšľanie o vlastnom porozumení textu)
4. Myslíte si, že porozumeniu napomohli vlastné mená? Zdôvodnite, prečo.	
5. Prečítajte si text. Porovnajme slová, ktoré sú v texte, s tými, ktoré ste doplnili vy.	samostatné tiché čítanie textu, substitučné cvičenie
6. Podľa vlastného uváženia nahradte doplnené slová slovami z textu.	(komparácia, vyvodenie súvislostí medzi informáciami v texte)
7. Texty po úprave prečítajte pred triedou. Vysvetlite, prečo ste niektoré slová nahradili a iné ponechali.	ústna prezentácia upraveného textu (zdôvodnenie vyvodených súvislostí medzi informáciami v texte)
8. Podčiarknite v texte vlastné mená. Pomenujte, do akej významovej skupiny patria (napr. názov mesta, ulice, rieky).	problémová úloha, substitučné cvičenie, skupinová práca, kladenie otázok
9. Objasnite, akú úlohu v texte plnia.	(experimentovanie s jazykom, triedenie vlastných mien, aktivizácia slovnej zásoby, prepojenie predchádzajúcich znalostí a informácií získaných z textu)
10. V skupinách nahradte názvy v úryvku inými názvami (názov Nitra napr. názvom Trnava, Nitriansky hrad názvom Bratislavský hrad, rieka Nitra názvom Hron a pod.; porov. príloha).	
11. Kladte si navzájom otázky, prečo navrhujete práve túto zmenu názvu.	
12. Text v skupine nahlas prečítajte. Zmenil sa význam textu?	počúvanie s porozumením, rozhovor
13. Sú novoutvorené vety pravdivé? Môžeme vlastné meno v texte ľubovoľne zameniť? Vysvetlite.	(premýšľanie o vlastnom porozumení textu, hodnotenie funkcie vlastných mien v texte, ich nezameniteľnosti)
14. Skontrolujte pravopis vlastných mien, ktoré ste doplnili. Skontrolujte aj pravopis názvov na tabuli. Zdôvodnite.	korektúrne pravopisné cvičenie (fixácia pravopisu vlastných mien)

Činnosti po čítaní textu	
Doslovné znenie výzvovo-otázkových podnetov	Použité metódy a zdôvodnenie činností
<p>Zhrňte informácie, ktoré ste sa z textu dozvedeli, podľa týchto pokynov:</p> <p>1. Vypíšte z textu 5 názvov pohorí a vrchov. Skontrolujte si ich pravopis.</p> <p>2. Aký hrad je v Nitre? Napíšte názvy 4 ďalších slovenských hradov, ktoré poznáte, ktoré ste navštívili alebo ktoré by ste chceli navštíviť. Môžete ich vyhľadať vo webovom prehliadači.</p> <p>3. Napíšte 3 fakty, ktoré ste sa dozvedeli o histórii mesta Nitra.</p> <p>4. V dvojici sa podelte o dve informácie, ktoré vás v texte najviac zaujali alebo ktoré ste si z textu vyvodili.</p> <p>5. Čo ste sa dozvedeli o úlohe vlastných mien v populárno-náučnom texte?</p>	<p>metóda 5–4–3–2–1, vyhľadávanie informácií na webe</p> <p>(vytvorenie súhrnu získaných informácií, vyvodenie prehľbujúcich implicitných informácií z textu, prepojenie s doterajšími znalosťami a skúsenosťami žiaka, využitie digitálnej gramotnosti, prepojenie so vzdelávacou oblasťou Človek a spoločnosť; spätná väzba, ako žiaci porozumeli textu a úlohe vlastných mien v ňom)</p>
<p>6. Napíšte kamarátovi zo zahraničia alebo z iného slovenského mesta e-mail, v ktorom ho pozvete do svojho mesta. Napíšte mu, čo všetko si spolu pozriete, čo by ste mu mohli ukázať. Text prezentujte.</p>	<p>práca v skupine, tvorba textu e-mailu, prezentácia</p> <p>(využitie získaných informácií vo vlastnej produkcii textu; spätná väzba porozumenia textu a úlohy vlastných mien)</p>

Prílohy (ukážky použitých edukačných materiálov a pomôcok):

Text s vynechanými vlastnými menami

_____ patrí k najstarším mestám na _____. V súčasnosti je piatym najväčším mestom, má viac ako 75 000 obyvateľov. Primátorom je _____. _____ vznikla na siedmich pahorkoch. Obklopuje ju _____ a vrchy _____ a _____. Tie patria do _____. Oddeluje ich rieka _____. V minulosti sídlil v _____ knieža _____, ktorý dal v meste postaviť a vysvätiť prvý kresťanský kostol na _____. Kráľ _____ na toto územie pozval bratov _____ a _____. Najznámejšou pamiatkou mesta je _____. Do hradu sa vchádza z _____. V _____ je množstvo pamiatok. Nájdeme tu aj palác, ktorého roh podopiera kamenný obor _____. Obyvatelia nazývajú tohto obra _____. V _____ sa nachádza napríklad _____. Ostatné mestské časti sú známe najmä svojimi kostolmi, napríklad _____. V časti _____ sa však vypína aj vršok so zaujímavým názvom – _____. Je pri _____. Na _____ stojí veľkolepý kláštor a jaskyňa, v ktorej býval mních _____. Volá sa _____. Na _____ bola kedysi strážna veža, z ktorej obyvatelia sledovali, či sa nepribližujú k mestu _____.

Vzor substitučného cvičenia

Trnava patrí k najstarším mestám na **Ukrajine**. V súčasnosti je piatym najväčším mestom, má viac ako 75 000 obyvateľov. Primátorom je **Štefan Kováč**. **Trnava** vznikla na siedmich pahorkoch. Obklopuje ju **Kriváň** a vrchy **Vysoká** a **Tupá**.

Ukážka spôsobov formatívneho hodnotenia

V tejto časti vychádzame zo zahraničnej literatúry, v ktorej možno nájsť viacero inšpirácií na realizáciu formatívneho hodnotenia práve pri porozumení textu (Dougherty Stahl & García, 2022; Tennent, 2026). Pri edukačnom hodnotení sa rozlišujú dva základné účely: jedným účelom je sumarizácia učenia sa (sumatívne hodnotenie) a druhým účelom je pomoc pri učení sa (formatívne hodnotenie). Formatívne hodnotenie poskytuje spätnú väzbu na individuálny výkon žiaka, ktorá informuje tak žiaka ako učiteľa, čo je potrebné zmeniť v procese učenia sa. Formatívne hodnotenie dizajnuje učiteľ alebo skupina učiteľov a realizuje sa u každého žiaka denne, týždenne alebo mesačne. Formatívne hodnotenie je úzko prepojené s plánovaním edukačnej jednotky a so samotným vyučovaním. Toto prepojenie ukazujú otázky, ktoré by si učitelia mali pravidelne klásť: Čo chcem žiakov učiť? Ako to budem učiť? Ako budem vedieť, že sa to žiaci naučili? Čo by som mal/a učiť ďalej? (Tennent, 2026).

Pri formatívnom hodnotení porozumenia vecného textu sa musíme v súlade s nadobudnutými spôsobilosťami žiaka venovať trom základným oblastiam: 1. dekodovaniu, teda rozoznávaniu a čítaniu slov, 2. doslovnému porozumeniu textu a vyvodzovaniu implicitných významov a informácií z textu a nad rámec textu, 3. metakognitívnym znalostiam, teda znalostiam rôznych účelov a stratégií počúvania a čítania textu.

1. V prvom vzdelávacom cykle je porozumenie čítaného textu najviac ovplyvnené schopnosťou automaticky rozoznávať čítané slová. Ak chceme zistiť, do akej miery sú problémy s porozumením u žiaka spôsobené jeho dekodovaním, porovnáme, ako textu rozumie, keď ho číta sám a keď mu ho číta učiteľ. Ak počúvanému textu rozumie dobre, potrebuje väčšiu **podporu pri náviku dekodovania**. Môžeme pritom použiť postup, keď žiak číta nahlas a učiteľ si do kópie textu značí chyby alebo opravy žiaka. Následne učiteľ vyhodnotí typ chyby, napr. či sa žiak pomýlil pri vizuálne podobných slovách, či chybné prečítanie slova je v danom kontexte významovo akceptovateľné alebo či je gramaticky správne. Dôležité je tiež všímať si, či sa žiak počas čítania sám opravuje. Analýza chýb pomôže učiteľovi porozumieť, do akej miery žiak textu rozumie, ako si dokáže chyby opravovať sám a v čom potrebuje konkrétnu podporu od učiteľa (Dougherty Stahl & García, 2022). Aby sa učiteľ v podmienkach bežného vyučovania mohol venovať jednému žiakovi, je potrebné v danom čase zadať ostatným žiakom samostatnú prácu alebo prácu v dvojiciach či skupinách.

2. Pri formatívnom hodnotení porozumenia textu sa odporúčajú napríklad tieto metódy:

Ústny a písomný retelling – *Povedz/napiš, čo všetko si si z textu zapamätal/a*

Je to spôsob, ako zhodnotiť, či si žiak aktivoval vhodné predchádzajúce znalosti, či pozná kľúčové slová textu, zapamätal si explicitné informácie z textu, vyvodil implicitné informácie, či rozumie členeniu textu a použitým textovým štruktúram. Výhodou písomného retellingu je to, že ho môžeme robiť s viacerými žiakmi, na druhej strane sú potrebné ich dostatočné pisateľské zručnosti. Na uľahčenie vyhodnotenia písomného retellingu môžeme žiakom zadať písanie podľa grafickej schémy (Dougherty Stahl & García, 2022). Konkrétnu ukážku ústneho retellingu a jeho vyhodnotenia ponúka publikácia (Liptáková, 2023).

Otázky na porozumenie textu

Výzvovo-otázkové podnety na porozumenie textu na úrovni doslovného porozumenia a na úrovni vyvodzovania implicitných významov a informácií z textu a nad rámec textu sme ilustrovali v ukážke edukačnej jednotky. Odporúčajú sa podnety zapájajúce rôzne kognitívne

procesy žiaka, od tých, ktoré sú zamerané na pamäťové spracovanie textu (nájdí a povedz) cez podnety vyžadujúce integráciu a interpretáciu informácií (uvažuj, skúmaj, objasni, rieš problém, predstav si) až po kritické zhodnotenie textu (analyzuj, experimentuj, zdôvodni, zhodnoť) a použitie získaných informácií vo vlastnej tvorivej činnosti. Pri využití otázok na porozumenie textu ako prostriedku formatívneho hodnotenia je vhodné využívať okrem hromadnej formy aj skupinovú alebo párovú organizačnú formu. Pre lepšie spoznanie úrovne porozumenia konkrétneho žiaka a získanie informácie potrebnej na ďalšie rozvíjanie jeho porozumenia je potrebné viesť so žiakom dialóg. V podmienkach bežnej triedy to môžeme urobiť napríklad tak, že učiteľ vedie dialóg o texte so skupinou žiakov, kým ostatní žiaci pracujú na inom skupinovom, párovom alebo individuálnom zadaní (Tennet, 2026).

Písomný súhrn získaných informácií

Ako sme ilustrovali v edukačnej ukážke, vhodným spôsobom formatívneho hodnotenia porozumenia vecného textu môže byť vytvorenie písomného súhrnu informácií, ktoré žiak získal z textu a ktoré si dokázal vyvodiť aj nad rámec textu zapojením svojich predchádzajúcich znalostí a skúseností. Môže sa pritom využiť napr. metóda 5–4–3–2–1, myšlienková mapa, tretí stĺpec tabuľky *viem – chcem vedieť – dozvedel som sa* alebo iné grafické schémy. Aj tu je však potrebná dialogická interakcia a poskytnutie spätnej väzby žiakovi.

3. Schopnosť žiaka používať **stratégie porozumenia textu** môže učiteľ priebežne hodnotiť napríklad pomocou kontrolného formulára, do ktorého zapisuje výsledky svojho pozorovania (Dougherty Stahl & García, 2022: 177). Podmienkou je, že dané stratégie sa žiak musí najprv explicitne naučiť.

meno žiaka	predikcie	sumarizácia	otázky/odpovede	spresnenie	vizualizácia	komentáre

Literatúra:

Dougherty Stahl, K. A., & García, G. E. (2022). *Expanding Reading Comprehension in Grades 3–6 (Effective Instruction for ALL Students)*. The Guilford Press.

Liptáková, L. (Ed.) (2023). *Výskum porozumenia textu v mladšom školskom veku*. Vydavateľstvo Prešovskej univerzity. Dostupné na: <https://elibrary.pulib.sk/elpub/document/isbn/9788055532684>

Tennet, W. (2026). *Understanding Reading Comprehension (Processes & Practises)*. Sage

---

1.5 Recepcia umeleckých textov

Zdôvodnenie výberu výkonových štandardov a ich adaptácií, na ktorých sa bude ilustrovať metodické rozpracovanie

Výkonový štandard v jednotlivých cykloch

1. **cyklus:** Vyjadriť svoje pocity, myšlienky a zážitky z počúvaného, čítaného umeleckého textu a z ilustrácií.
2. **cyklus:** Vyjadriť svoj názor na počúvaný alebo čítaný umelecký text a zdôvodniť ho.
3. **cyklus:** Diskutovať o umeleckom texte a prečítaný text využiť ako podporu pre svoju argumentáciu.

Zdôvodnenie výkonových štandardov

Vybrané výkonové štandardy konkretizujú ciele vzdelávania pre jednotlivé cykly, ktoré súvisia s počúvaním a čítaním umeleckých textov. Recepcia umeleckých textov vychádza z komunikácie s umeleckým textom ako organizovaným a štruktúrovaným súborom znakov, za ktorým sa skrýva systém jazyka (umelecký kód) (Kulka, 2008: 196). Jeho dominantnou funkciou je funkcia estetická, vychádzajúca zo štruktúry textu a jej pôsobenia na čitateľov, no disponuje aj informatívnou, filozofickou, etickou či zábavnou funkciou, čo je výborným predpokladom pre školskú komunikáciu. Prostredníctvom zážitku z umeleckého textu sa teda vytvára skúsenosť a zároveň skúsenosť podnecuje ďalšie estetické zážitky. Zážitkovosť vychádza predovšetkým z podstaty svojbytnosti umeleckého textu, nemožno ju stotožňovať len s možnosťami zážitkovej pedagogiky. Reflexia skúsenosti, čo vyvolalo zážitok, prečo dochádza k emocionálnemu pnutiu, prečo prežívame príjemné pocity alebo naopak sme sklamaní, je dôležitým procesom v recepcii, no nie je vždy nevyhnutný. V školskom prostredí nemožno automaticky očakávať, že všetci žiaci budú zasiahnutí, očarení alebo len potešení textom a jeho prvkami. Nie vždy sú naladení na atmosféru textu, nemajú rovnaké mentálne nastavenie, nedokážu sa hlbšie ponoriť do textu. Nemusí to byť iba nastavením, môže to byť aj textom, na ktorý žiaci ešte nie sú osobnostne a skúsenostne pripravení, alebo je mimo ich čitateľského záujmu. Môže to byť výsledok nedostatočnej prípravy pred čítaním alebo nedostatočnej motivácie. Preto nemožno od všetkých očakávať zážitok, na ktorom sa dá stavať recepcný proces. Aj keď niekedy nedôjde k zážitku, reflektovať text v kontexte vlastného poznania (skúsenosti z predchádzajúceho čítania) možno aj bez emocionálneho zážitku. Skúsenosť učiteľa/ky sa nedá preniesť na žiakov, ale môže ich motivovať k vlastnému čítaniu a hovoreniu o ňom.

V 1. cykle len žiaci a žiačky nadobúdajú zručnosť čítať a zlepšujú svoju techniku čítania. Rozvoj žiackeho čitateľstva nie je zameraný iba na technické zvládnutie čítania, ale aj na prežívanie a porozumenie umeleckého textu. Už od 1. ročníka je potrebné, aby žiaci vnímali čítanie nielen ako zručnosť nevyhnutnú na učenie, ale aj ako prostriedok na rozvíjanie estetického cítenia a ako činnosť prinášajúcu potešenie, radosť a zážitok. Tento účel čítania sa často spája s čítaním vo voľnom čase. Medzinárodné merania (porovnaj PIRLS, PISA) ukazujú klesajúci trend čítania vo voľnom čase pre radosť, ako aj nedostatočnú materiálnu aj sociálnu podporu čitateľských návykov. Aj preto je nevyhnutné rozvíjať čítanie pre potešenie a zážitok priamo v školskom prostredí, kde môžu žiaci nadobúdať pozitívne čitateľské skúsenosti a budovať trvalý vzťah k literatúre.

Pre rozvoj žiackeho čitateľstva je dôležité, aby žiaci zažili pocit úspechu z čítania a z toho, že dokázali samostatne prečítať knihu, pretože tento zážitok posilňuje ich motiváciu a sebadôveru v úlohe čitateľa. Výskumy motivácie k čítaniu ukazujú, že úspešné čitateľské skúsenosti a pocit

---

dosiahnutého výkonu posilňujú vnímanie vlastnej kompetencie v úlohe čitateľa (ja ako čitateľ) a zvyšujú vnútornú motiváciu pokračovať v čítaní (Guthrie & Wigfield, 2000; McGeown et al., 2023).

Vyjadrovanie vlastných pocitov a myšlienok po prečítaní podporuje hlbšie porozumenie textu, prepája čítanie s osobnou skúsenosťou, navyše zdieľanou v spoločne budovanej čitateľskej komunite. Rozhovor o zážitku z textu alebo ilustrácie vytvára priestor, v ktorom žiaci reflektujú, čo v nich text vyvolal, čo si predstavovali a ako rozumeli umeleckému jazyku. Takéto zdieľanie prirodzene podporuje predstavivosť, kreativitu a umožňuje im prepájať čítanie so svetom vlastných emócií a skúseností. Schopnosť hovoriť o zážitku z umeleckého textu, pomenovať svoje pocity, myšlienky a zážitky z počúvaného alebo čítaného textu a jeho vizuálnej interpretácie je preto dôležitou súčasťou čitateľskej kultúry žiakov.

S narastajúcou čitateľskou a kognitívnou vyspelosťou žiakov sa v ďalších cykloch vzdelávania prirodzene zvyšuje náročnosť práce s umeleckým textom. V 2. cykle sa presúva pozornosť od pomenovania pocitov a zážitkov k schopnosti vyjadriť svoj názor na počúvaný alebo čítaný umelecký text a tento názor primerane zdôvodniť. Žiaci sa učia argumentovať, opierať sa o text a uvedomovať si, ako text pôsobí a čo v nich vyvoláva. V 3. cykle sa práca s umeleckým textom výrazne prehĺbuje a výkonový štandard sa rozvíja do viacerých čiastkových zručností – žiaci sa učia identifikovať umelecké prostriedky v texte, posudzovať ich funkciu, účinok, vnímať autorské postupy a literárny štýl. Učia sa debatovať o hodnotách a kvalitách umeleckého diela, primerane veku argumentovať, čím si vytvárajú kritické literárne myslenie a základy literárneho vkusu. Prehĺbuje sa aj ich literárne porozumenie, samostatné myslenie aj schopnosť interpretovať umelecký text v širších súvislostiach.

Adaptácie výkonového štandardu a ich zdôvodnenie

1. cyklus

Vyjadriť svoje pocity, myšlienky a zážitky z počúvaného, čítaného umeleckého textu a z ilustrácií.

- Prejaviť spontánne reakcie (myšlienky a pocity) na počúvaný text.
- Graficky (pomocou symbolov alebo obrázkov) zaznamenať svoje pocity a zážitky z počúvaného textu.
- Prejaviť spontánne reakcie (myšlienky a pocity) na čítaný text.
- Graficky (pomocou symbolov alebo obrázkov) zaznamenať svoje pocity a zážitky z čítaného textu.
- Vyjadriť pocity a myšlienky súvisiace s tým, čo ma v texte zaujalo.

Postupnosť adaptácií v 1. cykle vychádza z prirodzeného procesu oboznamovania sa s umeleckým textom, ktorý žiaci najskôr uchopujú počúvaním a postupne aj vlastným čítaním. Už od 1. ročníka je vhodné rozširovať ich skúsenosť o rôzne druhy textov – nielen úryvky z čítaniek, ale aj knihy (obrázkové knihy, knihy s malým množstvom textu, detské komiksy atď.) a detské časopisy. Umelecké texty pôsobia na žiakov rôzne a je dôležité, aby od začiatku mali možnosť vyjadriť svoje myšlienky a pocity z toho, čo počuli alebo čítali. Spočiatku ide najmä o spontánnu potrebu podeliť sa o vlastné prežívanie, radosť, smiech či smútok.

Žiaci sa tak učia uvedomovať si svoje emócie aj emócie ostatných a postupne ich pomenúvať vhodnými jazykovými prostriedkami. Grafické záznamy môžu rozšíriť ich možnosti vyjadrovania a podporiť vizuálnu stránku recepcie. V úvodnej fáze práce s textom sa preto sústreďujeme najmä na počúvané texty, až neskôr – so získaním základnej techniky čítania – na texty, na ktoré si deti čítajú samostatne.

V tomto období sa začína cesta čitateľa a formujú sa základy žiackeho čitateľstva. Je preto dôležité, aby mali deti kontakt s knihou a aby im bol zabezpečený vhodný výber, ktorý im umožní prelistovať či prečítať celú knihu. Zážitok z úspešného zvládnutia svojej prvej knihy má zásadný význam pre budovanie motivácie k čítaniu. Hoci sa v adaptáciách výkonového štandardu priamo nespomína ilustrácia, v 1. cykle zohráva kľúčovú úlohu, pretože podporuje porozumenie textu, uľahčuje vizualizáciu príbehu a poskytuje žiakom prirodzený most k vyjadrovaniu vlastných pocitov, predstáv a zážitkov z čítania.

2. cyklus

Vyjadriť svoj názor na počúvaný alebo čítaný umelecký text a zdôvodniť ho.

- Vnímať svoje emocionálne reakcie na prečítaný alebo vypočutý umelecký text.
- Pomenovať základné pocity, ktoré umelecký text vyvolal (radosť, strach, prekvapenie, sklamanie, smútok a pod.).
- Verbálne opísať svoju reakciu na umelecký text alebo jeho časť a určiť, čo ju spôsobilo.
- Nájsť súvislosti medzi textom a vlastnými skúsenosťami.
- Použiť pestrú a výstižnú slovnú zásobu na opis svojho zážitku z umeleckého textu.
- Vysvetliť, prečo sa mi prečítaný alebo vypočutý umelecký text páčil alebo nepáčil.
- Opísať dôležité detaily zážitku na základe počúvania alebo čítania umeleckého textu.

V 2. cykle sa rozvoj čitateľstva posúva od spontánneho zážitkového reagovania k uvedomejšiemu porozumeniu umeleckého textu. Žiaci už disponujú základnou čitateľskou zručnosťou, čo umožňuje hlbšie prežívanie umeleckého textu aj samostatné sledovanie dejových a významových línií. Adaptácie výkonového štandardu v tomto cykle preto smerujú k tomu, aby žiaci dokázali vnímať svoje emocionálne reakcie na text, pomenovať základné pocity, ktoré v nich čítanie alebo počúvanie vyvoláva, a postupne opisovať, čo ich reakciu spôsobilo.

Dôležitou súčasťou tohto procesu je schopnosť prepájať text s vlastnými skúsenosťami, čo podporuje osobné porozumenie umeleckého textu a rozvíja schopnosť interpretovať text. Žiaci sa učia používať pestrejšiu a výstižnejšiu slovnú zásobu na opis, zvyšuje sa ich citlivosť na jazyk umeleckého textu. Učia sa vysvetľovať, prečo sa im text (jeho obsah, dej, konanie hrdinu) páčil alebo nepáčil, učia sa primerane formulovať úsudok o prečítanom. Je preto dôležité viesť ich k detailom svojho zážitku, čo si predstavovali, čo vyvolalo ich napätie alebo strach, či radosť, ktoré časti textu ich zaujali alebo prekvapili, ktorý literárny hrdina konal tak ako oni, ako by sa rozhodovali na mieste hrdinu. Pomenúvanie, cielené zameranie na niektoré prvky a detaily textu, ako aj precizovanie zážitku umožňuje prehĺbiť porozumenie textu a pripravuje ich na ďalší posun smerom k argumentácii a formovaniu ich čitateľstva v 3. cykle. V 2. cykle nejde o to, aby žiak reagoval na text len emocionálne, ale aby dokázal vedome reflektovať svoje prežívanie, nájsť jeho príčiny a vyjadriť ich zrozumiteľne a primerane svojmu veku.

V 2. cykle je zároveň dôležité rozširovať repertoár textov, s ktorými žiaci prichádzajú do kontaktu, aby postupne nadobúdali rôznorodé čitateľské skúsenosti a prirodzene si budovali svoje čitateľské teritórium.

3. cyklus

Diskutovať o umeleckom texte a prečítaný text využiť ako podporu pre svoju argumentáciu.

- Vysloviť bezprostredné dojmy z umeleckého textu na základe subjektívneho zážitku z prečítaného textu.
- Dedukovať a vysvetľovať význam neznámych slov, slovných spojení a umeleckých jazykových prostriedkov z kontextu a pomocou ďalších zdrojov.

- Identifikovať a opísať vnútornú kompozíciu textu a rozprávača na základe poznania žánru (úvod, zápleтка, vyvrcholenie, obraz rozuzlenie; ja- alebo on-rozprávania...).
- Analyzovať umelecký text z hľadiska témy, vonkajšej a vnútornej kompozície a štylizácie.
- Diskutovať o prečítanom texte a prezentovať vlastnú interpretáciu textu.
- Odpovedať na otázky k textu, konfrontovať vlastné zistenia s názormi ostatných.
- Tvoríť rôzne druhy otázok k textu: otázky na explicitné informácie (fakty, údaje), indukčné otázky, otázky na dedukciu z textových informácií, na analýzu a hodnotenie udalostí (napr. konania postáv) z textu.
- Predvídať ďalší vývoj deja alebo správania postáv na základe indícií v texte, argumentovať prvkami z textu, domýšľať pokračovanie textu.

V 3. cykle sa práca s umeleckým textom presúva od základného pomenúvania pocitov a jednoduchého zdôvodňovania názorov k systematickej analýze, interpretácii a kritickému uvažovaniu o texte. Žiaci si zdokonaľujú čitateľské zručnosti, ovládajú viaceré formy aj spôsoby čítania, v hlasnom čítaní by mali už prirodzene využívať poprijazykové prostriedky. Rozširujú si čitateľskú skúsenosť o nové čitateľské zážitky, témy, prostredníctvom textov sa zoznamujú aj s problémami človeka v rôznych etapách ľudského života, vnímajú jeho konanie v rôznych situáciách s chybami, omylmi aj pozitívnymi prejavmi ako obrazy zo života v rôznorodom prostredí. Prehlbujú si primerane svojmu veku orientáciu v literárnych žánroch, formách aj funkciách literatúry. Spoznávajú nových literárnych hrdinov a hrdinky, rozširujú si register autorov a autoriek, získavajú nové vedomosti o literatúre a na základe fungovania týchto javov v interaktívnej esteticknej komunikácii si dokážu už samostatne vyberať vhodné texty na čítanie. Vytvárajú si povedomie o základných hodnotách národnej a zahraničnej literatúry a kultúry.

Žiaci analyzujú umelecký text z hľadiska témy, kompozície a štylizácie, diskutujú o ňom a prezentujú vlastnú interpretáciu. Pri práci s textom odpovedajú na otázky a konfrontujú svoje zistenia s názormi spolužiakov. Dokážu tvoriť viacero typov otázok – na explicitné informácie, dedukciu, analýzu aj hodnotenie textových situácií. Na základe indícií v texte vedia predvídať ďalší vývoj deja alebo správania postáv a primerane argumentovať prvkami z textu.

Rozpracovanie sekvencie učebných osnov a prierez gradáciou od 1. ročníka po 9. ročník

V nasledujúcej časti predstavujeme návrh rozvrhnutia adaptácií zvoleného výkonového štandardu v učebných osnovách pre 1., 2. a 3. cyklus vzdelávania, teda od 1. po 9. ročník základnej školy. Pri každej adaptácii uvádzame aj výber učiva z obsahového štandardu, ktorý je nevyhnutný na rozvoj požadovanej spôsobilosti žiaka. Uvedené rozvrhnutie podľa ročníkov slúži ako orientačná pomôcka, v reálnej triede môžu konkrétne edukačné podmienky, tempo triedy, materiálne podmienky, či potreby žiakov vyžadovať jeho prispôbenie.

Spôsobilosti sa neosvojujú jednorazovo, ale žiaci sa k nim opakovane vracajú v nových situáciách a v náročnejších umeleckých textoch. Špecifikom práce s umeleckým textom je aj to, že jedna téma môže byť spracovaná v rôznych žánroch a rôznymi umeleckými prostriedkami, čo umožňuje postupné prehĺbovanie porozumenia. Každá nasledujúca adaptácia preto prirodzene nadväzuje na tú predchádzajúcu, rozširuje ju a prehĺbuje. Prvé adaptácie v 2. a 3. cykle zároveň upevňujú to, čo žiaci získali v skoršom období a vytvárajú pevný základ pre komplexnejšiu prácu s umeleckým textom v ďalších rokoch.

Ročník	Výkonový štandard	Adaptácia výkonového štandardu	Učivo
1. ročník	Vyjadriť svoje pocity, myšlienky a zážitky z počúvaného, čítaného umeleckého textu a z ilustrácií.	Prejaviť spontánne reakcie (myšlienky a pocity) na počúvaný text.	sprostredkovanie vlastných pocitov, myšlienok a zážitkov z umeleckého textu a z ilustrácie verbálnym aj neverbálnym spôsobom; spoznávanie vybraných tém v dielach slovenských a svetových autorov a v ľudovej slovesnej tvorbe; získavanie osobného čitateľského zážitku cez rôzne formy spracovania textu v knihách a časopisoch
		Graficky (pomocou symbolov alebo obrázkov) zaznamenať svoje pocity a zážitky z počúvaného textu.	sprostredkovanie vlastných pocitov, myšlienok a zážitkov z umeleckého textu a z ilustrácie verbálnym aj neverbálnym spôsobom; vytváranie čitateľského portfólia: vedenie jednoduchých záznamov v rôznych formách a podobách o knihách, o svojom čítaní a jeho pokrokoch, a to s pomocou učiteľa alebo samostatne
		Prejaviť spontánne reakcie (myšlienky a pocity) na čítaný text.	získavanie osobného čitateľského zážitku cez rôzne formy spracovania textu v knihách a časopisoch
2. ročník		Prejaviť spontánne reakcie (myšlienky a pocity) na počúvaný text.	stváranie obsahu textu metódami tvorivej dramatiky pod vedením učiteľa
		Prejaviť spontánne reakcie (myšlienky a pocity) na čítaný text.	rozpoznanie a identifikácia literárnych postáv, ich charakteru, vlastností, opis prostredia situácie, a to s pomocou ilustrácie aj bez nej; sprostredkovanie vlastných pocitov, myšlienok a zážitkov z umeleckého textu a z ilustrácie verbálnym aj neverbálnym spôsobom
		Graficky (pomocou symbolov alebo obrázkov) zaznamenať svoje pocity a zážitky z čítaného textu.	vytváranie čitateľského portfólia: vedenie jednoduchých záznamov v rôznych formách a podobách o knihách, o svojom čítaní a jeho pokrokoch, a to s pomocou učiteľa alebo samostatne; monitorovanie kvality vlastného čítania a vyhľadanie možných zdrojov pomoci, ak nemá istotu, či text správne číta
		Vyjadriť pocity a myšlienky súvisiace s tým, čo ma v texte zaujalo	porovnávanie správania a konania postáv s vlastným správaním, zážitkami a životnými skúsenosťami; získavanie osobného čitateľského zážitku cez rôzne formy spracovania textu v knihách a časopisoch; vyjadrovanie postoja k prečítanému a k počutému textu, k literárnym hrdinom a hrdinkám, k zobrazenej téme
3. ročník		Prejaviť spontánne reakcie (myšlienky a pocity) na čítaný text.	stváranie obsahu textu metódami tvorivej dramatiky pod vedením učiteľa; čítanie, počúvanie a sledovanie rôznych typov textov a rôznych lyrických, epických a dramatických žánrov slovenskej a svetovej literatúry so zreteľom na detský aspekt a záujmy žiakov; formulovanie vlastných preferencií textov na čítanie podľa témy alebo účelu
		Graficky (pomocou symbolov alebo obrázkov) zaznamenať svoje pocity a zážitky z čítaného textu.	vytváranie čitateľského portfólia: vedenie jednoduchých záznamov v rôznych formách a podobách o knihách, o svojom čítaní a jeho pokrokoch, a to s pomocou učiteľa alebo samostatne
	Vyjadriť pocity a myšlienky súvisiace s tým, čo ma v texte zaujalo.	rozširovanie čitateľského teritória vyhľadávaním a výberom rôznorodých textov, tém a žánrov; a porozumenie emóciám a pocitom literárnych postáv v čítanom a počúvanom umeleckom texte; formulovanie otázok k porozumeniu umeleckého textu, riešenie úloh k textu	

Ročník	Výkonový štandard	Adaptácia výkonového štandardu	Učivo
4. ročník		Vnímať svoje emocionálne reakcie na prečítaný alebo vypočutý umelecký text.	samostatné prerozprávanie obsahu čítaného a počúvaného umeleckého textu s jednou dejovou líniou s obrazovou alebo slovnou oporou a bez nej; formulovanie myšlienok a záverov z prečítaného textu vlastnými slovami, vyjadrovanie vlastného názoru a jeho zdôvodnenie
		Pomenovať základné pocity, ktoré umelecký text vyvolal (radosť, strach, prekvapenie, sklamanie, smútok a pod.).	formulovanie myšlienok a záverov z prečítaného textu vlastnými slovami, vyjadrovanie vlastného názoru a jeho zdôvodnenie; porovnávanie rôznych podôb spracovania príbehu: literárna, dramatická, rozhlasová, filmová podoba
		Verbálne opísať svoju reakciu na umelecký text alebo jeho časť a určiť, čo ju spôsobilo.	porovnávanie informácií, motívov, udalostí z rôznych druhov umeleckých textov
		Nájsť súvislosti medzi textom a vlastnými skúsenosťami.	formulovanie myšlienok a záverov z prečítaného textu vlastnými slovami, vyjadrovanie vlastného názoru a jeho zdôvodnenie
5. ročník	Vyjadriť svoj názor na počúvaný alebo čítaný umelecký text a zdôvodniť ho.	Použiť pestrú a výstižnú slovnú zásobu na opis svojho zážitku z umeleckého textu.	samostatné prerozprávanie obsahu čítaného a počúvaného umeleckého textu s jednou dejovou líniou s obrazovou alebo slovnou oporou a bez nej; porozumenie literárnym pojmom, umeleckému zobrazeniu skutočnosti, obrazným a symbolickým významom slov: rytmus, personifikácia, epiteton, refrén, téma, rozprávač
		Vysvetliť, prečo sa mi prečítaný alebo vypočutý umelecký text páčil alebo nepáčil.	porovnávanie informácií, motívov, udalostí z rôznych druhov umeleckých textov; formovanie vlastného čitateľského vkusu: výber a čítanie kníh na základe odporúčania rovesníkov a dospelých, zdôvodňovanie prijatia alebo odmietnutia knihy
		Opísať dôležité detaily zážitku na základe počúvania alebo čítania umeleckého textu.	vyjadrovanie názoru, postoja a zdieľanie vlastných pocitov, myšlienok a čitateľských zážitkov z umeleckého textu; vyhľadávanie konkrétnych informácií a určenie ich dôležitosti vzhľadom na obsah textu
		Vysloviť bezprostredné dojmy z umeleckého textu na základe subjektívneho zážitku z prečítaného textu.	diskutovanie o umeleckom texte a prezentácia vlastnej interpretácie textu; rozpoznanie a pomenovanie pôsobenia textu na vlastné prežívanie – vlastná estetická skúsenosť z recepcie textu; opísanie, ako text alebo jeho prvok môže pôsobiť na iných, aké reakcie môže vyvolať; čítanie pre potešenie, pocit oddychu a zážitok podľa vlastného výberu a diskusie o prečítaných knihách
6. ročník	Diskutovať o umeleckom texte a prečítaný text využiť ako podporu pre svoju argumentáciu.	Dedukovať a vysvetľovať význam neznámych slov, slovných spojení a umeleckých jazykových prostriedkov z kontextu a pomocou ďalších zdrojov.	dedukovanie a vysvetľovanie významu neznámych slov, slovných spojení a umeleckých jazykových prostriedkov z kontextu a pomocou ďalších zdrojov; spájanie textu a jeho obsahu s vlastnými skúsenosťami, predstavami a nadobudnutými poznatkami, prepájanie tém s reálnym životom

Ročník	Výkonový štandard	Adaptácia výkonového štandardu	Učivo
7. ročník	Diskutovať o umeleckom texte a prečítaný text využiť ako podporu pre svoju argumentáciu	Identifikovať a opísať vnútornú kompozíciu textu a rozprávača na základe poznania žánru (úvod, zápleтка, vyvrcholenie, obraz rozuzlenie; ja- alebo on-rozprávanie...).	samostatné prerozprávanie obsahu čítaného alebo počúvaného textu s viacerými dejovými líniami: zmena času, miesta udalostí a perspektívy pri prerozprávaní, používanie citátov a stručné prerozprávanie príbehu na základe využitia zápletky a/alebo deja, porovnávanie textov
		Analyzovať umelecký text z hľadiska témy, vonkajšej a vnútornej kompozície a štylizácie.	identifikácia a opis kompozičných a jazykových prvkov textu na základe poznania žánru a čitateľských skúseností: vnútorná kompozícia literárneho diela - úvod, zápleтка, vyvrcholenie, obrat, rozuzlenie, ja- a on-rozprávanie, pásmo postáv a pásmo rozprávača, striedavý a združený rým, obkročný a prerývaný rým, voľný verš, básnická otázka, metafora, monológ, dialóg, dejstvo, humor
Diskutovať o prečítanom texte a prezentovať vlastnú interpretáciu textu.		čítanie pre potešenie, pocit oddychu a zážitok podľa vlastného výberu a diskusie o prečítaných knihách; zámerné a cielavedomé plánovanie a formovanie vlastného čítania a čitateľského vkusu; budovanie čitateľských rituálov, trvalých čitateľských návykov a identity čitateľa	
Odpovedať na otázky k textu, konfrontovať vlastné zistenia s názormi ostatných.		odpovedanie na otázky k textu a tvorba rôznych druhov otázok k textu – faktografické, induktívne, deduktívne, analytické a hodnotiace otázky; formovanie empatie, súcitu, hodnôt a postojov na základe čítaného alebo počúvaného textu; sprostredkovanie umeleckého zážitku cez rôzne formy spracovania textu v knihách, časopisoch a prostredníctvom elektronických médií	
Tvoríť rôzne druhy otázok k textu: otázky na explicitné informácie (fakty, údaje), induktívne otázky, otázky na dedukciu z textových informácií, na analýzu a hodnotenie udalostí (napr. konania postáv) z textu.		odpovedanie na otázky k textu a tvorba rôznych druhov otázok k textu – faktografické, induktívne, deduktívne, analytické a hodnotiace otázky; pomenovanie toho, čomu žiaci v texte neporozumeli, kladenie otázok a vyjadrovanie pochybností	
Predvídať ďalší vývoj deja alebo správania postáv na základe indícií v texte, argumentovať prvkami z textu, domýšľať pokračovanie textu.		predvídanie ďalšieho vývoja deja alebo správania postáv na základe indícií, domýšľanie a tvorba variantu pokračovania textu	

Ukážka rozloženia učiva v časovo-tematickom pláne vybraného ročníka

Ukážka rozloženia učiva v časovo-tematickom pláne pre 4. ročník predstavuje výber, konkretizáciu a časovú dotáciu učiva, ktoré zodpovedá výkonovému štandardu 2. cyklu *Vyjadriť svoj názor na počúvaný alebo čítaný umelecký text a zdôvodniť ho*. Oproti predchádzajúcej tabuľke tu nájdeme rozpracované všetky adaptácie 2. cyklu vo vybranom ročníku. Rozdelenie do viacerých ročníkov je orientačné a každá škola si ho môže prispôbiť podľa úrovne čitateľských zručností žiakov. Ako sme naznačili v úvode tejto kapitoly, úspešnú prácu s umeleckým textom a zážitkom podmieňuje množstvo faktorov, a preto je potrebné ich zohľadniť aj pri rozložení učiva v časovo-tematickom pláne a pri plánovaní konkrétnej vyučovacej jednotky.

Ročník: 4.**Vzdelávacia oblasť:** Jazyk a komunikácia**Výkonový štandard:** Vyjadriť svoj názor na počúvaný alebo čítaný umelecký text a zdôvodniť ho.**Predmetový komponent:** recepcia umeleckých textov2 hodiny týždenne;
cca 66 hodín v šk. roku

Tematický celok (adaptácia výkonového štandardu)	Téma (výber a konkretizácia učiva)	Počet hodín
Vnímať svoje emocionálne reakcie na prečítaný alebo vypočutý umelecký text.	čítanie textov, ktoré žiakovi prinášajú radosť a potešenie	6
	vyjadrovanie názoru a postoja na prečítaný alebo vypočutý text	6
	zdieľanie pocitov, myšlienok a čitateľských zážitkov z umeleckého textu	6
Pomenovať základné pocity, ktoré umelecký text vyvolal (radosť, strach, prekvapenie, sklamanie, smútok a pod.).	vymenovanie a opísanie rôznych druhov pocitov na základe čítaného alebo počutého textu	2
	zdieľanie čitateľských zážitkov z umeleckého textu prostredníctvom záznamov v čitateľskom portfóliu	4
Verbálne opísať svoju reakciu na umelecký text alebo jeho časť a určiť, čo ju spôsobilo.	rozpoznávanie výrazových prostriedkov, ktoré pôsobia na čitateľské prežívanie: obrazné pomenovania, epiteton, rytmus, rým, personifikácia, prirovnanie, zvukomalebné slová, zdobneniny	7
	stváranie obsahu textu vybranými metódami tvorivej dramatiky (rolová hra, improvizácia)	2
Nájsť súvislosti medzi textom a vlastnými skúsenosťami.	uvažovanie o zobrazení postáv a ich konaní v príbehu a pokusy o hodnotenie ich konania	3
	uvažovanie o zobrazení dejov a faktov v texte v kontexte doby a kultúry	2
	pokusy o hodnotenie postáv a dejov na základe doterajších znalostí	4
Použiť pestrú a výstižnú slovnú zásobu na opis svojho zážitku z umeleckého textu.	získavanie umeleckého zážitku cez divadelné spracovanie literárnych diel (návšteva divadelného predstavenia)	2
	získavanie umeleckého zážitku cez filmové spracovanie literárnych diel (návšteva filmového predstavenia)	2
Vysvetliť, prečo sa mi prečítaný alebo vypočutý umelecký text páčil alebo nepáčil.	čítanie rozprávok, príbehov, povestí a legiend viažucich sa k histórii obce alebo regiónu	2
	skúmanie a zaznamenávanie príbehov, povestí a legiend viažucich sa k histórii obce alebo regiónu	2
	porovnávanie a prezentovanie príbehov, povestí a legiend viažucich sa k histórii obce alebo regiónu	1
	spoznávanie ďalších tém v ľudovej slovesnej tvorbe	1
	spoznávanie ďalších tém v literárnej tvorbe národnostných menšín na Slovensku	1
	formovanie empatie, súcitu, hodnôt, postojov a medzikultúrneho porozumenia na základe čítaného alebo počúvaného textu	2
Opísať dôležité detaily zážitku na základe počúvania alebo čítania umeleckého textu.	porovnávanie vlastných čitateľských aktivít a skúseností z čítania s rovesníkmi	4
	stváranie obsahu textu výtvarnými alebo hudobnými činnosťami	2
	porovnávanie informácií, motívov a udalostí z rôznych druhov umeleckých textov	4
Spolu hodín		66

Ukážka konkrétnej edukačnej jednotky

Vyučovanie literatúry v prostredí základnej školy možno realizovať prostredníctvom rôznych modelov. Najdôležitejšími metódami však zostáva čítanie a rozhovor alebo diskusia o texte, čo je predpokladom uvedomenia si zmyslu čítania umeleckej literatúry. V tomto kontexte využívame trojfázový analyticko-interpretáčny model s fázami motivácie, čítania a interpretácie textu a esteticko-výchovných činností. Tento model sa vzhľadom na esteticko-výchovný proces a ciele literárneho vzdelávania javí ako najvhodnejší vo vyšších ročníkoch. Dá sa dobre sledovať vplyv motivačných činností na záujem o čítanie textu, ponúka sa priestor na interiorizáciu prečítaného, verbalizovanie zmyslových procesov a poznatkov o texte, ktoré ovplyvňujú hodnotenie textu. Do ukážky sme si vybrali dva z výkonových štandardov: *Analyzovať motívy a príčiny konania literárnych hrdinov a hrdiniek, porovnávať ich prejavy so svojimi zážitkami a skúsenosťami* a *Písomne zaznamenať dojem z prečítaného textu*. Z toho vyplýva, že v procese dominuje čítanie a práca s textom, hoci sme ju pomenovali ako interpretácia, aby sme dodržali terminológiu. Text disponuje etickým, humanistickým posolstvom, je bohatý na rôznorodý jazykový materiál a umelecké obrazy, ktoré obohacujú estetickú skúsenosť žiakov. Učivo je prezentované predovšetkým metódami čítania, analýzy textu, aplikácie a hodnotenia textu s využitím diskusie a písomných záznamov. Hoci sa vyžaduje časová dotácia 90 minút, proces je štruktúrovaný tak, že ho možno rozdeliť do dvoch hodín

Vzdelávací cyklus	tretí
Ročník	6. ročník
Vzdelávacia oblasť	Jazyk a komunikácia
Vyučovací predmet	slovenský jazyk a literatúra
Predmetový komponent	Recepcia umeleckých textov
Výkonový štandard	Kriticky vyhodnotiť autorov zámer a zaujať stanovisko k prečítanému umeleckému textu.
Úroveň výkonového štandardu	Analyzovať motívy a príčiny konania literárnych hrdinov a hrdiniek, porovnávať ich prejavy so svojimi zážitkami a skúsenosťami. Písomne zaznamenať dojem z prečítaného textu.
Cieľ vyučovacej jednotky	Porozumieť slovu temperament a tomu, prečo sa ľudia správajú odlišne. Zdôvodniť, prečo by sme nemali ľudí odsudzovať skôr, ako poznáme motívy ich konania. Zapísať peknú myšlienku (posolstvo) z textu a prezentovať ju. Charakterizovať postavu a posúdiť jej správanie. Pomenovať a porozumieť zmysel využitia autorovho zobrazovacieho prostriedku hyperboly. Aplikovať jazykové prostriedky v nových situáciách.
Obsahový štandard	Diskutovanie o umeleckom texte a prezentácia vlastnej interpretácie textu. Analyzovanie motívov a príčin konania literárnych hrdinov a hrdiniek, porovnávanie ich názorov so svojimi pocitmi, zážitkami. Pravidelné vyhotovovanie tvorivých záznamov o prečítaných dielach, svojom čítateľstve a jeho pokrokoch: tvorba myšlienkových máp, reflexia, záznam posolstiev z textov, dojmov z čítania...
Téma textu/čítania	O pomalom predavačovi (L. Feldek)
Učebné pomôcky a didaktická technika	Text
Časová dotácia	90 min

Motivácia	
Opis aktivít a ich zdôvodnenie	Použité metódy, zdôvodnenie výberu
<p>Rozhovor na tému trpezlivosť – výbušnosť. Stalo sa vám niekedy, že ste stratili trpezlivosť? V akých situáciách sa vám to stáva? Ako sa vtedy správate? Kto si myslí, že je trpezlivý a pokojne dokáže čakať napr. v rade v obchode? Kto sa dokáže rýchlo nahnevať a vybuchne alebo začne na niekoho kričať? Čo nás ovplyvňuje v správaní k druhým? Tento príbeh sa stal kedysi pred rokmi v Rozprávke jednému predavačovi. Čítanie textu O pomalom predavačovi. Učiteľ/ka sa môže rozhodnúť, či bude čítať on/ona, alebo nechá čítať žiakov. Ide o prvé čítanie, preto by malo byť vzorové, aby podnecovalo zážitok. Pred čítaním môžeme žiakov vyzvať k tomu, aby si ceruzou podčiarkli slová, ktorým nerozumejú. Ide o text s lexikou spreď niekoľkých desaťročí, žiaci nemusia rozumieť slovám a spojeniam.</p> <p>Text možno rozdeliť na dve časti, prvá časť textu končí vyhnaním predavača z mesta (s. 51) a ponúka priestor na rozhovor a tvorivé aktivity vyplývajúce z obsahu textu.</p>	<p>Rozhovor žiaci spontánne hovoria svoje názory, vychádzajú z vlastnej skúsenosti. Navodenie atmosféry na čítanie textu. Rozhovor by nemal byť dlhý, aby sme neodvádzali pozornosť na iné témy. Hlasné čítanie Diskusia na tému trpezlivosť V akom význame sa v texte použilo slovo naponáhlo? Ako to súvisí s predavačom?</p>
Interpretácia	
<p>Reflektovanie čítaného a interpretácia. Po prvej časti necháme priestor na spontánnu reflexiu čítaného textu. Žiaci hovoria svoje dojmy, reagujú na konanie postavy predavača a zákazníkov. Zapišu si svoje dojmy z prečítaného do zošita. Interpretácia a diskusia. Diskusia o postave predavača a zákazníkov. Prečo autor zobrazil predavača Mateja v takejto polohe? Môže byť človek až takýto pomalý, alebo to autor zámerne zveličil? Na čo nás tým zveličením chce autor upozorniť? Stretli ste sa už niekedy so zveličením/hyperbolou v literatúre? Aké to boli texty? (Môžeme ich naviesť na rozprávky a obrov, prípadne iné postavy, ktoré mali hyperbolizované vlastnosti.) Ako na vás pôsobí tento text, v ktorom vystupuje pomalý predavač, takéto zveličenie? Prečo mu autor dal priezvisko Naponáhlo? Uvažujte, čo to znamená. V akej súvislosti sa spomína slovo naponáhlo v texte? Nájdite to miesto a vysvetlite jeho význam. Ako priezvisko súvisí s hlavným hrdinom? Porovnajme predavača so zákazníčkou Pustovkovou. Poznáte ľudí podobných jej? Ako sa prejavujú voči ostatným? Prečo majú tieto dve postavy úplne odlišné tempo života? S čím to môže súvisieť? Prečo je jeden človek rýchly a iný pomalý? Rozhovor vedieme k slovu temperament a k tomu, ako sa niekedy správame v rôznych situáciách. Môžeme žiadať aj postoj žiakov k tomuto javu, do akej miery sme ovplyvnení výchovou a čo je našou súčasťou v charaktere. Otázky vyberáme, nemusíme klásť všetky.</p> <p>Písanie sťažnosti Žiaci píšú krátku a stručnú sťažnosť na predavača v menších skupinách a odovzdávajú ju učiteľovi. Dôraz sa nekladie na obsah a presnú štruktúru sťažnosti, skôr na dôvod sťažnosti, ktorý tam musí byť. Obsah textu musí byť slušný.</p> <p>Reflexia Žiakov upozorňujeme na názov mesta, v ktorom sa dej odohráva. Čo všetko sa môže odohrávať v meste, ktoré sa volá Rozprávokovo? Ako môže príbeh ďalej pokračovať v Rozprávke? Táto časť je zároveň motiváciou k čítaniu druhej časti príbehu.</p>	<p>Písanie Interpretácia textu Charakteristika s využitím zveličenia (hyperboly) Humor Medzipredmetové vzťahy Písanie v skupinách Predpovedanie deja</p>
<p>Čítanie 2. časti (s. 51-52). Ide o časť, v ktorej sa dozvedáme, čo sa udialo potom, keď odišiel predavač z obchodu.</p>	<p>Metóda tichého čítania</p>

Interpretácia textu	
<p>Bezprostredná reakcia na prečítaný text, uvažovanie v kontexte predchádzajúcej predpovede deja.</p> <p>Reflexia: vyber z textu myšlienku, citát a zapíš si ju do svojho zošita. Prečítaj ju svojim spolužiakom.</p> <p>Interpretácia</p> <p>V tejto časti si môžu dávať otázky žiaci vzájomne alebo odpovedajú na nasledujúce:</p> <p>Pozri sa na ilustráciu k textu, spĺňa tvoje predstavy o predavačovi, alebo si si ho predstavil/a inak? Čo ste sa v tejto časti dozvedeli o predavačovi?</p> <p>Ako by ste ho charakterizovali tromi slovami? Vymyslite iné prívlastky predavačom na základe ich správania.</p> <p>Sformulujte krátku výzvu pre predavača, aby sa vrátil naspäť. Na čo by ste ho nalákali?</p> <p>Jazykové prostriedky textu</p> <p>Vysvetli tieto spojenia a použij ich vo vete pre spolužiakov: čosi-kamsi, sladký-presladký.</p> <p>Nahraď zvýraznené slovo iným: Nie čud...</p> <p>Povedzte inak: Hneď vedeli ľudia, koľko bilo!</p>	<p>Počúvanie, diskusia</p> <p>Písanie</p> <p>Interpretácia</p> <p>Medzipredmetové vzťahy</p> <p>Aplikácia</p>
Esteticko-výchovné aktivity	
<p>Tvorivé aktivity</p> <p>Vyberte si dve úlohy a pripravte si ich pre spolužiakov.</p> <p>Ktoré ďalšie potraviny by mohli mať predĺženú trvanlivosť a aký by to mohlo mať dopad na našu ekonomiku?</p> <p>Koľko môže vážiť jedna kocka cukru a koľko sa ich zmestí do jedného kila?</p> <p>Čo by sa mohlo stať so svetom, keby sa všetko zrýchlilo alebo spomalilo?</p> <p>Ako by to mohlo ovplyvniť život v rodinách a vzťahy s kamarátmi?</p> <p>(Niektoré z odpovedí možno vyvesiť na nástenku.)</p>	<p>Samostatná práca</p>

Ukážka spôsobov formatívneho hodnotenia

V tejto časti vychádzame zo skúseností s formatívnym hodnotením pri práci s umeleckým textom zo zahraničnej odbornej literatúry, predovšetkým v oblasti estetického a interpretačného čítania (Rosenblatt, 2005; Cremin & Swann, 2016; a ďalší). Formatívne hodnotenie má v literárnej edukácii špecifickú úlohu – nepreveruje žiakov výkon, ale poskytuje spätnú väzbu, ktorá podporuje rozvoj žiackeho čitateľstva, reflexiu prečítaného textu a zážitku z neho, estetické prežívanie textu, ale aj schopnosť žiakov interpretovať umelecký text a jeho adaptácie. Formatívne hodnotenie poskytuje učiteľovi informácie o tom, ako žiak rozumie textu rozumie, ako ho prežíva a aké stratégie používa pri čítaní alebo práci s porozumením textu. Pri formatívnom hodnotení práce s umeleckým textom sa sústredíme najmä na estetické prežívanie textu, interpretáciu a významotvorné porozumenie, ako aj na reflexiu a čitateľskú identitu.

Mapy učebného pokroku

Mapa učebného pokroku (Lašová, 2020) je vizuálna pomôcka, ktorá pomáha žiakom reflektovať vlastné učenie a dosahovanie stanovených cieľov. Pri práci s umeleckým textom si vopred stanovíme uzlové body, míľniky, ktoré je potrebné dosiahnuť ako čiastkové ciele a ktoré zároveň pomôžu žiakovi orientovať sa v čítanom alebo počúvanom texte. Môžu byť tematicky ladené podľa čítaného textu. Ich výhodou je, že poskytujú spätnú väzbu o žiakovom pokroku priebežne a umožňujú sledovať aj priebeh učenia sa žiaka, nie iba jeho výsledok. Žiaci môžu do mapy dokreslovať, dopisovať, vpisovať alebo lepiť značky.

Čitateľské bingo

Je to typ tabuľky, do ktorej si žiak samostatne zapisuje dosiahnutie stanovených cieľov a tieto si vyberá podľa vopred stanovených kritérií. Napríklad v prípade rozširovania čitateľského teritória v oblasti tém, o ktorých číta, si žiak označí tému, o ktorej už čítal a postupne objavuje aj témy a knihy, ktoré bežne nečíta. V súvislosti s posilnením zážitkového čítania

---

môžu byť ako ciele v bingu uvedené miesta a priestory, ktoré by mal žiak vyskúšať na čítanie (napr. pod stolom, pod dekou, na zemi atď.).

Čitateľské portfólio

Portfólio je nástroj na hodnotenie dlhodobého rozvoja žiakov, pretože umožňuje sledovať procesy a rast žiaka v jednotlivých sledovaných oblastiach. Z tohto dôvodu je vhodné ako nástroj na sledovanie rozvoja čitateľstva žiaka, na jeho formovanie ako čitateľa a posilňovanie jeho čitateľskej identity, na rozširovanie jeho čitateľského teritória, ako aj záznamník formovania čitateľského vkusu (Freml, 2026). Sprevádza žiakov naprieč ročníkmi a cyklami a je zároveň aj pomocníkom žiakov pri sebahodnotení a plánovaní cieľov. Je to zbierka žiackych prác, ale aj množstva ďalších materiálov podľa zamerania. Ich súčasťou môžu byť rôzne pracovné listy, hodnotiace tabuľky, mapy učebného pokroku, plánovacie tabuľky a záznamníky, zbierky ilustrácií k čítaným a počúvaným textom a mnoho ďalšieho.

Literatúra

Cremin, T., & Swann, J. (2016). *Children's Literature in the Classroom: Enjoying and Engaging with Narrative and Non-Fiction Texts*. Routledge.

Feldek, L. (1974). O pomalom predavačovi. In *Modrá kniha rozprávok* (s. 49–52). Mladé letá, Ilustr. Albín Brunovský.

Freml, M. (2026). Ako vám čitateľské portfólio pomôže objavovať radosť z čítania. *Krajina čitateľov*. <https://krajinacitatelov.sk/ako-vam-citateľske-portfolio-pomoze-objavovat-radosť-z-citania/>

Guthrie, T., & Wigfield, A. (2000). Engagement and motivation in reading. In M. L. Kamil, P. B. Mosenthal, P. D. Pearson, & R. Barr (Eds.), *Handbook of Reading Research*, zv. 3 (s. 403–422).

Kulka, J. (2008). *Psychologie umění*. Grada.

Lašová, E. (2020). *Mapy učebného pokroku*. VUDPaP.

McGeown, S., Lingwood, J., & Clark, C. (2023). *Love to Read Reception: A programme to inspire and sustain a love of reading*. University of Edinburgh & National Literacy Trust.

Pršová, E. (2015). *Literárny text v komunikačno-zážitkovom vyučovaní*. Univerzita Mateja Bela, Filozofická fakulta.

Rosenblatt, L. M. (2005). *Making Meaning with Texts: Selected Essays*. Heinemann.

V metodickej príručke ponúkame ucelený pohľad na vyučovanie jednotlivých komponentov predmetu slovenský jazyk a literatúra v kontexte kurikulárnych zmien a v nadväznosti na *Sprievodcu zmenami vo vzdelávacích oblastiach*. Ukazujeme možnosti plánovania, realizácie a hodnotenia vyučovania v podmienkach základnej školy.

V jednotlivých kapitolách systematicky rozpracúvame všetky predmetové komponenty. Na vzorových výkonových štandardoch a ich adaptáciách ilustrujeme konkrétne príklady rozvrhnutia učiva v učebných osnovách a jeho logickú gradáciu od 1. po 9. ročník. Takto zvolený spôsob prezentácie metodického rozpracovania umožňuje učiteľom vnímať prirodzené nadväznosti medzi cyklami, progresiu v náročnosti a didaktické princípy podopierajúce špirálovité osnovanie.

V praktickej časti približujeme tvorbu časovo-tematických plánov, ukážky edukačných jednotiek a spôsoby formatívneho hodnotenia. Tieto ukážky ponúkame ako inšpiráciu pre premyslenú didaktickú prípravu, aktívne zapájanie žiakov a využívanie spätnej väzby ako prirodzenej súčasťi vzdelávacieho procesu.

Veríme, že príručka poskytne učiteľom oporu pri plánovaní i realizácii vyučovania a prinesie praktické podnety, ktoré si budú môcť prispôbiť svojim žiakom a školskému prostrediu. Na záver ponúkame prehľad metodických zdrojov a inšpiračných materiálov, ktoré môžu rozšíriť profesijné možnosti učiteľov pri tvorbe kvalitného vyučovania slovenského jazyka a literatúry.

Zdroje k predmetovému komponentu komunikačná interakcia

- Kesselová, J. (2000). Rozviazané jazyčky: cvičenia zo slovenského jazyka pre 3. a 4. ročník základnej školy. 2. časť. Náuka.
- Liptáková, Ľ., & Klimovič, M. (Eds.) (2019). Encyklopédia slovenského jazyka pre deti. Perfekt.
- Liptáková, Ľ. a kol. (2015). Integrovaná didaktika slovenského jazyka a literatúry pre primárne vzdelávanie. Prešovská univerzita, Pedagogická fakulta, s. 200 – 205; s. 290 – 292.
<https://elibrary.pulib.sk/elpub/document/isbn/9788055529516>
- Palenčárová, J., Kesselová, J., & Kupcová, J. (2003). Učíme slovenčinu komunikačne a zážitkovo. Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, s. r. o., s. 172 – 180.

Zdroje k predmetovému komponentu písaná produkcia

- Klimovič, M. a kol. (2023). Komunikujeme písaním. Metodická príručka pre učiteľov primárneho vzdelávania. Prešov: Pedagogická fakulta
- https://indi.unipo.sk/?page_id=454.
- Klimovič, M. (2018). Oriesek prvý: Tvorivé písanie v primárnom vzdelávaní. Učebný text z edície Tri oriešky. Bratislava: Vydavateľstvo Univerzity Komenského.
- Klimovič, M. (2021). Spravodlivé diktáty pre 2. ročník ZŠ. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana.
- Krčová, A. (2024). Osvojovanie interpunkčného pravopisu v primárnom vzdelávaní (Diplomová práca.) Prešovská univerzita, Pedagogická fakulta, s. 43 – 74.

<https://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblioForm&sid=0CD22148A-AB768F4985A71857C89>

- Vráblová, T. (2018). Oriješok druhý: Tvorivé písanie v nižšom strednom vzdelávaní. Učebný text z edície Tri orišky. Bratislava: Vydavateľstvo Univerzity Komenského.

Zdroje k predmetovému komponentu recepcia vecných textov

- Eperješiová, J. (2022). Znalosti dieťaťa mladšieho školského veku o procesoch porozumenia textu. (Diplomová práca.) Prešovská univerzita, Pedagogická fakulta, s. 77 – 84.
<https://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblioForm&sid=BDC2D20A28F6279211971C9B8B08>
- Kocáková, I. (2024). Edukačný postup pri rozvíjaní porozumenia čítaného vecného textu. (Diplomová práca.) Prešovská univerzita, Pedagogická fakulta, s. 33 – 63.
<https://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblioForm&sid=0CD22148AAB768F4985974857C89>
- Liptáková, L., & Klimovič, M. (Eds.) (2019). Encyklopédia slovenského jazyka pre deti. Perfekt.
- Liptáková, L., & Cibáková, D. (2013). Edukačný model rozvíjania porozumenia textu v primárnom vzdelávaní. Prešovská univerzita, Pedagogická fakulta, s. 34 – 77.
<https://indi.unipo.sk/wp-content/uploads/2023/08/Edukacny-model.pdf>
- Liptáková, L. a kol. (2015). Integrovaná didaktika slovenského jazyka a literatúry pre primárne vzdelávanie. Prešovská univerzita, Pedagogická fakulta, s. 156 – 172.
<https://elibrary.pulib.sk/elpub/document/isbn/9788055529516>
- Liptáková, L. (Ed.) (2023). Výskum porozumenia textu v mladšom školskom veku. Vydavateľstvo Prešovskej univerzity.
<https://elibrary.pulib.sk/elpub/document/isbn/9788055532684>
- Webová stránka INDI – https://indi.unipo.sk/?page_id=61

Zdroje k jazykovému učivu a jeho prepojeniu s porozumením a s tvorením textu (obsahový celok Komunikačné prostriedky a pravidlá)

- Beláková, M. (2010). Vlastné meno ako príbeh a hra. Veda.
- Beláková, M., Rýzková, A., & Moravčíková, M. (2010). Didaktická príručka zo slovenského jazyka pre 1. stupeň ZŠ. Trnavská univerzita, Pedagogická fakulta. <https://pdfweb.truni.sk/dsz/index.php?show=dm01>
- Beláková, M., Magalová, G., & Moravčíková, M. (2010). Didaktická príručka zo slovenského jazyka pre 2. stupeň ZŠ. Trnavská univerzita, Pedagogická fakulta. <https://pdfweb.truni.sk/dsz/index.php?show=dm01>
- Beláková, M., & Rovenská, J. (2011). Inovatívne námety na SJL pre 5. - 6. ročník ZŠ. Infra Slovakia, s. r. o.
- Hladký, J., Magalová, G., & Moravčíková, M. (2010). Didaktická príručka zo slovenského jazyka pre 3. stupeň. Trnavská univerzita, Pedagogická fakulta. <https://pdfweb.truni.sk/dsz/index.php?show=dm01>
- Kesselová, J. (1999/2000). Rozviazané jazýčky: cvičenia zo slovenského jazyka pre 3. a 4. ročník základnej školy. 1. a 2. časť. Náuka.
- Liptáková, L., & Klimovič, M. (Eds.) (2019). Encyklopédia slovenského jazyka pre deti. Perfekt.
- Liptáková, L. a kol. (2015). Integrovaná didaktika slovenského jazyka a literatúry pre primárne vzdelávanie. Prešovská univerzita, Pedagogická fakulta, s. 228 – 312.
<https://elibrary.pulib.sk/elpub/document/isbn/9788055529516>
- Liptáková, L., & Vužňáková, K. (2009). Dieťa a slovotvorba. Prešovská univerzita, Pedagogická fakulta, s. 136 – 198.
<https://indi.unipo.sk/wp-content/uploads/2022/12/das.pdf>
- Webová stránka INDI – https://indi.unipo.sk/?page_id=61

Zdroje k predmetovému komponentu recepcia umeleckých textov

- Antalová, R. & Blehová, L. et al. (2024). Študenti učiteľom I. Zbierka didaktických materiálov na stredoškolské hodiny literatúry. Trnavská univerzita, Pedagogická fakulta, 245 s. <https://pdfweb.truni.sk/download?metodicke-prirucky/studenti-ucitelom-i-2024.pdf>
- Dziak, D., & Gal Drzewiecka, I. (Eds.). (2023). Svetom COOLtových kníh pre deti: 100 + 1 tipov pre teba a pre mňa. Prešovská univerzita v Prešove, Pedagogická fakulta.
- Dziak, D., & Gal Drzewiecka, I. (Eds.). (2023). Svetom COOLtových kníh pre nástročných: 100 + 1 tipov pre teba a pre mňa. Prešovská univerzita v Prešove, Pedagogická fakulta.
- Gal Drzewiecka, I. (2022). Čitateľ a vizualizácia literárneho naratívu. Pedagogická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove.
- Kováčová Švecová, Z., & Simanová, L. (2020). Čítanie a čitateľstvo slovenských detí: Metodika na podporu čitateľstva žiakov v mladšom školskom veku. Vydavateľstvo Belianum, Univerzita Mateja Bela.
- Magálová, G., Hriňák, J., & Pokrivčáková, S. (2020). Literatúra v odbornej príprave učiteľov materinského a cudzieho jazyka. Gaudeamus.
- Pršová, E. (2010). Rozvoj literárnej kompetencie metódami tvorivej dramatiky. Univerzita Mateja Bela, Fakulta humanitných vied.
- Pršová, E. (2015). Literárny text v komunikačno-zážitkovom vyučovaní. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Filozofická fakulta. <https://publikacie.umb.sk/publication/publicationFileDownload.php?ID=18720>
- Rusňák, R. (2023). Obrazová kniha ako prostriedok rozvíjania literárnej kompetencie v primárnom vzdelávaní. Prešovská univerzita v Prešove.
- Vitézová, E. (2021). Moderné metódy vyučovania literatúry I. Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave.
- Vitézová, E., & Vyskočová, Š. (2023). Inovatívne metódy pri práci s literárnym textom v základnej škole. Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave.
- Wiliam, D., & Leahy, S. (2024). Zavádění formativního hodnocení: Praktické techniky pro základní a střední školy. Czech Promotion.
- <https://krajinacitatelov.sk/ako-vam-citateľske-portfolio-pomoze-objavovat-ra-dost-z-citania/>

Slovenský jazyk a literatúra

**Metodická príručka pre 1. stupeň
(1. a 2. cyklus) a 2. stupeň (3. cyklus)**

Autori

Mgr. Anna Passiová
prof. PaedDr. Ľudmila Liptáková, CSc.
doc. PaedDr. Mária Beláková, PhD.
doc. PaedDr. Martin Klimovič, PhD.
Mgr. Zuzana Kováčová Švecová, PhD.
Mgr. Eva Pršová, PhD.

Recenzenti:

PhDr. Ľudmila Kónyová
PaedDr. Jana Parajková

Jazyk.úprava:

doc. PhDr. Hana Hlôšková, CSc.

Grafické spracovanie:

Michal Orel

Vydal: NIVaM
Vydanie: prvé
Formát: elektronický
Rok vydania: 2026

ISBN: 978-80-565-1680-5
EAN: 9788056516805

